

ИНТЕРВЈУ

Дејан Васић
Наплата достигла
европске стандарде

ИНТЕРВЈУ

Драјан Јеремић
Спремни за изазов
промена

ИНТЕРВЈУ

Миладин Басарић
Мањи ризици,
већа сигурност

kwh

ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА СРБИЈЕ

■ Јануар 2013. ■ број 468 ■ Година XXXIX

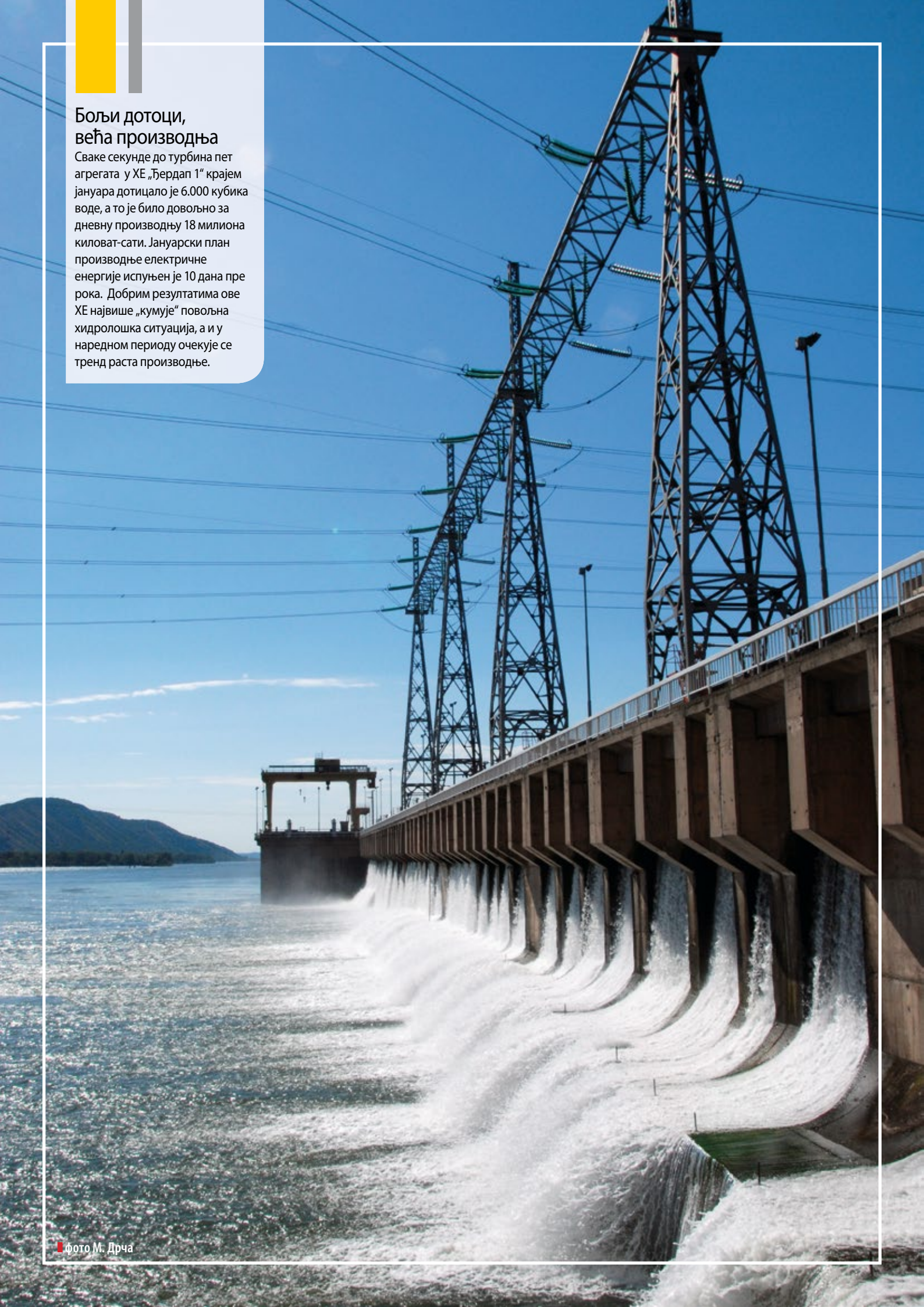
Љиљана Хаџибабић

*Либерализација
обавеза,
али и употреба*

Бољи дотоци, већа производња

Сваке секунде до турбина пет агрегата у ХЕ „Бердап 1“ крајем јануара дотицало је 6.000 кубика воде, а то је било довољно за дневну производњу 18 милиона киловат-сати. Јануарски план производње електричне енергије испуњен је 10 дана пре рока. Добрим резултатима ове ХЕ највише „кумује“ повољна хидролошка ситуација, а и у наредном периоду очекује се тренд раста производње.

ДОГАЂАЈИ

САСТАНАК СА ДИРЕКТОРИМА ДИРЕКЦИЈА ЗА ТРГОВИНУ ПД ЕД
Одлична наплата у 2012. години _____ стр. 20

САСТАНАК СА ДИРЕКТОРИМА ПД ЗА ПРОИЗВОДЊУ УГЉА
И ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ
Већа ефикасност на свим нивоима _____ стр. 21

АКТУЕЛНО

ПРОИЗВОДЊА ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ И ПРОДАЈА КРАЈЊИМ КУПЦИМА
Дотоци подстакли ХЕ _____ стр. 25

ИСТОРИЈА ЗА ПОНОС - 120 ГОДИНА ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ
Наша електрика у корак са светом _____ стр. 30

ПРИВРЕДНА ДРУШТВА

ПРОИЗВОДЊА У ПД „ТЕРМОЕЛЕКТРАНЕ НИКОЛА ТЕСЛА“
Максимално сви блокови _____ стр. 36

ДОБРЕ ВЕСТИ ИЗ ПД „ХЕ ЂЕРДАП“
Успешан старт дунавских ХЕ _____ стр. 40

СВЕТ

НУКЛЕАРНИ КИЛОВАТИ НЕМАЧКЕ, РУСИЈЕ И КИНЕ
И атоми и „зелена“ енергија _____ стр. 48

СВЕТСКИ ЕНЕРГЕТСКИ ТОКОВИ
Гас „под притиском“ интереса _____ стр. 50

КУЛТУРА

ОД 22. ФЕБРУАРА ДО 3. МАРТА - 41. ФЕСТ
Четири домаће премијере _____ стр. 56

ЗДРАВЉЕ

КАКО ПОБЕДИТИ РАК ДЕБЕЛОГ ЦРЕВА
Превенција најбољи лек _____ стр. 59

ЉУДИ

ИНЖЕЊЕР МИХАЈЛО РИСТИЋ, ЦРНИ ПОЈАС 7. ДАН
Вештина борења _____ стр. 60

УПОЗНАЈМО СРБИЈУ

ЦРКВА СВЕТИХ АПОСТОЛА ПЕТРА И ПАВЛА
Духовни завет кнеза Милоша _____ стр. 62

УБ ЈЕ БИО СЛАВОЉУБ
Варошица из укрштених речи _____ стр. 64

14

Др Љубодраг Савић,
професор Економског факултета
у Београду

ЕПС нема времена за чекање

22

Примопредаја „стодесетки“
чека тумачење закона

Јавна својина одређује рок

28

Људски ресурси спровели
анкету о задовољству
запослених у ЈП ЕПС

Поносни на компанију

34

На лицу места:
Површински коп
„Тамнава - Западно поље“

Хлеб са десет кора

ЛИКОВНА И ГРАФИЧКА ПРИПРЕМА:
„Студио Платинум“, Београд
studio@platinum.rs

НАСЛОВНА СТРАНА:
Милорад Дрча

ШТАМПА:
д.о.о. „Комазец“
Ипђија

ТИРАЖ:
10.000 примерака

ПРВИ БРОЈ ЛИСТА ЗДРУЖЕНЕ
ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ,
ПОД НАЗИВОМ „ЗЕП“, ИЗАШАО ЈЕ
ИЗ ШТАМПЕ МАРТА 1975. ГОДИНЕ;
ОД МАЈА 1992. НОСИ НАЗИВ „ЕПС“,
ОД 6. АПРИЛА 2005. ГОДИНЕ ЛИСТ
ИЗЛАЗИ ПОД ИМЕНЕМ „kWh“

ИЗДАВАЧ:
ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ
ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА СРБИЈЕ

Спремна Уредба о енергетски заштићеним купцима

Права за социјално ујрожене

Министарство енергетике Србије објавило је измењени предлог Уредбе о енергетски заштићеним купцима, по којој количине бесплатне електричне енергије и гаса за социјално угрожене грађане зависе од броја чланова домаћинства.

Зорана Михајловић, министар енергетике

- Уредба би ускоро требало да буде усвојена на седници Владе Србије и на основу ње ће 400.000 домаћинстава која су социјално угрожена моћи бесплатно да користе струју и гас - истакла је Зорана Михајловић, министар енергетике, указујући да је то био предуслов за нови тарифни систем и поскупљење струје.

Према предлогу, социјално угрожена домаћинства месечно ће бесплатно добити до 250 киловат-сати електричне енергије и до 75 кубика гаса. За добијање статуса енергетски заштићеног купца члан домаћинства треба да буде корисник социјалне помоћи, додатка за негу и помоћ другом лицу или пензионер са примањима која не прелазе 12.898 динара. Такође, укупни месечни приход по броју чланова породице не сме да прелазе утврђени износ неопходан за остварење права на дечији додаток.

На бесплатну струју и гас право имају:

Број члан. домаћинства	Месечна примања	бесплатно	
1	12.900 динара	120 kWh	40 м3
2 - 3	18.756 динара	160 kWh	50 м3
4 - 5	24.672 динара	200 kWh	60 м3
6 и више	30.558 динара	250 kWh	75 м3

У предлогу су прецизирани услови за стицање статуса енергетски заштићеног купца. Да би добила овај статус домаћинства са једним чланом могу да имају месечни приход до 12.900 динара, домаћинства са два и три члана приход до 18.786 динара, са четири и пет чланова месечни приход до 24.672 динара, а домаћинства са шест и више чланова остварен укупан месечни приход до 30.558 динара. За најсиромашније подстанаре нема измена, односно, они ће моћи да се пријаве за бесплатне киловате, уз доказ да закупују стан.

Према предлогу, за домаћинство са једним чланом месечне обавезе биће умањене за вредност од 120 kWh, за двочлана и трочлана домаћинства 160 kWh, за домаћинства са четири и пет чланова од 200 kWh, а за породице са шест и више чланова од 250 киловат-сати. На исти начин, односно према броју чланова домаћинства, и месечне обавезе за одређене количине природног гаса биће умањене од 40 до 75 кубика.

*Предвиђено до 250
бесилајних kWh
електричне енергије
и до 75 кубика гаса.*

*Појеницијалних
400.000 корисника*

Око 400.000 заведених енергетски угрожених корисника, након прикупљених доказа о укупним месечним примањима, власништву непокретности и последњег рачуна за струју, захтеве ће моћи да предају у установама социјалне заштите у месту боравка. Новац за надокнаду трошкова за струју и гас биће обезбеђен из републичког буџета. Помоћ важи до краја календарске године, након чега се подноси нови захтев локалној самоуправи.

Н. СТАЈЧИЋ

Заштита, али само за незаштитаћене

Дугогодишње намере државе да измести социјалу из енергетских компанија и помогне сиромашним грађанима ускоро би требало и да се остваре. Разматрани су многи модели субвенционисања најугроженијих категорија становништва, осниване су радне групе, рађене многе студије, али помака није било.

Све је зависило од добре воље јавних предузећа која испоручују електричну енергију или гас, односно од тога да ли ће имати слуха и омогућити неки попуст. „Електропривреда Србије“ годинама уназад, поред попушта за редовно плаћање и рационалну потрошњу, омогућавала је и попуст за кориснике социјалне помоћи, али се знало да је број енергетски угрожених купаца далеко већи од бројке која се води у центрима за социјални рад. Било је тешко пребројати све енергетски угрожене купце, јер би тиме уследило и признање колико је заиста сиромашних. А извесно је да бројка расте из године у годину.

Предлог Уредбе о енергетски заштићеним купцима завршен је недавно и остало је да га усвоји Влада Србије. Министарства енергетике и социјалне политике усагласила су одредбе на који начин неко постаје енергетски заштићен купац и шта тиме добија. Могуће је да ће временом да се мењају правила ове уредбе, али је сваки помак са мртве тачке био више него важан.

Истина је и да су директивама Европске уније и одлукама Енергетске заједнице, све земље региона, па и Србија, у пакету мера за отварање тржишта електричне енергије и гаса биле у обавези да осмисле начин како ће енергетски заштитити купце, а притом омогућити енергетским компанијама да се развијају на економским основама. Заштита енергетски угрожених купаца није само значајна за поједине угрожене категорије становништва, већ и за реформе енергетског сектора. Јер остављањем социјалне компоненте у ценовној политици нема простора за развој енергетских компанија, као ни за привлачење инвеститора за градњу нових производних капацитета. Нема тог улагача који би био спреман да „баци“ новац за производњу робе чијом ценом се одржава социјални мир. За инвеститоре социјалним питањима треба да се бави држава, а не компаније. Јасна је порука државе да жели да се окрене ка тржишном одређивању цена електричне енергије, јер на то обавезује и Закон о енергетици.

До сада су се вођењем социјалне политике на пољу цена електричне енергије штитили и сиромашни, али и сви остали купци. Цена киловат-сата била је једнака и за оне који примају најниже плате и пензије и за оне којима рачун за утрошену енергију не представља велику ставку у кућном буџету. А и није праведно да домаћин-

ства са веома малим приходима, на ивици егзистенције, плаћају једнаку цену као и они који зарађују много више или су имућни. До сада су иста права имали и они који једва састављају крај са крајем и они којима електрична енергија служи за загревање велелепних вила или базена.

Иако јавност увек може да оспори количину бесплатних киловат-сати за енергетски заштићене купце, али за почетак и овако осмишљена уредба боља је него празан лист папира. Предлогом уредбе прописано је да ће социјално угрожена домаћинства месечно бесплатно добијати до 250 киловат-сати електричне енергије и до 75 кубика гаса. Одређени су и лимити прихода у односу на број чланова домаћинства. Многи ће рећи да је 120 киловат-сати за једночлано домаћинство или 200 kWh за четворочлано мало, ако се неко греје на електричну енергију. Али идеја и није субвенционисање грејања на струју,

Илустрација: Ј. Влаховић

већ омогућавање заштите енергетски угрожених. Јер и тих 120 или 200 kWh значиће за смањење рачуна за утрошену енергију.

И комшије из региона на сличан начин уређују област заштите енергетски угрожених купаца. У Републици Српској та помоћ подразумева бесплатних 120 киловат-сати, док се у Црној Гори рачуни вредности до 60 евра „опраштају“ за 40 одсто потрошених киловат-сати. Сви они који имају право на субвенције, а имају рачуне за струју веће од 60 евра, могу да рачунају на умањење од 24 евра.

О броју корисника који ће имати статус енергетски заштићеног купца много се спекулише, али је извесно да број може да премаши пола милиона грађана.

”*Заштита енергетски угрожених купаца није само значајна за поједине угрожене категорије становништва, већ и за реформе енергетског сектора*

Отварање тржишта електричне енергије и гаса је обавеза коју је Србија прихватила потписивањем Уговора о оснивању Енергетске заједнице, чија је примена један од услова за придруживање Европској унији, а стриктни рокови за ограничавање регулисаног тржишта били су изричит захтев Европске комисије током припреме Закона о енергетици – каже у разговору за наш лист Љиљана Хаџибабић, чланица Савета Агенције за енергетику Србије.

Она истиче да је циљ отварања тржишта укидање регулисаних цена за снабдевање и стварање јединственог европског тржишта на принципу конкуренције. Либерализација тржишта омогућиће, како наша саговорница каже, боље услове за инвестирање, односно сигурно снабдевање у наредним годинама. Због ниске продајне цене, потенцијални инвеститори одлажу улагање у производне капацитете, јер не могу ефикасно да поврате уложена средства, а ни „Електропривреда Србије“ нема финансијских извора за даљу изградњу.

■ Која је улога у томе Агенције за енергетику?

Либерализовано тржиште разликује се од регулисаног само по томе што цена енергије није регулисана, већ се формира у тржишној утакмици. Сви други елементи битни за одвијање активности на тржишту су регулисани правилима о раду преноса, дистрибуције и тржишта, која одобрава Агенција, као и правилима о промени снабдевача и методологијама за одређивање цене приступа мрежама које доноси Агенција. И цене коришћења преносног и дистрибутивног система одобрава Агенција. Једна од најважнијих активности је надзор рада тржишта и регулисаних енергетских субјеката. Агенција не може да утиче на актуелну тржишну цену, али је пост фестум анализира, како би документима и активностима за које је надлежна утицала на побољшање услова за будући рад тржишта. И друге институције прате регуларност рада тржишта, на пример Комисија за заштиту конкуренције проверава да ли има злоупотребе доминантне позиције на тржишту.

■ Колико су први дани јануара и реакције купаца на високом напону показали да Србија није сасвим спремна за отварање тржишта електричне енергије?

Кашњења је било, али има услова за отварање тржишта. Оператор преносног система, који је кључна потпора тржишту, потпуно је спреман. Постоји више од 20 активних снабдевача. Сви потребни документи су донети после стручних јавних расправа. Од 2008. сви купци, осим домаћинства, могли су да купују електричну

Либерализација

Ако тржиште не буде отворено на начин и у мери прописаној Законом о енергетици, то значи да је неко кршио закон.

Велика је одговорност на операторима дистрибутивног система

енергију на слободном тржишту. Од августа 2011. се зна којом динамиком се купцима ускрађује право на регулисану цену.

■ Једном сте рекли да ако би било пожељама купаца, тржиште никада не би ни било отворено. Прети ли нам, макар у 2013, сценарио да тржиште неће бити заправо отворено?

Надам се да нам не прети. Ако тржиште не буде отворено на начин и у мери прописаној Законом о енергетици, то значи да је неко кршио закон. Предвиђено је да се тржиште отвара у три етапе, најпре за тридесетак највећих потрошача, следеће године за око 50.000 потрошача и 2015. за домаћинства. Ако буде проблема у функционисању тржишта, регулатива ће бити побољшана.

” Ако претера са ценом, ЕПС озбиљно ризикује да остане без некој од најбољих купаца.

обавеза, али и пошребба

■ Да ли су оправдане примедбе купаца да није било довољно времена за припреме и да није фер повећање цене? Зашто су се десиле те реакције?

Могло би се рећи да није било благовремене организоване припреме купаца. Сви енергетски субјекти и стручна јавност били су укључени у креирање услова за отварање тржишта, али у широј јавности није било довољно информација. Негодовања купаца су се чула тек крајем прошле године, након чега је интензивирана комуникација купаца, енергетских субјеката, министарстава и регулатора. Тачно је да су тржишна правила донета крајем 2012, али је нацрт правила био познат још средином године када га је ЈП ЕМС ставио на јавну расправу. Било би добро да је и резервни снабдевач формиран раније, јер купци који немају право на регулисану цену, а немају ни уговор са неким снабдевачем, према Закону имају право на 60 дана резервног снабдевања и тек након тога би морали бити искључени са мреже. Припремљен је предлог Уредбе Владе о одређивању привременог резервног снабдевача и предложена цена по којој се у међувремену снабдевају они који немају изабраног снабдевача. И да има више времена, свако би инсистирао на свом интересу: купци да се одржи што нижа цена, а снабдевачи да продају по што вишој. Ако претера са ценом, ЕПС озбиљно ризикује да остане без неког од најбољих купаца.

■ Каква су искуства са отварањем тржишта из региона и Европе, да ли је било сличних негодовања?

Искуства су различита. У земљама са високом регулисаном ценом, тржиште је донело ниже цене. У супротним ситуацијама било је негодовања. На пример, у Француској је била уведена привремена “прелазна тарифа”, у Словачкој је на почетку дошло до великог повећања цена, па су постепено падале. Очекује се да ће већ у другој половини године бити јасно да ли су цене које је понудио ЕПС тржишно реалне. До тада ће и други снабдевачи боље сагледати ситуацију и ући у тржишну утакмицу. Купци који сада излазе на тржиште су највећи и најатрактивнији за снабдеваче, а правила о промени снабдевача предвиђају веома једноставну процедуру. У земљама ЕУ отварање тржишта било је постепеније. ЕК сматра да, на основу њихових искустава, у нашем региону тај процес може много брже да се заврши.

■ Поједини купци имали су могућност да и раније купују електричну енергију мимо ЕПС-а. Да ли је цена једини аргумент за неизлазак на тржиште?

Верујем да је цена доминантан разлог, али и комфор, инертност, навике... Очекивало се да купци већ истражују могућности, прате тржиште, уочавају ограничења и предности. Колико сам упозната, они имају примедбе првенствено на цену која им се нуди. Регулаторни одбор ЕЗ је још 2008. године препознао да је највећа препрека за отварање тржишта могућност да сви потрошачи, укључујући и велике индустријске, могу остати у регулисаном режиму цена. Студија Светске банке из 2009. године је потврдила овај став.

Независни добродошли

■ Да ли је решење за отварање тржишта постојање независних произвођача електричне енергије?

Независни произвођачи у Србији су добродошли, али док њихова снага постане значајна, већ бисмо морали имати отворено тржиште. Повећање производних капацитета допринеће свакако заостравању конкуренције, али само под условом да електричну енергију не продају ЕПС-у по дугорочним уговорима.

■ Следеће године би требало да се отвори тржиште са много већим уделом. Да ли је сада већ право време за едукацију и како они да се припреме?

На почетку 2014. године, на тржиште излази око 50.000 крајњих купаца. Укупно 43 одсто потрошње куповаће се на слободном тржишту. Трбало би одмах почети са интензивним припремама за наредну фазу. Велика је одговорност на операторима дистрибутивног система, одговорним за квалитетно прогнозирање и познавање профила потрошње, адекватно мерење, комуникацију са оператором преноса, снабдевачима и купцима. И снабдевачи и оператори би морали што пре да информишу купце о њиховим правима и обавезама.

■ У Србији активно ради око 20 трговаца електричном енергијом. Зашто се нико од њих не отима о купце на високом напону?

То у великој мери зависи од цена које

нуди ЕПС. Активни снабдевачи тргују или транзитирају кроз Србију са далеко већом енергијом од ових десетак процената потрошње, колико се испоручује крајњим купцима са преносног система. Међу њима има неколико веома искусних и успешних и верујем да ће се ускоро укључити у тржишну утакмицу.

■ Можемо ли да очекујемо критике од ЕК и ЕЗ јер тржиште није профункционисало онако како треба?

У свим извештајима ЕК о напретку Србије у евроинтеграцијама значајан простор даје се енергетици. Извесно је да бисмо добили озбиљну примедбу уколико се тржиште не буде отварало прописаном динамиком.

■ Колико је отварање тржишта заиста шанса да ЕПС буде прави конкурентни играч и за регион?

ЕПС-у се смањује јавна обавеза снабдевања на регулисаном тржишту. Тако са преосталом енергијом може бити конкурентан у Европи, јер има повољну структуру производње и сопствени извор примарне енергије.

■ Каква су искуства у категорији „домаћинства“? Да ли су они спремни да мењају снабдевача?

И у најбогатијим земљама са развијеним тржиштем, мали купци и домаћинства имају право на регулисано снабдевање. Регулисана цена је често већа од тржишне, али не захтева додатни напор купаца. Највећи број домаћинстава не мења снабдевача, али има ентузијаста.

■ Уврћен је предлог уредбе о енергетској заштићеним купцима. Колико смо се тиме приближили развијеним земљама и да ли је то право решење?

Према директивама ЕУ и одлукама ЕЗ, и земље нашег региона морају да изместе старање о енергетским потребама сиромашних из енергетских компанија. Не постоји препоручени модел реализован у развијеним друштвима, него се, зависно од специфичности земље, примењују различити облици заштите, са мање или више успеха. Решења предложена у Уредби о енергетски заштићеном купцу резултат су заједничке полазне основе земља у региону и искуства наших министарстава надлежних за енергетику и социјалну политику. На овај начин адекватно се помаже најсиромашнијим домаћинствима, али и елиминише разлог за лимитирање регулисане цене за све купце због социјално угрожених. **А. МУСЛИБЕГОВИЋ**

Најлаша достигао европске стандарде

У електропривредној делатности, ову годину, у коју смо тек закорачили, обележиће понајвише промене у дистрибутивном делу, посебно у ЕПС-у, али и код свих оних који креирају миље унутрашњег тржишта електричне енергије. Сходно законским обавезама, дистрибуцију треба растеретити свих других послова, како би могла под равноправним условима да пружа услуге свим будућим снабдевачима електричне енергије. Са Дејаном Васићем, директором Дирекције ЕПС-а за дистрибуцију, овај разговор ипак нисмо почели питањем да ли ће оснивање оператора дистрибутивног система и снабдевача

заиста изазвати тектонске поремећаје, како је колико још прошле године најављивано, или барем колика је доза узнемирености међу дистрибутерима, која је недавно избила на површину, због најављеног раздвајања делатности. Кренули смо од наплате као најсветлијег примера доброг пословања ЕПС-а у протеклој години.

- Са оствареном наплатом од 98,97 одсто фактурисане реализације - рекао је Васић - електродистрибутивна привредна друштва ЕПС-а постигла су у 2012. години изузетно добар резултат и на томе треба честитати свима који су у овом послу учествовали. То је ниво наплате који се оства-

рује у развијеним земљама Европске уније, што значи да је ЕПС у целини овим резултатом достигао један од важних стандарда у електроенергетици земаља ЕУ. Наравно, није то могло да се досегне у кратком, једногодишњем периоду. Иза овог резултата стоје године мукотрпног и истрајног рада свих посленика у овој делатности, који и заједно и појединачно заслужују да им се честита на успеху. Оваква наплата у 2012. години омогућује да се више уложи у инфраструктуру, посебно мерну, што ће се одразити на даље побољшање наплате и смањивање губитака електричне енергије.

■ **Висок проценат наплате постигнут је у тешким укупним финансијским условима у Србији и при значајно смањеној платежној моћи грађана. Да ли је такав успех резултат ефикасне примене мера принуде (опомене, искључење, утуживање) или је више реч о нечем другом?**

Све то што сте навели доприноси бољој наплати. Ипак, ја бих на прво место ставио континуитет напорног рада дистрибутера, којим је свим купцима дато до знања да рачун за струју мора да се плати и да наплата није кампањска акција. Друга страна овог успеха ЕПС-а јесте то да највећи део купаца електричне енергије уредно измирује своје обавезе за испоручену електричну енергију, што је својеврсна цивилизацијска тековина у односима ЕПС-а и купаца.

■ **Како објашњавате да укупна дуговања за струју и даље расту?**

Прошле године проценат наплате био је бољи него у претходних пет година. Нажалост, ни то није помогло да се заустави раст потраживања од дела купаца. Почетком 2012. било је 83 милијарди динара дуга. На деветомесечју дуг купаца достигао је 95 милијарди динара, а од тога 78 милијарди динара били су дугови старији од 60 дана. Реч је, дакле, о годинама нагомиланим дуговима, које ће пословодство ЕПС-а и ресорно министарство ускоро почети да разрешава. Велики удео у овим дуговима су камате, које су раније обрачунаване по старом закону наплате „камате на камату“. Према припремљеном моделу, који ће се наћи пред Владом Србије, намера је да се део камата отпише, како би се купцима омогућило да остатак дуга отплаћују у рате, то јест репрограмирају. Реално, међутим, треба рећи да у овим потражива-

За остварене изузетне резултате у најлаши честитке заслужују сви који су на овом послу радили током више година, а не само у 2012.

Формираће се два нова привредна друштва ЕПС-а, оператор и снабдевач, а ПД за дистрибуцију остају таква каква јесу и радиће на име и за рачун новој оператору и снабдевачу

” Оператор и снабдевач пописаће уговоре са свим ПД за дистрибуцију

њима ЕПС-а има доста ненаплативог дуга, не само зато што купац не може да га измири, већ и зато што књиговодствено задужење не одговара стању на терену. Понегде нема ни бројила, ни куће, а ни човека на којег се бројило води, а ми га књижице као дужника. Према томе, отпис дела камата биће прилика да дистрибуције ишчисте своје књиже и растерете се баласта ненаплативих дугова.

■ **Уредне платише не гледају
благоданклоно на опрост дуга, па ни
дела камата.**

У праву сте, али треба имати у виду да ЕПС већ годинама стимулише уредно пла-

није довео до жељеног циља. Има ли
изгледа да се ово стање брже промени?

Губици електричне енергије су и даље
ноћна мора ЕПС-а и његових дистрибуци-
ја. Ипак, погрешан је утисак да се није ра-
дило на реализацији планова за смањива-
ње губитака. Пре бих рекао да нису сви до-
вољно радили, али „Електровојводина“, на
пример, свела је своје губитке са 12,23 у
2011. на око 11,5 процената у прошлој го-
дини. Сличних примера има и у поједи-
ним огранцима осталих ПД, чији су уку-
пан учинак срозали делови тих предузећа
који су се оглушивали о ове своје обавезе,
тако да су укупни губици свих ПД у ЕПС-

да нагласим да је крајем децембра обја-
вљен тендер за набавку из средстава ЕПС-
а око 30.000 бројила и мерних група, на-
мењених свим ПД. Биће добро ако тај тен-
дер успе од прве, тим боље јер је ово тек ин-
тервентна набавка будући да стање наше
мерне опреме није добро.

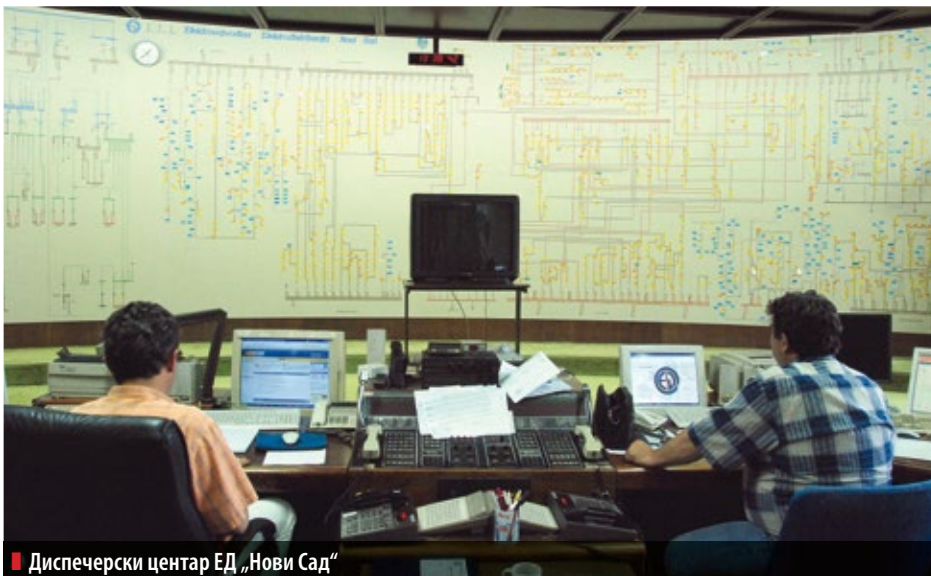
■ **Најинтригантније питање, које је пред
Нову годину више заинтересовало
јавност него иједан други аспект
пословања ЕПС-а, нисмо случајно
оставили за крај. Да ли је као модел за
раздвајање у дистрибуцији остала
„статусна промена“?**

Не, није остала. Предложено је друк-
чије решење, а то је да се оснују два нова
привредна друштва, оператор и снабде-
вач, као што је основано и ПД за обновљи-
ве изворе. Сва ПД за дистрибуцију остају
онаква каква јесу и она ће радити у име и
за рачун оператора дистрибутивног систе-
ма и снабдевача, који би требало да добије
статус јавног. Ова нова ПД потписаће уго-
воре са ПД ЕД, која ће за свој рад добија-
ти одговарајућу накнаду. Као руководи-
лац Радног тима за оснивање ПД опера-
тора и ПД снабдевача, могу да кажем да
у овом тренутку, с обзиром на то да је за-
конски рок већ пролонгиран, а од 1. јану-
ара 2014. на тржиште иде око 4.000 купаца
на средњем напону, друкчије није могло.
Но, на овај начин омогућујемо да се теме-
љито објасни шта значи обавеза коју је Ср-
бија преузела потписивањем Споразума о
Енергетској заједници југоисточне Европе
и на шта нас обавезује нови Закон о енерге-
тики. Најважније је да на овај начин ства-
рамо предуслове да дистрибуције и ЕПС у
целини још успешније послује и развија се.

■ **Ако иде по аналогији, онда ће ова нова
ПД бити, у ствари, гринфилд
предузећа. Да ли је тачније рећи
виртуелна?**

Нити ће се та ПД оснивати по принци-
пу гринфилд инвестиције, јер им је осно-
ва у ЈП ЕПС-у, нити ће радити виртуелно.
Имаће свој оснивачки капитал, а послова-
ће на основу јасно дефинисаних уговора са
ПД за дистрибуцију. За ову варијанту, ко-
ја је једноставнија од „статусне промене“,
определило се пословодство ЕПС-а, а о њој
треба да се изјасне Управни одбор ЕПС-а,
ресорно министарство и Влада Републике
Србије.

АНКА ЦВИЈАНОВИЋ

■ Диспетчерски центар ЕД „Нови Сад“

ћање рачуна попустом од пет одсто. Додат-
но је попуст од 11,89 процената за месеч-
ну потрошњу до 350 киловат-сати, а недав-
но је ресорно министарство увело и 15 од-
сто попушта на месечну потрошњу до 500
киловат-сати у зимском периоду. Такође,
значајна средства издвајао је ЕПС проте-
клих година на име попушта за појединце
и породице у стању материјалне потребе,
који, нажалост, многи нису користили иа-
ко су имали право, а сада је са социјалним
картама и то питање уређено и уведена је
категорија „енергетски заштићен купац“.
Свима који спадају у ту категорију месеч-
ни рачун за струју умањиваће се за 120 ки-
ловат-сати.

■ **Поменули сте смањивање губитака. До
сада ниједан план од почетка овог века**

-у крајем септембра прошле године изно-
сили 14,3 одсто. При томе, основни недо-
статак досадашњих планова за смањива-
ње губитака био је што су у њима дефини-
сани техничке могућности и циљеви, али
не и мотивисаност за постизање резулта-
та. На захтев генералног директора ЕПС-
а, ми смо у Дирекцији за дистрибуцију
направили предлог плана да се и запосле-
ни, и привредна друштва и њихови огран-
ци мотивишу за постизање резултата. И
колектив и појединац морају да знају ка-
кву ће корист имати од тога ако смање гу-
битке. Предложили смо формирање стал-
них екипа за контролу и читав низ стиму-
лативних мера. Један од битних аспеката
ових мера биће и даље улагање у мерну
инфраструктуру и у том погледу желим

Обједињавање делатности

- Оснивање два нова привредна друштва ЕПС-а има циљ да се
на нивоу јединствене компаније обједине делатности
оператора дистрибутивног система, код једног ПД, и
снабдевача, код другог. Привредна друштва за дистрибуцију
вршиће услуге одржавања дистрибутивног система и
дистрибуције електричне енергије, односно снабдевања

купаца, на име и за рачун ПД ОДС и ПД ЈС. Да подсетим,
оператор остаје у домену регулисане делатности, јер су
мреже у јавној својини, а снабдевач, ако буде јавни, имаће
регулисане цене у делу јавног снабдевања док год га буде, док
ће део енергије моћи да пласира под тржишним условима -
истакао је Васић.

Сиремни за изазов промена

Нови менаџмент „Електропривреде Србије“ јасно је препознао светски тренд да су информационо-комуникационе технологије основа развоја сваке компаније и зато је и формирана Дирекција која се бави овом облашћу – каже у разговору за наш лист Драган Јеремић, директор Дирекције ЕПС-а за информационо-комуникационе технологије.

Наш саговорник указује и да је трансформација, унификација и стандардизација информационо-комуникационих технологија у систему ЕПС-а и највећи пројекат у историји информатике у Србији и на просторима бивше Југославије.

■ Зашто је основана посебна дирекција?

Реорганизација ЕПС-а је и базирана на информационо-телекомуникационој инфраструктури која обезбеђује тачну и правремену информацију, пренос података, интеграцију и управљање свим потребним сервисима и ресурсима. То не значи да ИКТ излазе из својих оквира, напротив, остају као пруга по којој се крећу кључни вазови промена. Дирекција није формирана због персоналних решења, већ је препознато да је то неопходно. Коначно су ИКТ у оквиру ЕПС-а дошле на право место и могу да учествују у пословним одлукама.

Промене у ИКТ неће бити управљане потребама Дирекције, већ променама целој ЕПС-а.

Имамо квантитет, а недостига је отворености према променама и изазовима које оне доносе

■ Које промене ће задесити информационо-комуникациони сектор у оквиру система?

Промене у ИКТ неће бити управљане потребама Дирекције, већ променама целог ЕПС-а. Процес је почео и у наредне две године дефинисаћемо и делимично спровести све неопходне промене ИКТ у оквиру мапа реорганизације ЕПС-а. Примарни концепт и задатак је да то урадимо уз помоћ екстерних консултаната, али не оних који ће само ставити наше жеље на папир. Биће то мишљење и подршка консултаната који су по томе „ходали“, који имају искуства у компанијама и трансформацијама као што је наша. Неопходно је да нам представе различита решења, а потом ћемо изабрати она која одговарају потребама развоја компаније у наредних пет година.

■ Један од задатака Дирекције је и централизација и већа повезаност са привредним друштвима. Како све то извести?

Нисам изненађен ситуацијом на терену са 12 ПД и 12 различитих информационо-комуникационих сектора. И ситуација није специфична само за ЕПС, слично је било и у „Пошти“, „Телекому“, банкама... Не видим ништа лоше да постоји ИКТ сектор у свим ПД, поготово у дистрибутивним предузећима. Телекомуникациона мрежа је сјајно конципирана. Али у последње три године није много улагано у иновирање решења и заједничку стратегију. Циљ је да препознамо компетенције за ИКТ у свим појединачним ПД. Процес унификације и промена не заснива се на једнократном набављању софтвера и хадрвера и запошљавању нових људи. Унификација није београдизација или „ЕПС-изација“, већ је циљ да стручност која постоји у свим ПД буде и искоришћена у целом систему.

■ Колико посла чека Дирекцију на пољу технологија?

Имамо много квантитета, а недостаје спремности и отворености за нове изазове и технологије. Треба да подигнемо стручну свест и знање и уверимо запослене да

” Сјоро прихватање нових технологија може бити кочица даље развоја ЕПС-а

свакодневно треба да улажу у себе и прате технологије. Јер споро упуштање и прихватање нових технологија може да буде кочица даљег развоја ЕПС-а.

■ На који начин то урадити?

Од децембра организујемо двонедељне састанке са представницима из ПД и то не само на руководећем нивоу, већ по темама. До сада смо обрадили четири теме, а поносан сам на заједничку набавку „Мајкрософтових“ лиценци за цео систем. И раније се то радило, али сада смо „Мајкрософту“ предочили потребе и стање, јер нису свим запосленима потребне исте технологије. Само на овај начин кроз једну набавку уштедели смо 2,5 милиона долара. И свако ПД повећало је буџет за свој ИКТ сектор, еквивалентно броју лиценци које користи, минимално пет одсто од уштеђене вредности, што није мало. Један од циљева је да кроз заједничке наступе, уз инсистирање на квалитету и цени, повећамо буџет за обуке и нове технологије, за шта је увек недостајало новца. Веома брзо смо успели да у свим ПД припремимо системе за израду дневних извештаја о финансијским обавезама. Сва ПД су то прихватила без тешкоћа, уз минималне трошкове. Један од практичних примера прихватања нових технологија је и увођење електронског пословног колегијума у оквиру ЕПС-а. То није велика уштеда у новцу, већ у времену. Пример је и организација „радионица“, састанка са добављачима где нам представљају своја најбоља решења и могућности. У новембру и децембру организовали смо три, а план је да у фебруару буду још четири таква састанка. Идеја је да сва ПД имају могућност процене кључних тема и да изаберу шта им одговара од потенцијалних понуда. Планирамо и да веће инвестиције реализујемо путем крвних уговора са великим добављачима, а то отвара могућности решавања уз најбоље финансијске услове и брже процедуре. То би помогло и ПД да из избора договорених услуга повлаче оне које су им потребне. То је предност унификације.

■ Почело је отварање тржишта електричне енергије. Каква је улога ИКТ сектора?

Подршка ИКТ сектора је суштински

важна за тај процес. Истина је да касније по свим организационим променама које су законом одређене. Али Дирекција за ИКТ и специјалисти у ПД спремни су потпуно да преузму свој део посла и одговорности и биће најмања кочица и ризична тачка, јер ћемо се и најбрже прилагодити. ЕПС неће и не сме више бити компанија којој је основна делат-

ност производња, већ мора да се окрене и ка корисницима. Довољно је поређење ЕПС-а и ЧЕЗ-а. Пре више од 20 година ЕПС и ЧЕЗ су били у веома сличном положају по броју купаца, приходима, а где је сада ЧЕЗ, а где ЕПС?! Али ЧЕЗ је за пет година отвореног тржишта електричне енергије изубио 40 одсто купаца широке потрошње. Само у 2012. години око 473.000 грађана Чешке напустило је ЧЕЗ и отишло код других испоручилаца и то искључиво због финансијских услова. Ко је у Србији пре пет или шест година веровао да може да промени оператера мобилне телефоније и само пренесе број код другог? ЕПС не сме бити ушукан, мислећи да је једини. Зато треба да убрзамо припреме, јер сваки дан кашњења може да нас кошта једног или више будућих купаца.

■ Помиње се да су оптички каблови велики ресурс који нико није

препознао. Да ли то може да буде врста делатности ЕПС-а?

Комуникациона мрежа базирана на оптици је препозната као ресурс, али држава није била спремна да телекомуникационим оператерима направи конкуренцију. Наша мрежа још нема јасан статус у односима према „Електромрежи Србије“, оформљена је комисија и покушавамо да нађемо решење да обе стране буду задовољне. Тражићемо специјализовану кућу ван оквира Србије да „скенира“ постојеће стање и предложи комерцијализацију мреже. Осим тога, за компанијске потребе за свих 12 ПД до почетка трећег квартала ове године имаћемо потпуно јединствену мрежу и то је једна од основа реорганизације. Имамо капацитет и потенцијал да би надмашили све тренутне играче на телекомуникационој тржишту, али не можемо изаћи из основне делатности и направити ршум на тржишту. То није у интересу државе, као власника, али јасно је и да су за тај пројекат потребна већа улагања. Зато и треба извагати уложено и добит која сигурно постоји. Транспортни ресурси постоје, али нису спремне приступне тачке. То је као да имамо ауто-пут са 50 трака, али само две имају улаз и излаз. Ако желимо приступ и за тих 48, то кошта и времена и улагања.

■ На којем нивоу је информатичка безбедност података у компанији?

Немамо довољно озбиљан приступ информатичкој безбедности. Свако ПД је тај део уредило на свој начин и углавном је сведено на први ниво заштите од вируса и спољних напада. Препознали смо важност постојања особе одговорне за безбедност која ће бити задужена за постављање свих информатичких безбедносних процедура. Висине материјалних примања врхунских ИКТ специјалиста могу бити велики проблем, јер су у окружењу њихове плате у рангу топ менаџера ЕПС-а. Једна од тачака унификације је и једнака безбедност у сваком делу компаније. До сада ЕПС није био толико интересантан, али биће од 1. јануара 2014. и 2015. године, јер ће свако желети да дође до информација о броју корисника, статусима, тарифама и дуговима.

А. МУСЛИБЕГОВИЋ

Недостаје мотивације

■ Структура кадрова проблем је целог ЕПС-а. Каква је ситуација у ИКТ сектору?

Са релативно скромним платама за информатички сектор Дирекција која није постојала за кратко време је кадровски попуњена. ЕПС нуди изазов, јер ће у наредних пет година око 700 људи у ИКТ сектору радити на заједничком циљу, више него иједна информатичка кућа у окружењу. Један од проблема је и уљуканост

кадрова. Недостаје мотивације за усавршавања, јер је ЕПС изгубио имиџ доброг послодавца који иде напред и „гура“ нове технологије. Када окружење препозна нову стратегију и визију, ЕПС ће се лако покренути. Нови менаџмент одвојио је врло озбиљна средства за развој. У 2013. години предвиђено је око 30 милиона евра, док је заједно у свим ПД тај буџет 11 милиона евра. То су инвестиције за модернизацију свих процеса реструктурирања ЕПС-а.

Мањи ризици, већа сигурност

*Опшарање унутрашњеј
 тржишта напало је
 опрезније планирање
 производње из хидроенергије.*

*Са планираних око
 9,5 милиона тона угља за
 производњу електричне
 енергије у овој години, кој
 „Дрмно“ ће надмашићи све
 своје досадашње рекорде.*

*Билансирана производња
 електричне енергије у 2013.
 износи 35,2 милијарде
 киловат-сати*

Четири уговора

Јавно предузеће
 „Електропривреда Србије“
 потписало је до средине јануара четири
 уговора о потпуном снабдевању за 2013.
 годину. Најпре је уговор потписан са ЈКП
 „Београдске електране“ и Рудником
 „Ковин“, а потом, 31. децембра, са
 Рафинеријом НИС-а у Панчеву и 16.
 јануара 2013. са Железаром Смедерево.
 Ресорно министарство је на самом
 крају протекле године препоручило
 да се законски рок продужи за
 15 дана да велики купци могу
 да изаберу снабдевача, али
 већина њих још је
 премишљала.

■ Скраћени ремонти ТЕ омогућују рекордну производњу угља: Коп „Дрмно“

Нису само две сушне године заредом определиле ЕПС да преиспита начин планирања производње електричне енергије из својих хидроелектрана, мада такво стање није било од малог утицаја. Промену приступа наметнуло је отварање унутрашњег тржишта електричне енергије, како би се смањили ризици које носи непредвидљивост производње из хидроенергије. О томе шта се променило у планирању производње и потрошње, шта је дефинисано Електроенергетским билансом за 2013. годину и какви су односи између постављених овогодишњих циљева и остварења у 2012. разговарали смо са Миладином Басарићем, по-

моћником директора Дирекције ЕПС-а за трговину електричном енергијом.

■ **Колико је за ову годину планирана мања производња из хидроелектрана него прошле?**

За 2013. годину планирано је да укупна производња из хидроенергије износи око девет милијарди киловат-сати, што је код проточних ХЕ око четири, а код акумулационих и реверзибилних око 25 одсто мање од остварења у прошлој години. Ова производња планирана је на нивоу 70 одсто вероватноће појаве нерегулисаног дотока на профилу хидроелектране. Са 70 процената вероватноће у ЕПС-у се производња из хидроенергије

планирала све до 2004. године, а онда се прешло на 50 процената, како су захтевали тадашњи званичници с образложењем да се дотадашњим начином планирао велики увоз електричне енергије и непотребно већа резерва у производњи ЕПС-а. Ова година почела је са добрим дотоцима и, ако се тако настави, па будемо имали бољу хидрологију од планиране, вишак електричне енергије пласираћемо на тржишту, што ће омогућити додатне приходе ЕПС-у. Да заокружимо, у билансу, производња из хидроенергије у 2013. години више не учествује око 30 одсто, као у протеклој скорој деценији, већ око 25 одсто. На овај начин смањили

” Ако буде киша,
биће већа и продаја
на тржишту

смо ризике у пословању и увећали сигурност остварења планиране производње.

■ **Протекле године укупна производња из расположивих капацитета ЕПС-а била је 2,8 одсто мања од билансиране и 3,4 одсто мања од остварене у 2011. Да ли је за 2013. годину планирана и мања производња из ТЕ на угљ?**

На укупно остварење у прошлој години утицали су суша и то што три велика термоблока, два у ТЕНТ-у, један у „Костолцу“, због ревитализације и капиталног ремонта нису радила неколико месеци. Ипак, упркос таквим условима, произведено је укупно око 40 милијарди kWh, што јесте било мање од билансираног и од производње у 2011. За разлику од умањења плана за хидроелектране, ТЕ на угљ у овој години треба да произведу седам одсто електричне енергије више него прошле године. Њихова производња је планирана на близу 26 милијарди киловат-сати, и то је усклађено са расположивошћу и техноенергетским карактеристикама блокова у нашим ТЕ, као и са производњом угља.

■ **Зар на учинак ових електрана неће преваходно утицати тешкоће са откопавањем угља у „Колубари“?**

За производњу електричне енергије у овој години треба да се обезбеди укупно око 38,4 милиона тона угља. То је угљ из оба рударска басена и из подземне експлоатације. Код планирања производње електричне енергије и угља, у којем учествује Дирекција за производњу енергије, уз Дирекцију за трговину, имало се у виду реално стање на коповима и на основу тога су и утврђивани производни циљеви. План производње угља за производњу електричне енергије за „Колубару“ је око 28,7 милиона тона, а за „Костолац“, тачније једини тамошњи коп „Дрмно“, око 9,5 милиона тона. Практично, „Дрмно“ у овој години треба за потребе косточачких ТЕ да испоручи 1,8 милиона тона угља више него прошле године. Биће то рекорд који ће надмашити све досадашње рекорде на копу „Дрмно“. Таква производња потребна је зато што је планирано да ремонти оба блока ТЕ „Костолац Б“ трају само 45 дана.

■ **У Електроенергетски биланс ушле су и набавке по основу дугорочних и годишњих уговора?**

„Електропривреда Србије“ има Уговор о дугорочној пословно-техничкој сарадњи са ЕП Црне Горе, од које ће у 2013. години преузети 927 милиона kWh. Сличан, дугорочни је и уговор са ЕП Републике Српске, који се односи на снабдевање купаца у РС преко дистрибутивног система ЕПС-а, а реч је о 47 милиона kWh на годишњем нивоу. Поред тога, ЈП ЕПС је кра-

јем прошле године успело да купи 573 милиона kWh на тендеру Електропривреде Републике Српске и та је набавка дефинисана конкретним уговором о количинама и темпу испоруке, али није ушла као посебна ставка у Електроенергетски биланс ЈП ЕПС, јер је уговорена пошто је Управни одбор ЕПС-а већ био усвојио биланс за ову годину. Иначе, ова куповина ушла је у Енергетски биланс Републике Србије за 2013. Поред ових набавки, од повлашћених произвођача планирано је да се преузме 66 милиона kWh. Такође, планирана је куповина 415 милиона kWh на регионалном тржишту ради уравнотежења и оптимизације електроенергетског портфеља ЕПС-а у овој години.

■ **Да ли су планови производње и набавке електричне енергије више произашли из обавезе ЕПС-а да одговори потребама јавног снабдевања или из сагледавања могућих кретања на унутрашњем и регионалном тржишту?**

На слободном тржишту (унутрашњем и регионалном) планирана је продаја око 2,9 милијарди киловат-сати. На унутрашњем тржишту потенцијални купац је ЈП „Електро mreжа Србије“ за покривање губитака у преносном систему, који су процењени на око 1,1 милијарду kWh. Квалификовани, то јест купци који преузимају електричну енергију са преносног система и од 1. јануара немају право на јавно снабдевање, требало би да купе око 2,4 милијарде kWh. Такође, ради уравнотежења и оптимизације електроенергетског портфеља ЕПС-а током године, на регионалном тржишту пласираће се 357 милиона kWh. Све ово произашло је из сагледавања производних могућности ЕПС-а, као и потреба и могућности тржишта.

■ **Шта је са јавним снабдевањем?**

Пошто више не можемо да их зовемо тарифним, треба да објаснимо да су то сви купци који по Закону о енергетици и после 1. јануара имају право на јавно снабдевање. То су купци на средњем и ниском напону. У овој години за њихово снабдевање планирано је око 25,7 милијарди киловат-сати. Уз ту потрошњу, ЕПС треба да обезбеди и око 4,5 милијарди kWh за потребе покривања губитака у дистрибуцији. Ако се урачуна и потро-

шња у оквиру ЕПС групе, у коју спадају и потребе за рад пумпних постројења, а све заједно достиже 1,6 милијарди kWh, онда је могуће сагледати да је ЕПС, при изради Електроенергетског биланса за ову годину, настојао да планираном производњом из својих расположивих производних капацитета, као и куповином и продајом на слободном тржишту задовољи потребе за електричном енергијом и извршење уговора, а да при томе покуша да оствари и профит.

■ **Када се саберу планиране количине за велике купце и оне на нижим напонским нивоима, долази се до укупне потрошње доскорашњих тарифних купаца од око 28 милијарди kWh. Да ли је то приближно њиховој годишњој потрошњи?**

Јесте, приближно је. Треба, међутим, имати у виду да је прошлогодишња укупна потрошња (рачунајући и губитке у дистрибутивном систему) била 2,9 одсто мања од билансиране и 2,4 одсто мања од потрошње у 2011. години. Да ли ће се смањење индустријских активности, које је главни узрок пада потрошње електричне енергије у Србији, наставити и у овој години, зависи од много чега, али ако буде тако, ЕПС ће моћи више него што је планирао да продаје елек-

тричне енергије на регионалном тржишту.

АНКА
ЦВИЈАНОВИЋ

ЕПС нема времена за чекање

Ако би држава створила услове да ЕПС послује на тржишним принципима и да управљање компанијом у пошљуности прејустии професионалном руководству, компанија би релативно брзо постала једна од успешнијих у региону.

Изводљиво је да се уведе обавеза да се проценуални гео цене киловаи-саија наменски издвоји за изградњу нових енергетских капацитета

Корпоративизација ЕПС-а је неопходна и веома важна претпоставка за ефикасније пословање компаније, али није сама по себи довољна. Држава као власник ЕПС-а мора да уради најмање три ствари. Прво, да се са определи у погледу власништва, односно да веома јасно саопшти јавности и будућим инвеститорима који делови ЕПС-а ће остати у већинском власништву државе, а шта може бити предмет евентуалне приватизације. Друго, да корпоративизацију компаније спроведе ефикасно и у потпуности. Треће, да учини барем оно што би урадио и приватни власник, односно да створи услове за тржишно формирање цена, уз одговарајућу социјалну заштиту најугроженијих, да помогне техничко-технолошку модернизацију и изградњу нових капацитета и да радикално смањи трошкове пословања, који подразумевају и смањење вишка радника, бољу наплату потраживања, много бољу организацију, рационализацију свих активности и професионално управљање, без именована партијских кадрова - рекао је др Љубодраг Савић, професор на Економском факултету у Београду, одговарајући на наше питање шта према њего-

вом мишљењу држава, као власник, још мора да учини не би ли ЕПС постао профитабилна фирма способна да сама себе издржава, одржава, али и инвестира.

■ **Када год се поведе реч о даљој судбини ЕПС-а као система, увек се као дежурна замерка извлачи аргумент да је државна фирма и да само по том основу не може бити добро, јер је држава рђав газда. Немачка, Француска, Шпанија, па и сама Чешка, стопостотни су или већински власници својих електропривреда и имају економски успешне енергетске компаније. Какав је Ваш став?**

Србија је жртва одавно истрошене неолибералне флоскуле да је приватно власништво по дефиницији увек ефикасније него државно. Имам утисак да нисмо довољно разумели да ни државно ни приватно власништво није исто као у претходном веку. Бројни практични примери и различита искуства, а и неки нобеловци истичу да у савременом глобализованом свету није од пресудне важности облик својине, него начин њеног управљања. У уређеним земљама, великим компанијама као што је ЕПС не управљају власници, него професионални менаџери, без обзира да ли су оне налазе у државној (јавној) или приватној

” Некономском ценом киловаџ-саџа чувао се лажни социјални мир, љомажући онима којима је љомоћ заиста и била љоџребна, али и најбоџаџијима

својини. Власник или власници компаније одређују циљеве, а професионални менаџмент има обавезу, али и одрешене руке да обезбеди њихово најефикасније остварење. Ако би држава створила услове да ЕПС послује на тржишним принципима и да управљање компанијом у потпуности препусти професионалном руководству, ЕПС би релативно брзо постао једна од успешнијих регионалних компанија.

■ **Држава је, судећи по изјавама водећих челника и претходне, али и садашње власти, одустала од приватизације ЕПС-а и његове парцијалне продаје странцима. Да ли је за Вас то добра одлука?**

Ако то заиста тако и буде, то ће бити једна од веома добрих одлука коју ће донети садашња влада. Да је то испралан потез потврђују многобројна добра, али и лоша искуства са приватизацијом компанија као што је ЕПС. Упечатљив је пример чешког ЧЕЗ-а, који је за деценију три пута променио власника. Као и неки у Србији и њихова држава надала се да ће сви проблеми социјалистичког „белог слона” бити решени приватизацијом. Врло брзо се показало да то није тако и чешка држава је поново повратила већинско власништво, што је уз ефикаснију организацију и боље управљање ЧЕЗ-у обезбедило водећу позицију на ширем регионалном тржишту електричне енергије. Приватизација електрана у Калифорнији деведесетих година прошлог века и потпуни распад система 2002. године је најбоље упозорење да са приватизацијом тако великих инфраструктурних система као што је ЕПС треба бити врло опрезан. Због огромних инвестиција и дугачког времена враћања уложених средстава, приватни власник није заинтересован за улагање у нове капацитете, него само за експлоатацију постојећих.

■ **Када год се поведе реч о даљој трансформацији ЕПС-а наметне се и питање цене киловаџ-сата, по чему смо најјефтинији у Европи. Цена је битан економски, али не и једини параметар за успешност једне фирме, али и социјални амортизер. Како је**

могуће да компанија попут ЕПС-а прави губитке?

ЕПС је дуго година био предузеће које је осим економских, испуњавало и социјалне циљеве. Некономском ценом киловаџ-сата чувао се лажни социјални мир, помажући онима којима је помоћ заиста и била потребна, али и најбогатијим, што је имало катастрофалне последице на пословање ЕПС-а. Парадоксално је да су утрошену електричну енергију уредно плаћали грађани са најнижим примањима, док су највећа дуговања бележили најбогатији појединци и предузећа у државном власништву. Руководећа места су била резервисана за најзаслужније партијске кадрове. Помиње се да су злоупотребом јавних набавки из ЕПС-а извлачене огромне количине новца. Због свега овога потпуно је разумљиво и очекивано незадовољство које су исказивали грађани према ЕПС-у. Да би његов развој био профитабилан и дугорочно одржив, понашање из корена морају да промене и власник (држава) и менаџмент и запослени. Ако се то заиста деси, ЕПС ће релативно брзо од губиташа постати веома профитабилно предузеће.

■ **ЕПС ће, по свему судећи, 2012. завршити с губицима и високом ненаплаћеним потраживањима. Како га извући из тих проблема?**

Врло једноставно. ЕПС треба да буде тржишно оријентисана и профитабилна компанија, а социјалном политиком нека се бави држава, односно одговарајуће ресорно министарство. Стратешка контрола власника се подразумева, али се он, односно партије на власти никако не смеју мешати у доношење и спровођење пословних одлука. Рок наплате потраживања мора се регулисати законом, који треба спроводити непристрано и једнако за све.

■ **Када ће, према Вашем мишљењу, бити прави тренутак да се ЕПС појави са својим акцијама на берзи, не само са оних 15 одсто бесплатних? Које све услове ЕПС треба да испуни да би се његове акције нашле пред купцима и продавцима?**

ЕПС не би требало да се појављује на берзи све док у потпуности не спро-

веде намераване промене у организацији и начину управљања, односно док не постане јака и профитабилна компанија, са добрим изгледима да такав развој буде одржив и у наредним деценијама.

■ **Развој остаје и даље рак-рана ЕПС-а. Око 60 одсто произведене струје потроше домаћинства. Шта ако сутра оживи нешто од индустрије? Хоћемо ли седети у мраку?**

ЕПС је талац погрешно вођене политике развоја у последњих неколико деценија. Све тешкоће и проблеми кроз које је прошла наша земља имали су веома лоше последице по текуће пословање компаније. Од политике ниских цена, слабе наплате, ухлебљења партијских кадрова и пљачкања ЕПС-а кроз јавне набавке, највећу корист имале су странке на власти. ЕПС скупо „плаћа” цену погрешне политике ниских цена електричне енергије, јер због тога, али и због огромне пљачке, јавашлука и нерада, није могао да обезбеди средства за развој, због чега ниједна нова електрана није изграђена у последњих неколико деценија. Ако би којим случајем опоравак српске индустрије био бржи, а стопе раста биле знатно више, Србија би свакако постала нето увозник електричне енергије. Повећање цене струје је неминовно и свакако би имало за последицу значајну промену структуре потрошње, јер би већина грађана била принуђена да тражи јефтиније алтернативне изворе. ЕПС нема више времена за чекање, већ веома брзо мора да направи реалну стратегију даљег развоја. У њој свакако мора бити простора и за стране инвеститоре, али и за механизам издвајања средстава за изградњу нових капацитета, који је Србија већ примењивала 70-их година 20. века. Данас више није могуће користити инструмент принудног бесповратног издвајања дела средстава из дохотка привреде за изградњу енергетских капацитета, али је изводљиво је да се уведу обавеза да се процентуални део цене киловаџ-сата наменски издвоји за изградњу нових енергетских капацитета.

п. с. к.

Штедња енергије неопходна

■ **У Србији још није почела да ради ниједна електрана на ветар озбиљнијег капацитета, а нисмо искористили ни мале водотокове. Шта то Вама као човеку од струке и науке говори?**

Нико од људи који су у последњих неколико деценија управљали Србијом није имао дугорочну визију развоја. Мислило се од данас до сутра, а у таквој животной филозофији

дугорочна стратегија била је последње о чему је требало водити рачуна. Србија има одређене, нажалост не много велике енергетске потенцијале. Њихово потпуније искоришћавање обезбедило би знатну енергетску независност и стабилност. Али, то свакако неће бити довољно. Србија, као уосталом и друге много богатије земље, мора много више штедети електричну, али и све друге облике енергије.

ТУТЕНА

Рекорд дневне производње

Термоелектрана „Никола Тесла А“ премашила је 10. јануара дневни план производње за 14,17 одсто и испоручила електроенергетском систему Србије рекордних 37.340 мегават-часова – рекао је Глишо Класнић, директор ТЕНТ А. - Тиме је премашен досадашњи дневни рекорд од 27. октобра 2012. године, када је произведен 37.281 мегават-сат.

Према речима Класнића, најновији дневни рекорд резултат је погонске спремности постројења, задовољавајућег квалитета и квантитета угља, ефикасне експлоатације свих система, као и одговарајућег конзума електричне енергије.

ИЗ РБ „Колубара“

Могућа производња и соларне енергије

Представници европског инвестиционог фонда „Секурум“, компаније заинтересоване за изградњу соларних паркова у Србији, посетили су 17. јануара Рударски басен „Колубара“. Према речима Милорада Грчића, директора РБ „Колубара“, остварен је први контакт са очекивањем да се започне озбиљна и дугорочна сарадња у којој би се употребиле земљиште које је већ искоришћено у рударским радовима и отворила нова радна места. Иван Матејак, менаџер компаније „Секурум“, захвалио се на подршци у овом пројекту и нагласио да верује у добру сарадњу са привредним друштвима „Електропривреде Србије“ и локалним заједницама. Он је поменуо и интересантну симболику производње струје из сунчеве енергије на земљишту где је ископан угља од којег је већ створена електрична енергија.

Из ПД „Електросрбија“

Невреме на Пештеру

Снежено невреме праћено јаким ветром, које је захватило Сјеницу и Пештерску висораван, средином јануара, поломило је и покидало више од 100 стубова свих напонских нивоа, а у први мах неколико хиљада становника на Пештеру остало је без електричне енергије. Месна заједница Баре, на граници са Црном Гором, била је највише захваћена невременом, напона није било у по-

јединим засеоцима, а због снежних сметова и леда максимално је био отежан приступ електромонтерима:

– Прошле године било је веће невреме са температурама и до минус 30 степени, али снег је био сув и није био велика претња за нашу мрежу. Међутим, невреме које је овог јануара захватило Црну Гору, снег и ледена киша заједно, за кратко време стигло је и до Пештера. Због додатног терета на водовима покидали су се проводници, а поломили стубови. Огранак Чачак је експресно одреаговао, добили смо 80 дрвених стубова и врло брзо смо 11 од 12 погођених МЗ општине Сјеница ставили под напон – рекао је Велиша Пејчиновић, директор Погона Сјеница.

Пејчиновић наглашава да се општина Сјеница простире на 1.059 метара квадратних са 1.300 километара мреже, а са само 10 електромонтера у Погону Сјеница изузетно је тешко обићи целу територију и приликом оваквог невремена санирати кварове.

А.ЛУКИЋ

Рационализација јавних набавки

Ефикасности приоритет

У Дирекцији Рударског басена „Колубара“ 16. јануара одржан је састанак директора комерцијалних послова и управљања и контроле набавки на нивоу ЈП „Електропривреда Србије“.

– Намера је да се уради оптимизација, рационализација спровођења и обједињавање средстава како бисмо обезбедили ефикасније спровођење јавних набавки на нивоу ЕПС-а и свих 12 привредних друштава – нагласио је Млађен Малешевић, директор Дирекције ЕПС-а за управљање и контролу набавки.

Он је најавио континуитет одржавања оваквих састанака како би се представници комерцијалних послова свих ПД упознали са комплетним процесом рада у ЕПС-у, од откопавања угља до потрошње електричне енергије, а и како би боље разумели потребе других ПД.

ХЕ „Ђердап 1“

Јануарска производња струје преко плана

Месечни план производње струје у јануару, Хидроелектрана „Ђердап 1“ испунила је десет дана пре рока. Према плану за јануар била је предвиђена производња од 341 милион киловат-сати, а прва дунавска електрана до 25. јануара „Електропривреди Србије“ испоручила је 418 милиона киловат-сати електричне енергије.

На добре производне резултате утиче повољна хидролошка ситуација, јер сваке секунде до турбина пет хидроагрегата дотиче 6.000 кубика воде, што је довољно за дневну производњу 18 милиона киловат-сати струје. Будући да се наредних дана очекује благи пораст водостаја у ђердапској акумулацији, рачуна се да ће производња електричне енергије до краја јануара имати тренд раста. **Ч. Д.**

ПД „ТЕ-КО Костолац“

Највише повреда дешава се зими

Када се број повреда запослених у ПД „ТЕ-КО Костолац“ у 2012. години упоређи са 2011. годином, повреда је у 2012. години било мање за 10 одсто. Највише незгода било је у зимском периоду.

- Највећи број повреда догодио се у фебруару и децембру у време великих снежних падавина, по 10 повреда у оба месеца и то на ПК „Дрмно“. Узрок повређивања био је проклизавање - нагласила је Тијана Перић, шеф службе за безбедност и здравље на раду.

ПД „ТЕ-КО Костолац“ добило је сертификат за систем менаџмента безбедности и здравља ОХ-САС 18001 и набављена су средства за личну заштиту запослених. Да би број повреда био што мањи ради се на интензивној обуци запослених из области безбедности и здравља на раду, а прошле године је 1.399 запослених у привредном друштву и 4.264 запослених код извођача радова, студената и ђака похађало обуку. Интензивне су контроле примене мера безбедности и здравља, а лиценциране фирме периодично прегледају машине, уређаје и опрему. **И. М.**

Признање привредних новинара

Инвестиција године

Жири Клуба привредних новинара из 15 редакција једногласно је одлучио да признање у категорији „инвестиција године“, буде додељено Привредном друштву „ТЕ-КО Костолац“.

Признање директору ПД „ТЕ-КО Костолац“

Драгану

Јовановићу

биће уручено 4.

фебруара у

Привредној

комори Србије.

Главни

аргумент за

награду је

кредитни

аранжман са

Народном

Републиком

Кинем, а први

део пројекта се већ реализује. Ревитализација

блока „Б2“ у ТЕ „Костолац Б“ је завршена

почетком децембра 2012. Планирани радови у

првој фази су и ревитализација блока „Б1“,

изградња система за одсумпоравање, луке и

пруге. Друга фаза кредитног аранжмана

предвиђа градњу новог блока „Б3“ снаге 350

мегавата у ТЕ „Костолац Б“, и проширење

капацитета ПК „Дрмно“ на 12 милиона тона угља

годишње. **С. С.**

Повеља УНС-а за лист ТЕНТ

Отворена врата за јавност

Петар Јеремић, председник Извршног одбора Удружења новинара Србије, уручио је недавно специјалну Повељу УНС-а Радоју Радосављевићу, главном и одговорном уреднику листа ТЕНТ.

Уручујући Повељу УНС-а Јеремић је истакао да је лист ТЕНТ један од малобројних индустријских листова који су, упркос друштвеним турбуленцијама, успели да се изборе за свој опстанак и сачувају континуитет излагања.

Директор ПД ТЕНТ Петар Кнежевић поручио је да су капије највеће фабрике струје у југоисточној Европи увек широм отворене за новинаре свих редакција, а пословодство и запослени спремни и вољни да коректно одговоре на сва питања. Кнежевић је указао да новинари и фоторепортери ТЕНТ-овог гласила више од три деценије прате и објективно информису јавност о свим дешавањима у ПД ТЕНТ и „Електропривреди Србије“, а тако треба да буде и у будућности, јер оно што није забележено пером и камером, није се ни догодило.

Статус пројекта "Радљево"

Циљеви зависе од инвестиција

Успешно остваривање стратешких циљева развоја сектора рударства условљено је обимом и динамиком инвестиција, рекао је мр Томислав Шубарановић, државни секретар Министарства природних ресурса, рударства и планирања, за магазин „Србија енерџи“.

О статусу новог површинског копа „Радљево“ Шубарановић је објаснио да је усвојен План генералне регулације за зону утицаја површинског копа „Радљево – прва фаза“, на локалном нивоу, којим је обрађен северни део планског подручја, који обухвата половину од близу 70 километара квадратних, на колико ће се нови површински коп у коначним границама простирати. То су села Радљево, Шарбане, као и делове Бргула и Каленића.

- Измештање тих насеља требало би да почне што пре, док ће почетак експлоатације бити дефинисан новим стратегијама рударства и енергетике – рекао је Шубарановић. - Сам пројекат изградње површинског копа „Радљево“ је од стратешког значаја за Србију, јер ће се из њега обезбеђивати 13 милиона тона угља годишње.

Код Куршумлије

Ради соларна електрана

У селу Мердаре код Куршумлије крајем јануара завршена је изградња соларне електране „Матарова“. Изградња је коштала око четири милиона евра, а финансирале су је италијанска компанија „Гаском“ и „Мултиенерџи“ из Србије.

Како је рекла директорка компаније „Мултиенерџи“ Верица Ристић, изградња соларне електране почела је пре годину дана, а панои су постављени на површини од 400 хектара, уз административну линију Србије и Косова. Електрана сада производи од 500 до 900 киловат-сати електричне енергије.

- Пројекат је успешно завршен, а максимум своје снаге електрана ће постићи од априла до октобра, кад се очекује да њен капацитет буде два мегавата – навела је Ристићева.

Директор електране „Матарова“ Жељко Јеленковић рекао је да је остало само још да се потпише уговор са ЕПС-ом о припајању на систем, као и употребна дозвола Општине Куршумлија. На електрани „Матарова“ запослено је неколико људи, а планира се запошљавање још двадесетак радника.

Закон о „Јужном току“

Услов за градњу

Предлог закона о „Јужном току“, који ће убрзати експропријацију земљишта и припрему терена за изградњу гасовода кроз Србију, стигао је у скупштинску процедуру.

Скупштина Србије би тај предлог закона, према најавама из ресорних министарстава, требало да усвоји по хитном поступку, због убрзања послова на изградњи деонице „Јужног тока“ кроз Србију. Доношењем посебног закона за „Јужни ток“ стварају се услови за прибављање потребних дозвола и изградњу деонице тог магистралног гасовода кроз Србију, у коју ће бити уложено око 1,7 милијарди евра.

Сарадња са Словачком

Енерџија из ошћјага

Компанија „Симпо Копаоник“ потписала је 22. јануара у Братислави Меморандум о разумевању са словачком компанијом ГГЕ за инвестицију у обновљиве изворе енергије вредну 20 милиона евра.

Споразум су, у присуству председника Србије Томислава Николића и министра спољних послова Ивана Мркића, потписали потпредседник „Симпа“ Љубомир Илкић и председник председништва компаније ГГЕ Роланд Тот.

Пројекат се односи на изградњу когенеративног постројења, које би требало да обезбеди стабилно и енергетски ефикасно снабдевање „Симпа Копаоник“ и омогући производњу електричне енергије из обновљивих извора и дрвног отпада, која би се потом слала у систем ЕПС-а.

Експропријација се наставља

У Влади Републике Србије 24. јануара одржана је конференција за новинаре на којој је проф. др Зорана Михајловић, министар енергетике, развоја и заштите животне средине, потврдила сазнања да су у поступку експропријације у месној заједници Вреоци, у вези са исплатом

аконтације за некретнине у власништву Радосава Саватијевића, уочене неправилности и да је сва документација прослеђена истражним органима.

Како су објаснили Зорана Михајловић и Милорад Грчић, директор Рударског басена „Колубара“, процес експро-

пријације у месној заједници Вреоци биће настављен планираном динамиком како не би било угрожено ширење површинских копова „Колубаре“, док је случај прослеђен надлежним органима на испитивање.

- У РБ „Колубара“ највећи број радника поштено ради свој посао и у веома тешким радним условима обезбеђује стабилност нашег енергетског система. Рударима на коповима, који раде нон-стоп у најекстремнијим условима и поштено зарађују своје плате, сигурно није пријатно да слушају како раде у компанији у којој су сви окарактерисани као лопови – рекао је Грчић. - Свима њима, али и грађанима општина на чијим се просторима копови „Колубаре“ простиру, поручујем да се све ове истражне радње спроводе у интересу свих њих, како би се зауставио неконтролисан одлив новца из компаније која, осим што пуни буџете тих општина, истовремено храни више од 15.000 породица. Овде се не ради о колективној одговорности, већ је реч о неодговорним појединцима који за то треба да снесу личну одговорност. Р. К.

ФОТО: М. ЦВИЈЕТИЋ

Уредба о подстицајима за производњу из обновљивих извора

Ветру мање евра

Влада Србије усвојила је 25. јануара нову Уредбу о подстицајним ценама за откуп електричне енергије из обновљивих извора. Новина је да ће се износити подстицаја, односно „фид-ин“ тарифа једном годишње усклађивати са износом инфлације у еврозони.

Новом уредбом, како преноси агенција Бета, смањена је цена за откуп струје из електрана на ветар са 9,5 на 9,2 евроцента по киловат-сату и биће повећана квота за откуп са 450 на 500 мегавата. Прецизирано је да ће се до краја 2015. године субвенционисати откуп струје из ветроелектрана укупне снаге до 300 мегавата, а да ће се тај износ повећати за додатних 200 мегавата ветроелектрана које буду изграђене до 2020. године. Електрична енергија из соларних електрана требало би да се откупљује по ценама од 16,25 до 19,77 евроценти по киловат-сату, зависно од снаге електране, уместо досадашња 23 евроцента. У новој уредби задржан је период трајања подстицаја од 12 година. Предложено је да се новом уредбом уведу и „фид-ин“ тарифе за све врсте биогаса, као и откуп

струје произведене из соларних колектора постављених на зградама, да би се грађани подстакли да више користе тај извор енергије. Енергија из соларних колектора на објектима инсталисане снаге до 30 киловата откупљивала би се по цени од 20,66 евроценти за киловат-сат. Уредбом су предвиђене и подстицајне цене за откуп струје произведене у мини-хидроелектранама, из геотермалне енергије и биомасе.

Изабран резервни снабдевач

ЕПС привремено

На седници Владе Србије, која је одржана 29. јануара, ЕПС је изабран за привременог резервног снабдевача електричном енергијом који ће од 1. фебруара снабдевати купце који немају право на јавно снабдевање и то по цени од седам евроценти за киловат-сат у динарској противвредности. Овом одлуком владе обезбеђени су услови да ти купци не остану без снабдевања струјом до спровођења тендера за одређивање резервног снабдевача. Према Закону о енергетици, од 1. јануара потрошачи повезани на високонапонску мрежу немају право на јавно снабдевање и морају да пронађу снабдевача на отвореном тржишту, а резервни снабдевач им обезбеђује струју у случају да нису склопили уговоре о снабдевању.

Одлична најлаша у 2012. години

*Најлашено
98,97 проценаћа
фактурисане
реализације, што је
најбољи резултат у
последњих пет година.*

*Фокус ће бити на
разрешавању старих
дуговања*

Електродистрибутивна привредна друштва ЕПС-а остварила су у протеклој години изузетно добру наплату испоручене електричне енергије пребацивши планирани проценат за 2,97 одсто. Са остварених 98,97 процената примакла су се готово потпуној наплати

за трговину ПД ЕД, којим је председавао Радован Станић, директор Сектора за трговину и односе с тарифним купцима у Дирекцији ЕПС-а за дистрибуцију. Домаћин скупа била је Електродистрибуција Ужице, највећи огранак ПД „Електросрбија“. Истакнуто је да је овако добар резултат у наплати постигнут захваљујући изузетном ангажовању свих ПД ЕД, одговарајућој координацији и подстицајима ресорне дирекције ЕПС-а, као и целог пословодства јединствене компаније.

Напорним и континуираним радом дистрибутери су у прошлој години успели да постигну најбољи проценат наплате у протеклих пет година. У 2012. наплата је, на пример, била боља него 2011. године за 2,18 процената. При томе, протекла година била је са највише месеци у којима је наплаћено више од износа на месечним фактурама. Тачније, шест месеци наплаћивано је изнад сто одсто,

ПД	% наплате
„Електројоводина“	99,42
„ЕДБ“	100,74
„Електросрбија“	99,24
„Југоисток“	96,76
„Центар“	95,12
Укупно ПД ЕД	98,97

рекција за трговину рекли су да су већ предузели мере да у јануару, и поред великог броја нерадних дана, не дође до већег пада наплате, иако су се ПД ЕД прилично исцрпла у децембру, када су сва, изузев ПД „Центар“, који је био врло близу, премашила стопостотну наплату месечне фактуре. Планом пословања ЈП ЕПС-а предвиђа се да и у 2013. години наплата буде 96 одсто фактурисане реализације, али су учесници састанка закључили да циљ мора да буде да се и ове године наплати више од планираног, тим пре што укупна ненаплаћена потраживања од купаца и даље расту. Фокус ће

У децембру четири ПД надмашила фактуру: са састанка у сали ХЕ „Под градом“

фактурисане реализације, а „Електродистрибуцији Београд“ успело је да наплати издати месечних фактура надмаши за 0,74 индексна поена. Према успешности, врло близу су „Електројоводина“ са 99,42 и краљевачка „Електросрбија“ са 99,24 процента. И нишки „Југоисток“ наплатио је више од планираног за 2012, тако да је само крагујевачки „Центар“ са 95,12 одсто остао „испод црте“, али незнатно.

Ово је оцењено 10. јануара у Ужицу, на састанку са директорима дирекција

што је великим делом помогло да се „испеглају“ тешкоће са наплатом у прва два месеца са дугим низом ледених дана прошле године и да се достигне коначни резултат у наплати.

Да ће пуна пажња наплати морати да се посвети и у овој години било је јасно из упозорења да су прва два месеца увек тешка за наплату, а да ће предстојеће статусне промене у дистрибуцији и припреме за отварање тржишта електричне енергије неминовно имати утицаја и на ангажованост у наплати. Директори ди-

бити на разрешавању старих дуговања и налажењу начина да велики дужници измире своје обавезе за испоручену електричну енергију.

Станић је обавестио учеснике састанка да је модел јединственог рачуна за утрошену електричну енергију још у изради, а да би се окончао, потребно је да се до краја дефинишу финансијски токови између оператора и јавног снабдевача, то јест између свих будућих учесника у пласману и наплати електричне енергије.

М. Р. П. - А. Ц.

Већа ефикасности на свим нивоима

Сумирање производних резултата у 2012. години, као и изазови пред којима се у овој години налазе привредна друштва за производњу угља и електричне енергије биле су главне теме састанка представника пословодства „Електропривреде Србије“ и дирекција ЕПС-а са директорима ПД за производњу угља и електричне енергије и њиховим сарадницима, који је одржан 17. јануара. Састанку, чији је домаћин био Зоран Божовић, директор Дирекције ЕПС-а за производњу енергије, присуствовали су Животије Јовановић, заменик генералног директора ЕПС-а, Драгана Рајачић, директорка за људске ресурсе, и Млађен Малешевић, директор Дирекције ЕПС-а за управљање и контролу набавки.

Животије Јовановић, заменик генералног директора, указао је да ће 2013. година бити година великих промена у компанији, углавном у дистрибутивном сектору, али да је неопходно унапредити ефикасност у целом систему, па и у производном сегменту ЕПС-а. Он је нагласио да и поред рекордне наплате утрошене електричне енергије, која је ове године на нивоу развијених европских земаља, финансијска неликвидност је и даље „горући“ проблем.

- Веома лоша финансијска ситуација утиче и на измиривање рачуна за обављене послове у производном сектору, а то веома добро знају људи који воде ПД - рекао је Јовановић. - Надамо се да ће најављено повећање цене електричне енергије и ребаланс Годишњег програма пословања омогућити и већи обим послова ремонта и инвестиција.

О важности утврђивања праве „крвне слике“ о запосленима у систему са директорима ПД за производњу и њиховим сарадницима разговарала је Драгана Рајачић, директорка за људске ресурсе. Она је нагласила да је неопходно утврдити који су то запослени који годинама раде са систем, притом се воде са уговорима о привремено-повременим пословима или раде преко агенција или фирми „трећег“ круга, а неопходни су за процес производње.

- Радна група у којој ће учествовати и запослени из ПД из производње, односно дистрибуције, сагледаће актуелну ситуацију, да би дошли до тога која су то кључна радна места и колики је број запосле-

*Поред рекордне
најлапше, финансијска
неликвидности и даље је
„горући“ проблем.*

*Дуготрајне јавне набавке
ограничење за ремонте*

них потребан како би компанија могла да се ослани на сопствене снаге без потребе за ангажовањем додатних радника – објаснила је директорка за људске ресурсе.

Колико су проблеми у дуготрајним процедурама јавних набавки компликовани и да су последице могућа кашњења појединих послова представници ПД објаснили су Млађену Малешевићу, директору Дирекције ЕПС-а за управљање и контролу набавки. Директори ПД пожалили су се да често један исти документ „путу-

јавних набавки за ремонте који на појединим блоковима почињу већ 1. марта.

Директори ПД представили су актуелну ситуацију и стање постројења у производњи угља и електричне енергије. Драган Станковић, директор ПД „ХЕ Ђердап“, указао је на бољу хидрологију, те да сви системи раде, осим агрегата А-4 на ХЕ „Ђердап 1“ који је у ревитализацији, а завршетак се очекује до краја априла. Директор ПД „ХЕ Бајина Башта“ Мијодраг Читаковић објаснио је да су све машине у овом ПД погонски спремне, осим агрегата А-4 који се ревитализује. Планирано је да овај агрегат, чија је обнова почела у октобру 2012. године буде модернизован до августа. Што се тиче колубарских копова, Слободан Марковић, заменик директор ПД РБ „Колубара“, истакао је проблеме са бесправном градњом у зонама експропријације, али да се очекује да на локалном нивоу сви проблеми буду врло брзо решени.

- Сви системи на производњи угља ра-

је“ по систему и тиме успорава и доношење коначне одлуке о избору понуђача, а на крају и у спровођењу посла.

- Заједничке набавке на нивоу целог система и успостављање система контроле немају циљ да успоре и отежају процес, већ напротив да се све убрза и остваре уштеде – нагласио је Малешевић.

Директори и представници ПД за производњу енергије указали су на проблеме и последице дуготрајних процедура јавних набавки кроз успоравања и кашњења у доношењу одлука о избору понуђача и спровођењу посла. Указано је на проблем са кашњењем у започињању процедура

де, а план за 2012. годину успешно је испуњен – рекао је Марковић. – Повољни временски услови утицали су на попуњеност депонија угља.

Испред ПД „ТЕ-КО Костолац“ у разговору су учествовали Веселин Булатовић, Десимир Стевић и Златко Закошек, који су истакли да системи на копу раде без тешкоћа, као и блокови у термоелектранама. Директор ПД „Панонске ТЕ-ТО“ Милош Сарамандић представио је рад „ТЕ-ТО Нови Сад“ и учеснике састанка упознао са информацијом да је у току закључивање уговора са новим снабдевачем за набавку гаса.

А. Б. М.

Пошто ЈП ЕМС не може да ошћује јавну својину и предаје је било коме, чекају се одлуке државних органа.

У међувремену ради се на осјособљавању дистрибутера да управљају тrafo-станицама 110/x kV

У време када су одбројаване секунде до доласка Нове, 2013. године у Диспетчерском центру ЕДБ-а било је уобичајено радно иако су се диспетчери само два, три дана раније озбиљно припремали да баш тада преузму директно даљинско командовање тrafo-станицама 110/x kV, које добијају од ЕМС-а. У техничком погледу све је било спремно да тај тренутак добро прође, за шта се ЕДБ озбиљно и дуго припремао, па ипак, како се рок примицао, напетост је расла. Данима су проверавали даљински надзор, сигнализацију аларма и сигурност

сигналне опреме, клесали упутства за манипулацију, а опет, како је средином децембра за наш лист рекао Александар Милојковић, директор Дирекције за управљање у ЕДБ, «ништа није потпуно сигурно док не крене».

■ ЕПС тражи одговоре

Када смо пред затварање овог броја позвали Милојковића да нам каже како је протекло преузимање командовања, изненадио нас је одговором да преузимања није било, не само у ЕДБ него ни у осталим привредним друштвима ЕПС-а за дистрибуцију, која нису одмах могла да командују, али су била спремна да барем делимично прихвате управљање овим објектима на високом напону. Чину примопредаје у законском року испречио се закон. Не исти закон, Закон о енергетици, којим је регулисано да се преносни и дистрибутивни системи разграничавају на 110-киловолтном напону и утврђено да је крајњи рок за то разграничење 1. јануар 2013, већ Закон о јавној својини, у коме јасно пише да су мреже у јавној својини.

Сетили смо се тада да нам је Милојковић још у децембру рекао да „сада неке припреме више зависе од правника него од техничара“. Разумели смо да то „од правника“ значи да још није одлучено на који начин ће се јавна својина давати привредним друштвима на коришћење. То је питање отворено још код припреме, а нарочито после усвајања Закона о јавној својини, септембра 2010. године. У вези с тим ЈП ЕПС и ЈП ЕМС обраћали су се више пута ресорном министарству и надлежним државним институцијама тражећи да се реше сва отворена питања коришћења јавне својине. Штавише, на иницијативу ЕПС-а, одржан је прошле године сусрет са представницима свих министарстава и државних институција надлежних за бригу о јавној својини, о чему је наш лист писао преносећи уверавања надлежних да ће за сва отворена питања ускоро наћи и добити одговор. Па ипак, рок за разграничење преносног и дистрибутивног система је не само стигао, него је и прекорачен. Са сугестијом да се то не догоди и да се питање коришћења јавне својине што пре разреши ресорном министарству су се заједничким писмом у октобру прошле године обратили и генерални директори ЈП ЕПС и ЈП ЕМС. Иначе, у овој причи учествује најмање три министарстава и неколико државних институција, сви надлежни да омогуће примену Закона о јавној својини.

Наш саговорник из ЕМС-а Небојша Петровић, извршни директор за пренос електричне енергије, иначе председник

Јавна својина одређује рок

ЕМС-ове Комисије за предају ових објеката, рекао је у децембру да ће се основа за уређење имовинско-правних и економско-финансијских питања регулисати изменама оснивачких аката ЈП ЕМС и ЈП ЕПС. Сада се испоставило да нисмо погрешно разумели да ће се све што се односи на „папирологију“ (осим техничких споразума) обавити после извршене примопредаје. Очито, тако би и било да се три дана пред Нову годину није поставило питање како ЕМС може да даје оно што, по новом Закону о јавној својини, није његова својина и како објекте у таквом статусу може да преузме ЕПС, тачније његова ПД, а посебно ко би био одговоран за евентуални немили догађај на неком објекту ако је предат/преузет само физички, а не и формално-правно. Договорено је тада да се примопредаја одложи за јануар.

■ Дистрибуције добијају трафо-станице

У јануару, пак, било је много нерадних дана, тако да се решење и даље пролонгира. Радован Станић, директор Сектора у Дирекцији за дистрибуцију и председник ЕПС-ове Комисије за примопредају, после дугог састанка у ресорном министарству на ову тему, уочи затварања овог броја, у кратком телефонском разговору казао нам је да је договорено да ће, када се разреши како ће се поступати с јавном својином, Дирекција за имовину припремити закључак и упутити га Влади на усвајање. Тим закључком ЕМС-у би престало право коришћења, а добила би га привредна друштва за дистрибуцију (ако буде остало право коришћења јавне својине). Значи, право коришћења «стодесетки» не би се пренело Електропривреди Србије, већ њеним зависним привредним друштвима. Када Влада донесе закључак, његова реализација, према Станићевим речима, одвијаће се тако што ће Дирекција за имовину потписивати уговоре са привредним друштвима за дистрибуцију.

У међувремену смо сазнали да ЈП ЕМС инсистира на измени свог оснивачког акта, јер 53 трафо-станице, које предаје привредним друштвима за дистрибуцију, чине део његовог капитала, што значи и одговарајућих финансијских обавеза. Привредна друштва ЕПС-а за дистрибуцију, пак, неће мењати своја оснивачка акта.

Нови закони стварају, изгледа, доста главобоља и онима који су их креирали и доносили. Тако законски рокови ступају на снагу, а да начин поступања у датим ситуацијама није јасан. Док се то не разреши у државним органима, барем када је реч о јавној својини на мрежама, у

■ Сигнал није стигао у поноћ: сала ДЦ ЕДБ

ЕМС и привредним друштвима ЕПС-а за дистрибуцију настављају да оспособљавају електромонтере да преузму управљање «стодесеткама». Из ЕМС-а ће, како је дефинисано споразумом, у ПД ЕД прећи око 60 руковалаца, али тај број није довољан да се обезбеде сталне посаде у 53 трафо-станице, које немају даљинско управљање.

У „Електродистрибуцији Београд“ најдаље се отишло са укупним припремама, па и са оспособљавањем руковалаца, али је Милојковић у децембру тврдио да ће се током целе ове године наставити обука, како би све екипе биле потпуно оспособљене за манипулацију у ТС 110/х kV. Он је тада рекао да од укупно обучаваних «едебеоваца» очекује да 30 посто буде способно да одмах самостално ради. Поменуо је да се овај посао отегао у неколико година, тако да су у међувремену најискуснији монтери отишли у пензију, а млађи се обучавали поред свих других својих обавеза на послу, јер ЕДБ нема довољно људи за ове послове. Тада је сматрао недостатком то што неискусни неће моћи првих месец дана да раде у смени заједно са искуснима, како је у ЕМС-у пракса.

Мање-више сва ПД ЕД имају исти проблем са недостатком довољног броја електромонтера и посебно оних који су обучени да самостално манипулишу у трафо-

станици на високом напону. Говори се о томе да је ЕДБ најприпремљенији, да би делом управљање успешно могла да преузме и „Електросрбија“, али да ПД „Центар“ и ПД „Југоисток“ умногоме зависе од помоћи ЕМС-а. Да подсетимо, ЕМС је понудио највећу могућу стручну помоћ не само за обуку руковоаца, него и за све послове на одржавању ових објеката прихвативши да ту стручну помоћ даје бесплатно, а да ПД ЕД плаћају само ПДВ на пружене услуге.

■ Учиће од „емсоваца“

Највећи број, равно 22 „стодесетке“ преузеће ПД „Југоисток“ и тако утростручити број ових објеката у свом систему. Александар Крстић, директор Дирекције за управљање у овом ПД, тврдио је у децембру да ће „Југоисток“ преузети управљање свим овим објектима са даном преузимања осим у Огранку Зајечар. Зашто не и у Зајечару? Како нам је објаснио, Огранак „Електротимок“ у Зајечару до сада није имао ниједан објекат на 110-киловолтном напону, а сада добија половину, то јест 11 „стодесетки“ намењених „Југоистоку“.

Како није имао „стодесетке“, „Електротимок“ нема ни оспособљене руковоце њима. Оспособљавање је трајало неколико месеци, а ипак на испомоћи ће остати људи из ЕМС-а. Такође, како је казао Крстић, до краја ове године неће моћи да се преузме директно даљинско командовање за све ТС, па ће матични диспечерски центри ЕМС-а обављати привремено услужно командовање. „Југоисток“ не само да преузима највише објеката, него и готово половину „емсоваца“ који прелазе у ПД ЕД. Ако се договарање око примене нових закона отегне, сва ПД ЕД у ЕПС-у моћи ће спокојно да дочекају преузимање ТС, управљање њима, директно командовања, па и одржавање. Времена за оспособљавање за те послове имаће, изгледа, довољно.

АНКА ЦВИЈАНОВИЋ

Мреже не могу у капитал ПД

Влада у име Републике Србије треба да одреди начин на који ће јавну својину дати на коришћење оператору дистрибутивног система (ОДС). Мреже не могу да буду у капиталу друштва, јер то Закон о јавној својини не дозвољава, па се говори о томе да је могуће да Влада трафо-станице да на коришћење ОДС-у, о чему би се онда закључио уговор. Овим уговором морале би да се дефинишу и обавезе ОДС-а да одржава објекте, инвестира у њих, осигура имовину, као и друга права и обавезе.

Доказивање нове снаге

Годинама уназад модернизују се и ревитализују производни капацитети у систему „Електропривреде Србије“, а не мали број постројења, блокова и агрегата након модернизације има већу снагу и производи више електричне енергије. Повећање снаге или смањивање специфичног утрошка горива утичу на експлоатацију електрана, али и на њихову позицију у електроенергетском систему у смислу пружања системских

чини тим ЈП ЕПС и радни тимови привредних друштава. Задатак Стручног тима је да утврди и озваничи трајне измене радних карактеристика електроенергетских објеката и производних јединица које су настале до 2012. године и да припреми верификацију измена које су планиране до 2020. године. Како нам је објаснио председник Стручног тима, инжењер Војислав Шкундрић из Дирекције ЕПС-а за производњу електричне

постројења утврдиће се шта се од њих може реално очекивати.

- Прво ћемо направити преглед до сада покренутих и евентуално окончаних поступака верификације и званичне измене карактеристика, које су спровела поједина ПД – објаснио је Шкундрић. – Урадићемо листу производних капацитета са измењеним карактеристикама, преглед обављених поступака и процедура техничке верификације измењених карактеристика, листу институција које су то обавиле, као и попис и редослед корака који су до сада предузети. Неопходно је утврдити и које су све институције овлашћене за техничку верификацију, која и каква мерења и испитивања се морају урадити и који и какви документи се морају добити после обављених мерења и испитивања.

- Овај стручни тим довршиће све започете поступке верификације, који су из различитих разлога у застоју и организовати и спровести поступке за све производне јединице које су реконструисане до краја 2012. године, односно до краја мандата тима – каже Шкундрић.

Планирано је и да се сагледају проблеми који су се до сада појављивали у спровођењу поступака верификације и који су ометали добијање одговарајућих званичних докумената. Задатак тима је и да обезбеди увођење у систем квалитета ЕПС-а поступак и процедуру техничке и правно-економске верификације измене сваке категорије карактеристика производних капацитета, да би се свака будућа измена по тој процедури лакше верификовала.

- Битно је утврдити и колико је приближно времена потребно за спровођење таквог поступка – рекао нам је Шкундрић. - Планирано је да тим ЈП ЕПС утврђује предлоге техничких и организационих решења и рокове извршења, смернице и упутства ради ефикасног и једнообразног обављања послова, те да координира и усмерава рад радних тимова ПД, који ће непосредно радити у складу са упутствима, смерницама и одлукама. Договорено је да тимови ПД месечно о раду извештавају непосредно тим ЈП ЕПС, који ће у истим роковима извештавати Пословно-технички колегијум, а након извршеног задатка урадиће збирни извештај за Производно-технички колегијум и генералног директора ЈП ЕПС.

Војислав Шкундрић

Биће верификоване трајне промене карактеристика у производним капацитетима после модернизација.

Тим треба да обезбеди званичне документе којима се промене карактеристике потврђују

енергије, потребно је пре свега утврдити које су то трајне промене радних карактеристика електроенергетских објеката и производних капацитета које су настале после реконструкција на опреми и увођења нових технологија у производњи.

- Предвиђено је и обављање званичних мерења, која треба да изведу акредитоване лабораторије и која ће послужити као основа за званичну верификацију промена радних карактеристика постројења – каже Шкундрић. - Задатак овог тима је и да сачини листу производних јединица којима су измењене карактеристике, за које се не предвиђа поступак верификације и обнова лиценци, али ће се измењене карактеристике користити за интерне обрачунае, као што је билансирање производње.

Како каже наш саговорник, тим треба да сачини и списак старијих постројења којима су деградирани перформансе због старења или делимично неисправне опреме, где се не планира поправка, већ ће до повлачења из погона радити са деградираним перформансама. За таква

услуга (регулација система, резерва...) Зато је образован стручни тим на нивоу компаније који ће се позабавити верификацијом њихових измењених карактеристика, односно и поступком обнове лиценци које издаје Агенција за енергетику Србије.

Недавним решењем Александра Обрадовића, в.д. генералног директора ЕПС-а, оформљен је Стручни тим, који

Да се у Србији мењају услови пословања и уводе у нове законске окви-ре, додуше споро, али извесно, наши читаоци познаће и по томе што је промењен наслов рубрике у којој су могли из месеца у месец да читају како се кретала производња и потрошња електричне енергије. Није да Србија више нема актуелну „електроенергетску ситуацију“, него једноставно о тој ситуацији више не мора у потпуности да брине само ЈП ЕПС иако и даље задржава обавезе за снабдевање купаца који имају право на јавно снабдевање.

О свему овоме подуже смо разговарали са руководиоцима у Дирекцији ЕПС-а за трговину електричном енергијом и једва да смо дошли до нове формулације назива ове рубрике, барем за овај број. Наши саговорници, све сами инжењери, строго су се држали новоуведених термина и тзв. формата, а новинар би да напише текст који ће и даље моћи да разуме најшира читалачка публика. Они су инсистирали на електроенергетском портфелу, а новинар објашњавао да му за тумачење речи „портфел“, нарочито у електроенергетици, треба најмање једна страница листа. Тако се овај извештај свео на основне податке о производњи и продаји купцима, коју смо до сада описивали као потрошњу електричне енергије у Србији.

Јовица Вранић, директор Сектора за енергетско планирање и управљање у Дирекцији ЕПС-а за трговину, рекао је за наш лист да је укупна производња електричне енергије у расположивим капацитетима ЕПС-а током прве половине јануара била на нивоу планиране, с тим што су ТЕ на угаљ производеле у складу са планом, а хидроелектране укупно оствариле пребачај планских задатака. Увећању производње из хидроенергије помогао је нарочито раст дотока на Дунаву, који су се средином месеца кретали око 5.000 метара кубних у секунди, што је 2.300 кубика више од планираног за овај период. На дринском сливу дотоци су били као планирани. Захваљујући расту воде на Дунаву, обе ХЕ „Ђердап“ дале су систему 36 одсто више енергије него што је билансирано за прву половину јануара.

Што се продаје крајњим купцима тиче, ту најпре треба објаснити да су сви доскорашњи тарифни купци остали потрошачи ЕПС-ове електричне енергије, али да се ипак не може говорити о конзуму и збирној потрошњи, јер су четири купца који преузимају енергију на виском напону потписали уговоре у складу са законском обавезом. Остали купци из ове категорије искористили су препоруку ресорног министарства да се примена законског рока одложи за 15 дана. У

Дошатоци и одстојакли ХЕ

Увећана производња: ХЕ „Ђердап 2“

*У првој половини јануара
протоочне ХЕ произвеле
36 одсто више од
иланираној, пре свега
захваљујући увећаним
дошатоцима на Дунаву.*

*Продаја крајњим купцима
мања од иланиране,
јер су дани били топлији
од просечних*

таквим новоуспостављеним условима ЕПС је крајњим купцима током прве половине првог месеца ове године продао 4,7 одсто мање електричне енергије него што је билансирано.

Вранић је објаснио да на смањење продаје нису утицали ни отварање тржишта, нити премишљања дела великих купаца кога ће изабрати за свог снабдевача. Највећи утицај имало је топло време и дани 2,5 степени топлији од просечних за јануар. Средња дневна спољна температура у

овом периоду била је 2,5 степени, а 120-годишњи просек за јануар је нула степени.

Такође, како је истакао Вранић, на смањење продаје електричне енергије утицали су велики број нерадних дана у првом делу јануара и смањене индустријске активности у Србији. Као потврду да је на потрошњу електричне енергије (гледано са аспекта ЕПС-а: на продају) од великог утицаја спољна температура, Вранић је навео да су некада критични дани по стабилност рада електроенергетског система, 18. новембар (уочи Светог Николе) и 31. децембар (уочи Нове године) протекли без икаквих тешкоћа и већих скокова потрошње, јер је тих дана било топлије него просечно. При томе, наравно, великих проблема као некада не би ни било и да је температура била знатно испод нуле, јер је у протеклих десетак година ЕЕ систем ЕПС-а значајно ојачао и спреман је да поднесе повремене ударе велике потрошње.

За почетак године, најбитније је да је дуготрајна суша, са малим дотоцима на речним сливовима, прекинута и да је захваљујући томе производња проточних хидроелектрана увећана. **А. ЦВИЈАНОВИЋ**

Тржишне „болести“ свуда исте

■ Нуклеарка „Кршко“ један од поузданих испоручилаца у Словенији

Искуства земаља региона приликом отварања тржишта су веома различита, али су почетни проблеми били и јесу практично свуда исти и односе се на примену одређених тржишних механизма, као што су питање балансирања, односно одступања стварне потрошње од уговореног програма размене, трошкови балансирања, као и потреба да потрошачи, пре свега, велики индустријски потрошачи, што боље планирају потрошњу.

Изглед и функционисање тржишта земаља региона, како наводе стручњаци, су веома различити и не би се могло рећи да постоје две државе са истим моделом и степеном развијености тржишта.

■ Лењи купци

На питање каква су хрватска искуства са отварањем тржишта Жељко Букша, ПР Хрватске енергетске регулаторне агенције, каже да су задовољавајућа:

- Тренутно активно делује девет снабдевача, без оператора дистрибутивног система, који снабдева само домаћинства која као тарифни купци користе систем јавне

*Пошрошачи тешко
прихватају чињеницу
да је реч о „роби“
чија производња,
транспорт и испорука
имају своју цену и
тржишну вредност.*

*Не постоје две
државе истој модела
тржишта и истој
степену његове
развијености*

услуге. “Хрватска електропривреда – Опскрба” је још доминантни снабдевач на тржишту, али део купаца се одлучио за нове компаније. Активно ради и 15 трговаца. Нови Закон о тржишту електричном енергијом, усклађен с трећим пакетом енергетских закона Европске Уније, требало би да буде усвојен ускоро, биће додатни подстицај за развој тржишта.

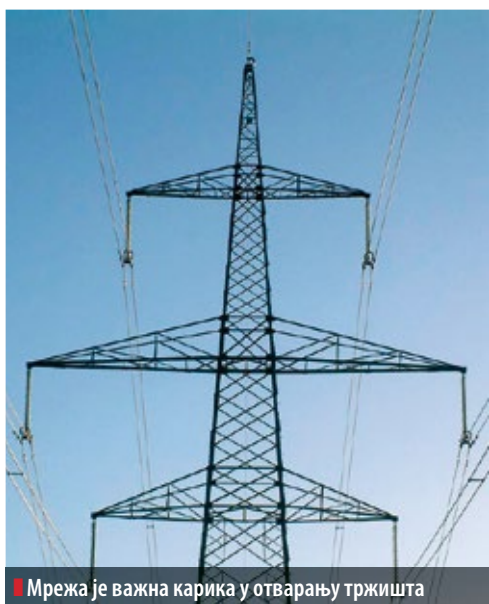
Када је реч о проблемима приликом отварања тржишта Хрвати наводе да је код њих, као и свуда у региону, пословала једна државна електропривреда - Хрватска електропривреда (ХЕП), која обавља све електроенергетске делатности (производња, пренос, дистрибуција, снабдевање). Приликом отварања тржишта требало је обавити нужно раздвајање ових делатности, после чега су организоване у посебна правна лица, али у саставу ХЕП групе.

- Било је мањих проблема с увођењем одређених новости које је донело отворено тржиште, као што је наплата балансне енергије, увођење заједничких аукција за прекограничне капацитете... - додаје он.

Упитани за искуства у отварању тржи-

шта у Јавној агенцији Републике Словеније за енергију одмах спомињу цене. Тако је укупна цена електричне енергије за просечно домаћинство између 2003. и краја 2008. године повећана у просеку годишње 3,1 одсто. У овом периоду цена преноса је била релативно стабилна, али је енергија поскупела. Од 1. јула 2007. до када је цену одређивала Влада и када је тржиште отворено 100 одсто, електрична енергија је у просеку годишње поскупљивала шест одсто. На другој страни, у 2008. години цена је повећана у односу на 2007. годину 19 одсто.

-Пре отварања тржишта цена за домаћинства је била нижа од оне коју су плаћали снабдевачи када су енергију набављали на

Мрежа је важна карика у отварању тржишта

тржишту. Разлика је покривана преко индустријских купаца – подсећају у овој регулаторној институцији.

Главни проблем из угла купаца, како наводе у Словенији, је непрепознавање могућности да промене снабдевача. Такође, многи од њих су задржали испоручиоца јер нису желели да се баве процедуром промене, али чињеница је и да су на почетку предности промене биле мале. Имали су, кажу, и неколико других проблема због неефикасног тржишног модела, националног законодавства, процедуре размене података, не стандардизованих података, мањка јавности на тржишту...

■ „Потпуно” и потпуно отворено

Агенција је, истичу, одиграла кључну улогу у решавању ових проблема кроз тесну сарадњу са осталим релевантним институцијама. Такође, доста је помогла хармонизација тржишних правила на регионалном и нивоу Европске Уније, као и сарадња између агенција.

-Вредно је споменути да да смо имали исте проблеме као и друге чланице ЕУ на

Слушајте себе и стручњаке

Упитан да пружи савет српским надлежним институцијама, Букша каже да свака држава има своје специфичности.

- Пожељно је направити решења која одговарају вашим специфичним околностима, које ви најбоље познајете, наравно, уважавајући европске енергетске директиве.

Посебну пажњу требало би обратити на нужно раздвајање регулисаних и тржишних делатности - саветује Букша.

Словенци сматрају да би стручне установе требало да дефинишу модел и да уведу ефикасну (електронску) размену података за главни бизнис на тржишту, као што је размена мерних података, процедура промене снабдевача за купце или балансирање, да би осигурале његово несметано одвијање.

- Стручне установе, такође, морају да контролишу снабдеваче да би спречили злоупотребе (на пример, дуг период промене купца). Веома је важно потрудити се да купци буду добро информисани, како би се искористила пуна могућност отварања тржишта. Ефикасну контролу тржишта увек мора да обави независна институција, то је у Словенији наша агенција.

Обезбеђивање и објављивање информација на јаван и недискриминаторски начин је суштина стварања ефикасног и конкурентног тржишта – додају у овој агенцији.

ЕПС нема конкуренцију?

Стиче се утисак да ЕПС нема конкуренцију јер је досад једини саопштио да је склопио уговоре са квалификованим купцима. У трговачким компанијама кажу да није још све готово и да су многи преговори у току. У више трговачких компанија, потенцијалним снабдевачима квалификованих купаца, нам је потврђено да им је кашњење подзаконских прописа отежало достављање конкурентних понуда. Наиме, купци су захтевали понуде у новембру и првој половини децембра 2012. године, а правила за балансирање и начин одређивања трошкова балансирања су усвојени тек крајем децембра.

истом нивоу отворености тржишта, и да смо успели да неке избегнемо - наводе у словеначкој Агенцији.

Жељко Букша, ПР Хрватске енергетске регулаторне агенције, каже да је хрватско тржиште формално, односно законски, потпуно отворено. Сви купци, укључујући и домаћинства имају право на слободан одабир снабдевача, односно имају статус повлашћених купаца. Међутим, домаћинства не морају искористити то право него могу користити снабдевање у систему јавне услуге коју пружа оператор дистрибутивног система, и то су тарифни купци.

Словенци су од бивших земаља СФРЈ отишли најдаље јер је тамо тржиште потпуно отворено. Средином јула 2001. године почела је постепена либерализација. У почетку су само купци који су били на напону већем од 41 kW имали право да бирају снабдевача. Затим, јула 2004. године у складу са обавезама из Енергетског акта (Energy Act) и други купци, осим домаћинстава, су добили право да бирају испоручиоца. Од 1. јула 2007. године и домаћинства, која су најбројнија, имају ово право, што је значило да је тржиште 100 одсто отворено.

■ „Црне рупе”

У Хрватској је примењен модел тржишта који се пре свега заснива на билатералним уговорима. Произвођач може продати електричну енергију трговцу и снабдевачу. Снабдевач је може купити од произвођача, трговца или снабдевача, а може је продати повлашћеним или тарифним купцима, те трговцу или снабдевачу. Трговац је може купити од произвођача, снабдевача или трговца, а може је продати снабдевачу или трговцу.

Словенци имају модел у чијем центру је купац који покреће промену снабдевача, а цео процес прати Дистрибутивни систем оператор (ДСО).

Тржишта раде и у Мађарској, Румунији, Бугарској, црне рупе у региону, у које се до недавно убрајала и Србија, остале су Босна и Херцеговина и Црна Гора. Трговци електричном енергијом кажу да је ситуација у ове две државе слична као што је била у Србији пре доношења новог Закона о енергетици 2011. године. Ова тржишта формално отворена и сви потрошачи, осим домаћинстава, могу да бирају од кога ће купити електричну енергију.

- Али, то што могу да бирају да ли ће бити тарифни или квалификовани купци и цена која је за тарифне купце испод тржишног нивоа, утичу да у ове две земље нема квалификованих купаца. Једноставно не желе да нешто плате скупље када могу јефтиније, а држава не жели да их натера да изађу на тржиште – објашњавају стручњаци.

М. КОВАЧ

Поносни на компанију

Управљање људским ресурсима крајем 2012. године спровело је анкету задовољства запослених о различитим аспектима рада у ЈП ЕПС за претходних годину дана. Иако се овакав вид комуникације са запосленима и раније одвијао, овогодишњој анкети приступљено је из другог угла, са идејом да се систематски сваке године прикупљају подаци, како би се на основу њих добила слика области на којима може да се ради и пратиле промене у задовољству запослених.

Како указује Сандра Трифуновић, менаџер за развој људских ресурса, испитивањем су обухваћени запослени у ЈП ЕПС који су до периода анкетирања били у радном односу минимум шест месеци. Овакав критеријум одређен је како би се новозапосленима дала прилика да оформе слику о компанији и раду до анкетирања следеће године. Од 475 запослених који одговарају том критери-

У испитивању је учествовало 197 запослених, односно 42 одсто.

Рада у ЈП ЕПС омогућава усклађивање посла и приватној животи

Како кажу Бојана Матовић и Јована Дачковић, психолози приправнице у Људским ресурсима, и пре анализе упитника, добијен је први битан податак кроз укупан мали одзив запослених. У неформалном разговору запослени су као разлоге наводили бојазан да им није загарантована анонимност приликом онлајн одговарања, као и непостојање повратне информације о резултатима. Неодзив анкети правдан је и веровањем да резул-

су желели да учествују то учине наредном приликом, јер је њихово мишљење драгоцено и једино тако можемо да стекнемо целовиту слику о односу запослених према раду у ЈП ЕПС – каже Сандра Трифуновић. - То је јединствена прилика да пословодство добије повратну информацију од својих запослених и унапреди бригу о њима.

Како кажу приправнице, приликом обраде података закључено је да запослени показују висок степен посвећености, односно да су задовољни и поносни што раде у ЈП ЕПС и не исказују жељу да мењају посао.

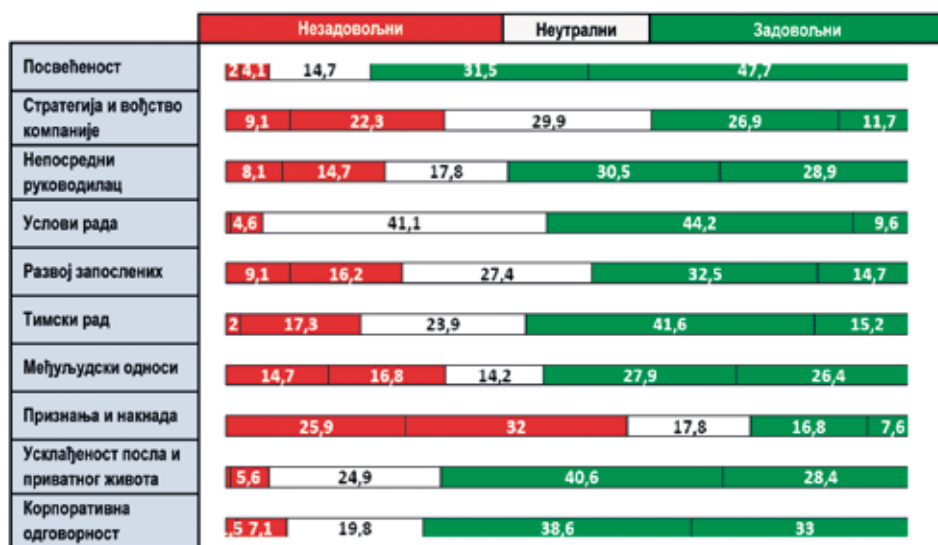
- Они сматрају да је ЕПС друштвено одговорна компанија која улаже у спорт, културу, заштиту животне средине, науку и образовање и хуманитарне акције, као и да о ЈП ЕПС постоји позитивна слика у јавности – указују Бојана Матовић и Јована Дачковић. - Запослени углавном кажу да им рад у ЈП ЕПС омогућава да ускладе свој посао и приватни живот, мада изврстан број наводи да им је посао стресан.

Са друге стране, запослени су најнезадовољнији признањима и накнадом за свој рад, посебно могућношћу за напредовање - нема јасних мерила на основу којих се оцењује рад, а напредовање на више позиције и добијање месечних стимулација је незаслужено. Приправнице које су спровеле ову анкету кажу и да део анкетираних наводи да су незадовољни међуљудским односима, јер је присутно непријатељско понашање и да су лично били изложени оговарању и лошем третирању колега.

- Међуљудски односи разликују се од тимског рада, јер подразумевају неформалне односе и запослени су знатно задовољнији односом и комуникацијом са колегама када се тиче посла – објасниле су приправнице.

Незадовољство изазивају и вођство компаније, нејасноћа и недоследност стратегије. Запослени су посебно незадовољни тиме што немају могућност да своје мишљење представе пословодству и зато што, према њиховом мишљењу, пословодство не најављује промене у пословању. Већина запослених саопштава да о важним променама у компанији сазнаје путем гласина. Запослени показују и недовољно разумевање предстојећих промена, визије и стратегије, као и правца у ком пословодство развија компанију.

Љ. Р.

Показатељи задовољства запослених у процентима

јуму у испитивању је учествовало 197 запослених, односно 42 одсто.

- Анкета је првобитно осмишљена као онлајн испитивање, ефикаснији и економичнији систем прикупљања података. Међутим, овим путем одазвало се само 85 запослених, односно свега 18 одсто – каже Сандра Трифуновић. - Зато смо урадили анкетирање у папирној форми. Подељени су упитници које су могли да убаце у кутије или врате поштом без имена и презимена пошиљача. Тако је прикупљено још 112 попуњених упитника.

тати неће бити коришћени како би се недостаци поправили и да се овакве анкете раде само како би се задовољиле процедуре.

Испитивање је организовано независно од Дирекције за информационо-комуникационе технологије, а приступ подацима имале су искључиво приправнице у Управљању људским ресурсима. Тиме је било осигурано да не постоји увид у електронске или IP адресе учесника, те су професијом психолога обавезане да обезбеде анонимност.

- Било би добро да запослени који ни-

Награда Теслином музеју

Музеј Николе Тесле добитник је награде „Tesla Spirit Award“, која је 5. јануара уручена Владимиру Јеленковићу, директору овог музеја, на свечаности којом је обележена тродневна „Теслина меморијална конференција“ – главна манифестација обележавања 70 година од смрти великог научника.

- Ову награду прати и још неколико симбола. Додељена је у Њујорку, граду у којем је Тесла живео и радио готово шест пуних деценија и реализовао све своје генијалне изуме и открића, и у хотелу „Њујоркер“, у коме је провео последњих десет година живота – рекао је Јеленковић за лист „kWh“. - Признање Музеју Николе Тесле stigло је од америчке „Научне фондације Тесла“ из Филаделфије и то даје посебну вредност и скреће пажњу на светски значај рада нашег музеја, али и на планетарни значај Теслиног доприноса технолошком развоју савремене цивилизације.

Како истиче Јеленковић, музеј је 2006. године започео изузетно амбициозан, интензиван и целовит пројекат на плану заштите, пре свега кроз информатизацију свог целокупног рада. До данас је дигитализована целокупна архива из Теслине личне заоставштине, са више од 156.000 листова и докумената.

- Реч је о грађи која је 2003. године уврштена у Унесков регистар „Памћење света“ као највиши облик заштите, али истовремено и као признање њене немерљиве вредности за читаву историју човечанства – објаснио је Јеленковић. - На тај начин, научним истраживачима, историчарима науке, експертима из најразличитијих технолошких области и бројним ауторима који су заинтересовани да трагају за релевантним детаљима из Теслиног богатог живота и стваралаштва, омогућен је

Признање музеју стигло је од америчке „Научне фондације Тесла“ из Филаделфије.

Тренутно се у музеју ради на дигитализацији новинских исечака које је Тесла, уз помоћ својих секретарица, годинама исецао и сместио у 56 књига

лак и безбедан приступ вредним збиркама докумената. Међу тим документима су Теслине истраживачке белешке, богата кореспонденција, фотографије, финансијски документи, технички планови и цртежи и патентна документација.

Према речима нашег саговорника, тренутно се у Музеју ради на дигитализацији новинских исечака које је Тесла, уз помоћ својих секретарица, годинама исецао и сместио у 56 књига, које представљају посебну драгоценост његове заоставштине.

- Ова специфична грађа до сада никада није била обрађивана и у њој се крије на хиљаде Теслиних интервјуа и чланака, који представљају драгоцен извор за нова тумачења Теслиног епохалног дела – нагласио је Јеленковић.

У музеју се паралелно ради на комплетирању библиографије свих књига и чланака који су штампани о Николи Тесли или је он сам њихов аутор, а објављени су у периоду од 1879. до данас. Јеленковић истиче велику изложбену активност овог музеја, која је започела у години обележавања 150. годишњице Теслиног рођења. Од 2006. године приредили су близу 100 изложбених поставки код нас и у више од 20 земаља у иностранству. Бројне тематске изложбе, „Теслин чудесни свет електрицитета“, „Књиге и часописи из Теслине личне библиотеке“, „Теслина фондана“, „Фотографије из Теслиног албума“, „Дипломе Николе Тесле“, „Теслин Плави портрет“, „Никола Тесла у Београду 1892. године“, „Честитке Николи Тесли“ и друге, видело је готово милион посетилаца у Перту, Чикагу, Шангају, Сеулу, Бечу, Ванкуверу, Паризу, Стразбуру, Милузу, Солуну, Прагу, Москви, Мадриду, Загребу, Хановеру и у другим градовима на четири континента.

Н. СТАЈЧИЋ

Цео свет упознаје Теслу

Изложбе су посетиоцима широм света омогућиле да се упознају са универзално вредним делом нашег генијалног научника, физичара, инжењера и проналазача, да виде интерактивне моделе његових најпознатијих изума и сагледају његову изузетну маштовитост и оригиналност решења која је остварио у домену електротехнике и машинства.

- Сви ти људи могли су да стекну увид у Теслине визионарске пројекте којима је начинио пионирске кораке ка свету даљинског управљања и глобалних комуникација, без којих се наша свакодневица данас не може замислити – каже Јеленковић. - Ове изложбене поставке су и добра прилика за најширу јавност да стекне увид у изузетно богату грађу коју је Тесла сачувао у својој заоставштини и која се искључиво налази у Теслином музеју у Београду.

Наша електрика у

Сто двадесет година електропривреде Србије повод је и прилика да се вратимо у прошлост наше енергетике, на коју и те како треба да будемо поносни. Од овог броја у листу „kWh“ представљаћемо у најкраћим цртама развојни пут ове значајне гране привреде. Покушаћемо да приближимо дугачки, мукотрпан, али и успешан пут српске електропривреде.

Ако упоредимо само снагу и производњу електрана, видећемо да је током 120 година електропривреда Србије прешла пут од невероватно малих 440 kW, колико је имала термоелектрана на Дорћолу, преко 143 MW укупне снаге свих

стрибутивне мреже, али и људи који су својим залагањем то и остварили.

Јубилеј вредан пажње, годишњица коју треба с поносом и свечано обележити!

Од оног дана када су 62 електричне боген-лампе осветлиле београдске калдрисане улице у дужини од чак седам километара, а 1.000 сијалица од по 16 свећа споредне сокаке, прошло је нешто мање од 120 година. Тачније, 6. октобра ове, 2013. године, навршиће се читав век и два десетлећа од како се у Србији користи електрична енергија.

Годишњица се везује за дан када је у Србији почела да ради прва јавна елек-

је професор Ђорђе Станојевић завршио једно од својих многих предавања пропагирајући надмоћ електричног осветљења над гасним.

Станојевић се често назива и пиониром електрификације Србије, јер је његовом заслугом почела да ради прва јавна електрана у Србији, а Београд постао први град чије су улице биле осветљене сијалицама и електричним лучним лампама, такозваним боген-лампама.

У то време, с краја 19. века, услов убрзаног развоја и прерастања из слабо развијене пољопривредне у занатско-индустријску Србију, била је електрична енергија. На потреби првих ткачница, млинова, стругара, на првом београдском трамвају – Србија је хватала корак са Европом. Општем развоју земље допринела је и изградња железничке пруге Београд – Ниш, 1884. године. Хроничари тог доба записали су да се на тој релацији понекад путовало и по три дана и три ноћи, а неуки народ испевао је железничкој композицији песму „Иде шпорет, вуче шифоњери!“.

Убрзо након изградње термоелектране у Београду, на молбу неколицине ужичких пословних људи, Ђорђе Станојевић подстакао је изградњу хидроелектране у Ужицу, и то на принципима Теслиних полифазних струја. Било је то 1900, само четири године након почетка рада електране на Нијагари.

Подстакнути овим примерима, више градова и вароши широм Србије започело је увођење електрике: Лесковац (1904), Шабац (1906), Ниш (1908), Зајечар (1909), Ивањица (1911) и Велико Градиште (1914).

У Војводини је електрификација до 1914. године била много интензивнија у односу на Србију. Електричном светлошћу били су обасјани сви већи градови: Велики Бечкерек, Сента, Суботица, Вршац, Сомбор, Кикинда, Нови Сад... На Косову и Метохији прва електрана и прво електрично осветљење појавило се тек 1922. године, и то у Урошевцу.

■ Први електросистем у Србији

У време између два светска рата, и у доба велике светске економске кризе, на подручју централне Србије пословало је предузеће „Електро-Макиш“, које је започело производњу електричне енергије из огромних количина струготине претеклих са стругаре у Макишу. Данас не-

електрана у Србији по завршетку Другог светског рата и њихове производње од 270 милиона киловат-часова електричне енергије, па до данашњих дана, када производни капацитети којима управља ЕПС броје снагу од 7.124 MW и производе око 36 милијарди kWh годишње.

У овој, свечарској и „округлој“ години, треба се подсетити тих далеких почетака електрификације Србије, изградње наших електрана - и послератних и ових савремених највећих - отварања наших угљенокопа, развијања преносне и ди-

трана – била је то термоелектрана на Дорћолу, у Београду. Електрика произведена у ној коришћена је ноћу за осветљавање улица и домова грађана, а дању за покретање ретких фабричких машина.

- Електрика ће за кратко време код нас постати потреба, а ми сви треба да тежимо за тим да електрика поред леба и воде постане свакодневна потреба, и то како за варошанина, тако и за најсиромашнијег сељака нашег. Она ће и код нас ући у куће, као што ће заузети прво место у фабрици и на њиви - овим речима

корак са светом

роватно звуче подаци о изузетном пословању предузећа: после 1930. године оно је откупило руднике Барошевац и Јунковац, изградило термоелектрану у Вреоцима и развило електричну мрежу између Шапца, Крагујевца, Чачка, Јагодине, Ваљева, Краљева... Када је просечна цена електричне енергије у Србији била 3,16 динара по kWh, дотле је њена цена на подручју „Електро-Макиша“ износила 0,84 динара! И још један показатељ доброг пословања: први машиниста у електрани у Вреоцима имао је плату од 7.500 динара, а државни службеник у рангу начелника министарства – 5.300 динара.

■ Велика послератна обнова

У овом периоду радила је и тада највећа електрана на Балкану „Снага и светлост“. Налазила се на дунавском кеју у

Ни кафана без сијалице

Сијалице су биле виђене у Србији и пре почетка рада београдске термоелектране на Дорћолу. Машински инжењер Тодор Тоша Селесковић увео је електрично осветљење у Војно-технички завод у Крагујевцу 1884. године. Светло је у погону за производњу муницијских чаура. Још једна фабрика која је поседовала електрично осветљење била је текстилна фабрика браће Минх у Параћину. Све погонске и стамбене зграде у оквиру фабричког круга већ 1890. године имале су електрично осветљење. И на крају, једна кафанска прича. Газда београдске кафане „Хамбург“ поставио је једну локомотиву и електромотор, повезао их са сијалицом и направио праву сензацију, јер су „многи гости остали до зоре, и пило се у част електричног осветљења“.

је петнаестак нових електрана: хидроелектране „Соколовица“, Сокоља“, „Сељашница“ и термоелектране „Мали и Велики Костолац“. Године 1954. и 1955. посебно су важне, јер су тада почеле да раде „Врла II“, „Зворник“, „Овчар Бања“, „Међувршје“ и „Врла I“. Истовремено, унифицирани су напонски нивои у дистрибутивној мрежи – са чак 16 прешло се на три: 35, 10 и 0,4 kV. А 1952. године, отварањем „Поља А“, започео је велики производни замах у производњи угља на Површинском копу „Колубара“. Поменимо и да је данас најстарија активна термоелектрана у систему Електропривреде Србије термоелектрана „Колубара А“. Почела је да ради 1956. године.

У организационом смислу, 1955. године долази до промена: образовани су Заједница електропривредних предузећа Србије (ЗЕПС) и Југославије (ЈУГЕЛ). Први директор ЗЕПС-а био је Богољуб Урошевић Црни.

■ Изградња ослонаца српске електропривреде

Десетак година касније (1965.) спроведене су још веће организационе промене, када је образовано Здружено електропривредно предузеће Србије (ЗЕПС). Године које су уследиле биле су обележене новим полетом и ентузијазмом, а све је резултирало изградњом гиганата електропривреде Србије: хидроелектрана „Бердап“ и „Бајина Башта“ и термоелектране „Никола Тесла“.

У изградњи хидроелектране „Бердап 1“ учествовало је око 8.000 радника из Србије, пресељено је око 8.500 становника и шест насеља, а раздаљина која се раније прелазила за три дана, сада је савладавана за 24 сата. Изградња наше највеће хидроелектране почела је 1964, а први агрегат пуштен је у погон 1970. године.

Највећа термоелектрана у Србији, ТЕНТ А, највећи је и појединачни произвођач електричне енергије у нашем систему. Први блок почео је да ради 1970. године. Две највеће енергетске јединице у Србији, од по 620 MW, у погону су у ТЕНТ Б од 1983/85 године.

Посебно је важан развој наших површинских копова, без чијег лигнита не би било могуће ни направити 70 одсто струје у Србији, колико се данас производи у нашим термоелектранама које раде на колубарски и костолачки угљ.

САЊА РОСЛАВЦЕВ

■ ХЕ „Под градом“

Београду, а снабдевала се помоћу великог крана, угљем којег су реком довозиле барже.

И оно мало предратних електроенергетских објеката у Србији, током Другог светског рата десетковано је или потпуно уништено. Ослабљеној и разрушеној Србији електрична енергија била је преко потребна. Одмах се кренуло у обнову и изградњу, а већ 2. јуна 1945. године основано је Електрично предузеће и за његовог првог директора постављен инжењер Јова Јанковић. „Био је то период

невиђеног ентузијазма и пробуженог народног неимарства. Објекти су настајали крпљењем једног од више демонтираних, мрежа је повезивана обичном гвозденим жицом, сагоревало се у раду од јутра до сутра, губили животи на градилиштима“, забележено је. О том времену најбоље говори податак да је у првој послератној години обновљено све што је порушено током рата, а 1946. године надмашена је производња из 1939. за читавих 14 одсто!

У првој поратној деценији изграђено

Учење од најбољих

Лист „kWh“ и у овом броју наставља серијал „Велики људи електропривреде Србије“, посвећен свим досадашњим добитницима награде „Ђорђе Сџанојевић“, која се од 1995. године додељује 6. октобра, на Дан ЕПС-а.

Ова награда један је од начина одавања признања великим инжењерским умовима и тражиоцима.

У години када се обележава 120 година од почетка електропривредне делатности представљање добитника награде „Ђорђе Сџанојевић“ идеална је прилика да се „прокрстаре“ све епохе у развоју електроенергетског сектора. Људи су неизоставан део тог истраживања. Храбри и предузимљиви умови обележили су „златне године“ ЕПС-а када се највише пројектовало, традило и правила велика команија. Зато их и не треба заборавити, већ ако је икако могуће нешто и научити из њихових дела.

Др Владимир Живановић

Др Владимир Живановић рођен је 1932. године у Селевцу. Рударски факултет завршио је у Београду. Радни век започео је у руднику Костолац, једном од најстаријих рудника угља у Србији, који је први увео површинско откопавање угља. То је био основни предуслов за високу производњу угља и израду термоелектрана велике снаге. Као технички директор басена „Костолац“, интензивно реализује програм развоја копова „Кле-

новник“ и „Ђириковац“, уз постепено затварање јамске производње.

Објавио је више научних и стручних текстова на саветовањима и у научним стручним часописима. Дошао је у сектор развоја електропривреде Србије и водио развој површинских копова. Докторирао је на Рударском факултету у Београду. Налазио се на челу Сектора развоја у периоду најинтензивнијег развоја електропривреде Србије која се ослања на домаћи угаљ и хидропотенцијал и залагао се да развој ове гране остане на концепту коришћења домаћих ресурса.

Био је ванредни професор на Рударском факултету у Београду и објавио универзитетски уџбеник из организације рударских предузећа. Организовао је низ саветовања из области технике и технологије на површинским откопима, комплексности производње електричне енергије у ТЕ и складном развоју два подсистема у јединственом електроенергетском систему. Посебну пажњу посветио је развоју јамских рудника угља.

Као министар рударства и енергети-

ке започео је активности на доношењу Стратегије развоја енергетике СР Југославије коју је окончао повратком на место директора Дирекције за развој ЕПС-а. Радио је на конципирању средњерочног плана развоја ЕПС-а (1997-2000) који представља основ за дугорочно функционисање електроенергетског система у Републици.

Стакао је углед реномираног познаваоца развојних проблема у енергетици.

Тихомир Тика Љујић

Рођен је 1930. године у Новој Вароши. Био је инструктор омладинских бригада на радној акцији „Апатин 45“. Запослио се у фабрици вагона „Васо Мискин – Црни“ у Сарајеву.

Од почетка изградње система „Лимских ХЕ“ био је шеф механизације „Власине“, затим Хидротехнике Београд. Од 1962. био је директор „Лимских ХЕ“. Под његовим руководством завршени су радови на ХЕ „Кокин Брод“ и припремљена, а потом и изграђена ХЕ „Потпећ“. Радио је и на пројектовању и изградњи ХЕ „Увац“.

Учествовао је у изради техничке документације за изградњу ХЕ „Бистрица“ и извођењу истражних радова и изради документације за ХЕ „Бродарево“. ХЕ „Увац“ је прва електрана са даљинским управљањем у ЕПС-у.

Значајан допринос дао је на електрификацији рашке области, посебно подручја Нове Вароши, Сјенице, Прије-

поља и Прибоја, а са Мишом Кремићем успешно је организовао електрификацију Србије. Поред дужности директора „Лимских ХЕ“ обављао је низ одговорних дужности, а био је председник Радничког савета ЗЕП-а и председник Комисије за енергетику при комори Србије.

Добио је више друштвених признања међу којима: Орден заслуга за народ II реда, Орден рада са златним венцем и Орден рада са црвеном звездом.

■ Славољуб Ивош

Славољуб Ивош рођен је 1929. године у Ваљевској Каменици. Као рударски техничар запослио се у Рударском басену „Колубара“. Афирмисао се у организацији високе производње угља на првом површинском откопу, који је значајно прекретницу у угљарству у Србији. Постављен је за директора сушаре угља у Колубари, која је новом технологијом оплемењивања нискокалоричног лигнита била изазов.

Примена континуалне производње БТО система остварена је на површинском копу „Поље Д“ у периоду када је Славољуб Ивош био директор површинских копова. Реализацијом програма развоја Басена, који је визионарски трасирао, сврстао се у пионире нове технике и технологије у рударству у Србији.

Именован је за директора Рударског басена „Колубара“ 1967. године у периоду великог скока у производњи угља неопходног за прва два блока ТЕ „Обреновац“ (касније ТЕНТ-а).

Интеграцијом РБ „Колубара“ и ТЕ „Колубара“ у РЕИК „Колубара“, постаје технички директор Комбината и преузима синхронизацију производње угља и електричне енергије. У том периоду активирана су три површинска откопа угља са којих се обезбеђује примарна

енергија за око 50 одсто укупне производње електричне енергије у Србији.

При крају радног века посвећује се организацији инвестиција на новом копу „Тамнава – Запад“, ангажује искусне кадрове и припрема изградњу четвртог површинског откопа у Колубари за потребе ТЕ-ТО „Колубара Б“. Са овог радног места одлази у пензију.

■ Милета Јешић

Милета Јешић рођен је 1932. године у селу Годовику, крај Пожеге. Завршио је Технолошки факултет у Београду, а затим почео да ради у „Ваљаоници бакра“ у Севојну. Након тога „калио“ се као привредник у „Првом партизану“ у Ужицу, а потом се враћа у Севојно и постаје један од најмлађих директора „Ваљаонице“. После тога прелази у Електропривреду Србије.

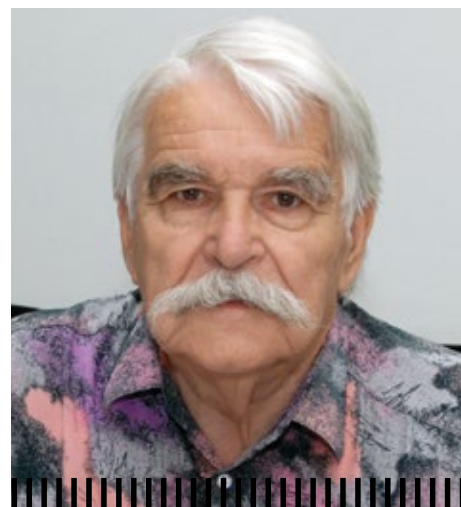
За само шест година у периоду од 1979. до 1985. године, „златном добу електропривреде“, када је Јешић био на челу предузећа, у погон је пуштено више новоизграђених електрана – термо и хидро, укупне снаге преко 3.000 мегавата. У Термоелектрани „Никола Тесла А“ довршени су блокови 5 и 6. Почела је и градња електране „Б“. За потребе рада ових агрегата отворен је нови површински коп „Тамнава – Источно поље“ у РБ Колубара. На планини Тари увелико се градила РХЕ „Бајина Башта“, а на Дунаву ХЕ „Бердап 2“. У костолачком угљеном басену отварао се нови површински коп „Дрмно“

и градила термоелектрана „Костолац Б“. Тадашњи ЗЕП по многим техничким и производним карактеристикама био је досегао и готово сам европски врх. Највећи допринос Милете Јешића огледао се у сложеним пословима уређивања ЕПС-а као технолошко-економске целине и стварању моћног привредног предузећа у складу са свим захтевима тржишта, потрошача, привреде и друштва.

■ Сениша Ђирић

Рођен је 1930. године у селу Градашница код Пирота. Средњотехничку школу је завршио у Нишу и као млад електротехничар 1951. године запослио се у Електропривреди Србије, као сменски диспечер у доба највеће несташице електричне енергије у Србији. Уз рад је 1961. године завршио студије на Економском факултету у Београду. Период од 1956. до 1971. године Сениша Ђирић провео је на различитим дужностима у Заједници југословенске електропривреде. Од 1971. до 1992. Године, када се

Електропривреда Србије снажно развијала и улагала просечно годишње 400 милиона долара постајући један од најзначајнијих произвођача електричне енергије, не само на Балкану, већ и у Средњој Европи, Сениша Ђирић обавља послове помоћника генералног директора за економско-финансијске послове. Ђирић је креатор уговора који је 1965. године склопљен између ЗЕП-а и Електропривреде Црне Горе којим је регулисано коришћење ХЕ „Пива“ за потребе електроенергетског система Србије, у замену за гарантоване испоруке електричне енергије „Алуминијумском комбинату“ из Подгорице и гарантованој испоруци електричне енергије. Поред тог дугорочног уговора који је и данас на снази под његовим руководством склопљени су дугорочни уговори са електропривредама Македоније и Хрватске и Алуминијумског комбината „Кидричево“. Укупне испоруке суседним републикама биле су око 6 милијарди киловат-сати годишње. Ђирић је, такође, и један од креатора мреже 400 kV прстена „Никола Тесла“.

Успео је да реализује вишедеценијске напоре у ЕПС-у да се цене електричне енергије приближе ценама у развијеним земљама. У аналима ЕПС-а забележено је да је у то време достигнут највиши ниво паритета цена електричне енергије од 85 одсто у односу на светске цене.

*Кад ујутру устанем,
више и не гледам какво је
напољу време.
Свеједно је. Лане, почешком
фебруара, на дробилани је
измерена температура
од 29,5 степени Целзијуса
испод нуле.
Па ипак, радили смо и под
таквим условима,
у шрећој смени, сву ноћ -
каже инжењер Мирослав
Крнетић, директор који је
радије на коју, него у
канцеларији*

Инжењер Мирослав Крнетић, технички директор Површинског копа „Тамнава - Западно поље“

Зима, а јесења киша. Досадна. Ромињава. Точкови аутомобила проклизавали су по Ибарској магистралама као да смо на тобогану. Како ли је тамо, на копу? То ћу дознати након једносатног разговора с инжењером Мирославом Крнетићем, иначе техничким директором Површинског копа „Тамнава - Западно поље“ у оквиру Рударског басена „Колубара“, и полчасовне вожње теренским возилом од управне зграде рудника до Западног поља.

„Лада“ је лимузина за „уаз“, али кад је почела да стење усред неке баруштине помислио сам да ће се то путовање неславно завршити. Извукли смо се, искаљао сам се тек кад смо пристигли на одредиште.

- Киша је овде најгора - рекао ми је доцније Марко Вујичић, планир-мајстор на багеру првог БТД (багер – трака – дробилана) система „Тамнава - Западно поље“, док смо на том челичном мастодонту „јурцали“ брзином од читавих шест мета-

ра у минуто. - Мада, не ваља ни када смрзне и завеје, нити кад угреје, па удари прашина. Најбоље је оно између, кад није ни претопло, ни прехладно, ни премокро...

Гледали су ме сажаљиво како у новим патикама гацам по гњецавом блату тражећи ослонац на острвцима тврдог угља, па су ме, већ прљаваг од главе до пете, великодушно позвали у кабину багера и напојили управо скуваном, врелом кафом. Ту сам разговарао с готово целом посадом. Мада је селидба багера на нову позицију озбиљан и деликатан посао који захтева нарочиту пажњу сваког од њих. Али нашли су мало времена и за мене, досадног радозналца. Кад буду читали ову репортажу, нек знају да су и они, на известан начин, њени коаутори.

Инжењер Мирослав Крнетић је млад, непосредан и срдчан човек. Иако смо на заказани разговор дошли знатно раније, примио нас је одмах, а са мном причао као да смо род или бар као да се познајемо

оувек. Тако дознајем да је за техничког директора „Тамнаве – Западно поље“ постављен релативно скоро, а у канцеларију и у фотељу руководиоца стигао је право с копа. Што би се рекло, директно из производње.

Директорово радно одело

- И данас тамо проводим више времена него овде - каже ми весело. - Јер ја сам човек практичар. А и иначе, мало шта може да се уради из канцеларије.

Радни сто, као и онај подужи испред њега, који се користи за госте или састанке, застрти су мени неразумљивим рударским картама и затрпани разним документима с непрегледним низовима бројева. Ухватио ми је збуњени поглед.

- Дневно би одавде пут ТЕНТ-а требало да иде 37 композиција од по 1.500 тона угља - објашњава стрпљиво. - И то одређеног квалитета: лане је то било 7.500, а од ове године и ремонта блокова термоелектране, који због тога захтевају и вишу енергетску вредност горива, 8.000 килоцула. Али није само то. Ево, у петак, уочи Божића, када се сав нормалан свет спрема за празник, ТЕНТ-у смо испоручили 43 композиције, сутрадан, у суботу, 42, исто толико у недељу, а у понедељак, за Божић, 45 композиција! Или, дневно, нешто више од 60.000 тона. Ту не рачунам ни резерве, нити широку потрошњу, које такође морамо да обезбедимо.

А снег, киша - досађујем му питањима.

- Тако је - како је - одхукнуо је тобож уморно. - Кад ујутру устанем, више и не гледам какво је напољу време. Свеједно је. Лане, почетком фебруара, док сам још радио на Западном пољу, на дробилани је измерена температура од 29,5 степени Целзијуса испод нуле. А радили смо та-

Увек уз багер: предах радника ПК „Тамнава – Западно поље“

да, и под таквим условима, у трећој сме-
ни сву ноћ.

За температуре изнад нуле знао сам одраније, па му се готово хвалим како сам био у Тамнави пре неколико година, када су у Београду, у хладовини неког престо-
ничког парка, измерена 42 степена, а знам да је „на ђумуру, ако је врело – увек за неколико степени топлије, а ако је хладно – ваздан за толико хладније“.

- Него, вас двојица бисте до копа - више закључује него што пита. - Хајте, стићи ћу вас.

Пола сата доцније једва сам га препознао. Био је одевен у радно одело и, за чудо, каљавији од мене.

- Кад одело носим кући на прање гледам да ме не затекне супруга - каже уз смех. - Кад би видела колико је прљаво захтевала би да јој покажем диплому, да би се уверила да се удала за инжењера, а не за физикалца. Али овде нас та наша радна одела изједначавају у свему. Па сви су овде са мном на „ти“, иако сам некакав руководиоца. И не може другачије. Свако зависи од сваког, рударство је, такорећи, фамилијаран посао. Уосталом, гарантујем ти да би бар трећина ових људи, када би им неко рекао да убудуће више неће бити плате, сутрадан сигурно дошло на посао.

Доцније сазнајем да је Мирослав 1998. и у првој половини 1999. године био директор копа „Белаћевац“, на Косову, а да се оданде извукао тек када му је отет сарадник и пријатељ коме се тада, нажалост, изгубио сваки траг. Али то је већ нека друга прича.

■ Сва деца „Колубаре“

Инжењер Мирослав Крнетић има свој мото који гласи: „Не постоји вишак радне снаге, постоји мањак посла“.

- Апсолутно је у праву - потврђује његов колега, инжењер Зоран Пажановић, шеф БТД система 1 и 2, на којима ради око 170 радника.

Уз њих, објашњава, ту су и два савремена система на јаловини с огромном производњом коју лаици не могу да схвате. Ни ја, јер, заиста, како се то производи јаловина?

- Да би се стигло до угља мора да се скине земљана покривка, јаловина. Ево, на средини поља тај однос је најбољи: шездесет метара јаловине, а четрдесет метара угља, са уметнутим песковитим или глиновитим прослојцима. Лети копамо западни део етажне где је више таквих прослојака, а за зиму остављамо најбољи, источни део. Управо због тога, тренутно се селимо 300 метара источно да тамо откопамо трећи висински блок.

Упозорава ме да ћу тешко наћи саговорнике, јер кад багер „јурца“, а то може

■ Моћна грдосија не стаје ни дању, ни ноћу

да потраје и смену и по, посада има највише посла, а нарочито електричари. Како је то изговорио, у кабину је ушао Зоран Радванчевић - електричар.

- Тачно је да има посла, посебно на кабловима, али има нас двојица - рекао је уз смех кад сам му објаснио о чему је Зоран Пажановић управо причао. - Одмењујемо се или испомажемо кад затреба, а и нисам дошао овамо да дремнем, већ да попијем чашу воде.

Ипак, стигао је да ми се „похвали“ како је управо ове године радио за Божић.

- Ђути, могла је да нас закачи и трећа смена за Нову годину. То мора да ти се заломи, кад-тад. Ево, овде сам 19 година - осам преко задруге, остало за стално. Сад да ме питаш колико сам празника провео с колегама, не бих знао да ти кажем. Па више времена проводим с њима, него с породицом. И сви смо једна велика фамилија, сви смо ми деца „Колубаре“.

Пристигао је и Милан Павловић, звани Пекар, рударски пословођа Д смене.

- Зову ме Пекар јер сам радио као пекар, али и Воденичар, јер имам млин у Марковој цркви, најлепши у Србији - каже с поносом. - Воденица ми је хоби, а ово

две деценије живот и љубав. Не бих се мењао ни за шта на свету. Него, да ли знаш да је наш просек, не рачунајући ту багеристу Милету Јанковића, који би са бенефицираним стажом већ увелико могао у пензију, око тридесет пет година! Ми смо екипа снова. И, заиста, као фамилија: празници, славе, преславе, рођендани, па и туговања, увек смо скупа. По 12 сати проводим с колегама са посла, више него с најрођенијима. А за две деценије стажа шест и по година нисмо спавали. Ноћни рад. Сви ми... Када одемо на редован годишњи ремонт све време радимо само у првој смеци. И таман кад се привикнемо, „ајде Јово нано-во“. Као стахановци, осуђени смо на ударнички рад, нико те не пита, али плата је добра или бар боља него другде, а ако ти се неко пожали тај не зна како је. Зато се питам, кад за јамске раднике кажу да једу хлеб с девет кора, који хлеб једемо ми?

Ваљда њихов има десет кора? Ко ће га знати...

Багер је стигао на своје одредиште, а они су искористили тај кратак предах да се заједно фотографишу - први пут.

МИЛОШ ЛАЗИЋ
СНИМО: МИЛОРАД ДРЧА

Производња у
ПД „Термоелектране Никола Тесла“

Уз високу погонску спремност постројења, задовољавајући квалитет уља и моћност пласмана електричне енергије, не изостају ни резултати.

Поред капиталног ремонта блока Б2 у трајању од 120 дана, на осталим блоковима предвиђени су углавном стандардни ремонти

Максимално сви блокови

Привредно друштво „Термоелектране Никола Тесла“ ове године, према билансу ЈП „Електропривреде Србије“, у обавези је да електроенергетском систему Србије испоручи 19,195 милијарди киловат-сати електричне енергије, и за то је потребно више од 28,8 милиона тона угља. Захваљујући максималној расположивости, високој погонској спремности и поузданости, ПД ТЕНТ успешно је започело реализацију својих производних планова за ову годину.

За првих 15 дана у електроенергетски систем Србије пласирано је 935.536 мегават-сати електричне енергије што је 95,5 одсто реализације производног плана. Директор за производњу енергије ПД ТЕНТ Љубиша Михаиловић каже да је у овом периоду било доста потискивања, нарочито у ТЕ „Морава“, блока А2 у ТЕК-у и блока А4 у ТЕНТ А. Али и поред тога, ТЕ „Никола Тесла А“ бележи изузетно добар рад, тим пре што је остварила производни план са 102,95 одсто.

– Управо ови показатељи указују на високу погонску спремност и поузданост свих шест производних јединица. ТЕНТ А је 9. јануара испоручио електроенергетском систему Србије рекордних

37.340 мегават-часова, чиме је дневни план производње остварио са 114,17 одсто – наглашава Михаиловић. – За висок производни учинак неопходно је испуњење и одређених предуслова. Уз високу погонску спремност постројења, задовољавајући квалитет угља и могућност пласмана електричне енергије, свакако не изостају и овакви резултати.

Тренутна погонска спремност ПД ТЕНТ је таква да, без блокова ТЕ „Морава“ и ТЕК-овог А2 који су потиснути (укупна снага 140 MW), дневно може, према оцени нашег саговорника, предати електроенергетском систему око 70.000 мегават-сати, што је око 60 одсто српске струје. Ови показатељи упућују, поред високе погонске спремности и поузданости блокова, као и свих пратећих постројења ТЕНТ-а, и на квалитетно одрађене ревитализације и капиталне ремонте током прошле као и претходних година. Управо после завршених ревитализација и пробног рада са неопходним испитивањима која прате такве комплексне захвате, приметан је изузетно добар рад блокова ТЕНТ А5 и ТЕНТ Б1.

– Оба блока раде врло стабилно са повећаним снагама. Иако сва испитивања

и мерења, а самим тим и оптимизације, још нису завршени, можемо рећи да оба блока имају већу ефикасност него што су гарантовали поједини испоручиоци опреме – наводи Михаиловић.

У ПД ТЕНТ ове године, поред капиталног ремонта блока Б2 у трајању од 120 дана, на осталим производним јединицама предвиђени су углавном стандардни ремонти. Говорећи о прошлогодњој производњи ПД ТЕНТ, која је реализована са 98,49 одсто, Михаиловић сматра да са таквим учинком можемо бити сасвим задовољни. Ако томе придодемо и потиснуту енергију (хладна и топла резерва), у том случају би производни план био реализован са више од сто одсто. Годишње планове производње испунили су блокови ТЕНТ А4, са више од 8.000 сати на мрежи, као и блок А6, ТЕНТ Б2 и ТЕ „Колубара“.

– Иако је остварење плана било на дохват руке, оваквим производним резултатом можемо бити потпуно задовољни, јер не смемо заборавити да су блокови ТЕНТ А5 и Б1 били у вишемесечним ревитализацијама, које су трајале 120 и 180 дана – закључује Михаиловић.

С. МАРКОВИЋ

Важна карика у производном ланцу

На четири површинска копа РБ „Колубара“ у 2012. години произведено је 29.608.945 тона лигнита, што је око билансних количина, а план јаловине је са ископаних 67.593.432 кубика пребачен за око пет одсто. Судаћи по производним билансима, рудари „Колубаре“ успели су да победе природу и преброде можда и најтежу годину у историји ових површинских копова. У сваку тону ископаног угља и јаловине уграђен је учинак радника „Помоћне механизације“, једног од најважнијих погона „Колубаре“.

- Машине су одрадиле око 270.000 мото-сати, а возила прешла око девет милиона километара за годину дана. Сопственом механизацијом, без ангажовања приватних машина, успели смо током прошле године да одговоримо на све захтеве копова који су од нас тражени - каже Предраг Ђенадић, директор „Помоћне механизације“.

Овај погон „Колубаре“ данас располаже са око 200 јединица тешке механизације, 400 возила и 1.478 радника. Састоји се од десетак радних јединица: експлоатација булдожера, одржавање механизације за сва четири копа „Колубаре“, ауто-гаража „Рудовци“, „Зеоке“, „Тамнава“ и „Вреоци“, „Водовод и дубинско буше-

У сваку тону ископаног угља и јаловине уграђен је учинак радника „Помоћне механизације“.

Задужени и за чишћење њива

ње“ и „Зимска служба“. Током протекле године све службе су, упркос тешкоћама, оствариле одличне резултате.

Сада на коповима ради 40 булдожера, 16 цевополагача, 20 хидрауличних багера-гусеничара, осам утоварних лопата на точковима и четири на гусеницама. Овај број машина, како каже Ђенадић, довољан је за тренутне потребе експлоатације угља и јаловине. С обзиром на ширење копова и повећање производње, расте и потреба за бројем машина, возила, али и радника.

Један од критичних периода „Помоћне механизације“ са стањем механизације био је пре три године. За потребе копова тадашњи број машина није био довољан, док се број дотрајалих и израбуваних повећавао. Иностранци кредит вре-

Предраг Ђенадић

дан пет милиона евра битно је поправио ситуацију, када је почела набавка нове, квалитетније механизације. Тендерском процедуром купљено је 17 машина тешке механизације и 40 теренских и теретних возила.

Према речима Предрага Ђенадића, у том периоду решен је проблем машина, али не и константан недостатак резервних делова који, због споре процедуре набавке, постоји и данас. Тај проблем се делимично превазилази искуством и способношћу радника на одржавању, али то није дугорочно решење за погон који се бави овако специфичним послом.

Поред свих редовних активности на површинским коповима, „Помоћна механизација“ одржава и чисти путеве и саобраћајнице у зимском периоду у 15 месних заједница које се налазе на ободу копова, помаже угроженим подручјима, превози угљан радницима „Колубаре“ и помаже месним заједницама на подручју лазаревачке општине и шире.

За још стабилнији и поузданији рад овог погона неопходно је подмлађивање возног парка и тешке механизације, јер се обим послова на коповима „Колубаре“ непрестано повећава. Само на тај начин „Помоћна механизација“ ће и у годинама које долазе бити снажан ослонац производње „колубарског“ лигнита у циљу стабилног функционисања електроенергетског система Србије.

А. СТОЈАНОВИЋ

Хидраулични багери гусеничари на копу

Окосница веће производње

Садашња „Помоћна механизација“ формирана је као ОУР „Површинских копова Колубаре“ 1974. године и као мала ауто-гаража бавила се поправком мањег броја машина. Крајем седамдесетих година урађена је прва већа набавка тешке механизације, што је условило проширење капацитета и одржавања машина.

Почетком деведесетих година купљен је највећи број машина и возила, када погон добија свој садашњи облик и постаје „Помоћна механизација“ површинских копова РБ „Колубара“, а један број механизације из тог периода ради и данас. „Помоћна механизација“ данас има највећу радионицу за одржавање машина на Балкану, у којој се раде све врсте поправки. Овде су запослени врсни инжењери и мајстори чије умеће, захваљујући дугогодишњем искуству на свим типовима машина, како старе, тако и најновије технологије, превазилази могућности колега у сличним радионицама широм Србије.

Резултати и планови у термоелектранама „Костолац“

Година без великих ремотија

Прошла година протекла је у знаку ревитализације блока „Б2“ и након обимних радова завршен је овај посао, први у низу који припада скупу пројеката обухваћених кинеским кредитом. Након вишемесечне ревитализације, почетком децембра завршени су и последњи радови на блоку „Б2“ и сва четири блока костолачких електрана сада су на мрежи. Директор дирекције за производњу електричне енергије Златко Закошек истиче да је производња на свим блоковима остварена према плановима, осим на блоку „Б2“, због продужавања ревитализације.

- Резимирајући укупне резултате рада у 2012. години приведен је крају велики инвестициони пројекат ревитализације блока „Б2“, који је успешно пуштен у рад. Циљеви овог пројекта су продужетак животног века опреме, повећање поузданости и расположиве снаге изнад пројектоване, као и значајно смањење емисије прашине у димном гасу – рекао је Закошек. - Што се тиче остварења производних резултата, остварена производња електричне енергије у 2012. години мања је од планиране за четири одсто, а основни разлог подбачају је продужено трајање ремонта блока „Б2“ за 40 дана у односу на план. Потребно је истаћи да су остала три блока, „А1“, „А2“ и „Б1“, постигли годишњи план производње електричне енергије. Остварена производња сваког од ова три блока истовремено је и максимална годишња производња сваког од блокова појединачно и то од почетка рада ових блокова. Надамо се да ће подбачај производње блока „Б2“ бити

Остварена производња електричне енергије у 2012. години је мања од планиране за четири одсто, а основни разлог подбачаја је продужено трајање ремонта блока „Б2“ у односу на план

Златко Закошек

оправдан будућим поузданим радом блока на снагама већим од номиналне.

Како је објаснио Закошек, испорука топлотне енергије према топлификационим системима у Костолицу и Пожаревцу у протеклом делу грејне сезоне била је већа од планиране и није било прекида у испоруци топлотне енергије. Ове године не планирају се капитални ремоти ни на једном од четири агрегата у костолачким електранама, јер су померени за 2014. годину.

- Часовно ангажовање блокова биће максимално, јер неће бити ремонта. Сходно томе, билансирана производња електричне енергије износи 6,6 милијарди киловат-сати и истовремено је на горњој граници техничких могућности костолачких електрана – најавио је Закошек. – У 2013. години у оквиру припрема за извођење капиталног ремонта блока „А1“ и ревитализације блока „Б1“ у 2014. години, биће уговорена набавка позиција са дугим роком испоруке и завршене све остале припремне активности за извођење ових сложених захвата. Ревитализација блока „Б1“ изводи се у оквиру прве фазе пакет-пројекта са кинеском компанијом „ЦМЕЦ“. Планирани обим радова већи је него на управо завршеној ревитализацији блока „Б2“, а сагласно договореној подели послова, српској страни припада 52 одсто укупне вредности овог пројекта. У 2013. години очекујемо да ће позитивни ефекти урађених послова допринети већој поузданости и часовној ангажованости наших производних капацитета, па се због тога надамо и већем броју произведених киловат-часова.

Н. АНТИЋ
И. МИЛОВАНОВИЋ

Производни биланс 2012. године на Површинском копу „Дрмно“

Јаловински рекорд круна рада

Биће ово година откривке - рекао је на почетку 2012. године Љубинко Јанковић, директор Површинског копа „Дрмно“. Како је најавио, тако је и остварено, додуше уз велике напоре запослених. Рудари Површинског копа „Дрмно“ ванредним залагањем успели су да остваре жељену производњу од 40 милиона кубика чврсте масе. То је уједно и нови годишњи производни јаловински рекорд ПК „Дрмно“.

Према подацима Службе за праћење и анализу производње ПД „ТЕ-КО Костолац“, у протеклој години на Површинском копу „Дрмно“ остварена је производња од тачно 40.097.740 кубика јаловине, што је у односу на годишњи биланс од 38 милиона кубика више за шест одсто. Борба рудара за остварење жељене производње била је изражена током целе године, јер су били суочени са великим проблемима као што су кашњења у реализацији ремонта и њихов лош квалитет, непланирани застоји у раду због наиласка на палеонтолошке и археолошке остатке у близини археолошког парка „Виминацијум“, заводњеност радне средине, неповољни технолошки услови за рад ...

План производње откривке од 38 милиона кубика ни једног тренутка није био доведен у питање, али јесте прижељкивана производња од 40 милиона кубика јаловине посебно при крају прошле године. Да би реализовали овако високо постављене циљеве, рудари су у децембру морали да ископају готово четири милиона кубика јаловине. Да су рудари спремни да дају све од себе и да су решени да остваре што су зацртали могло се видети већ првих дана децембра увидом у дневну производњу откривке која се у просеку кретала на нивоу од

Рудари ПК „Дрмно“ остварили су у протеклој години досад највећу производњу откривке, која је премашила 40 милиона кубика

Неопходна улагања

У Дирекцији за производњу угља ПД „ТЕ-КО Костолац“ оцењују да ће се у оперативном смислу учинити све да се овогодишњи планови реализују, али указују и на чињеницу да ПК „Дрмно“ није инвестиционо завршен за пројектовану производњу.

Процене су да је за завршетак овог посла неопходно уложити још око 120 милиона евра како би костолачке ТЕ у перспективи имале сигурног снабдевача. Већ је извесно да постоје кашњења што се дугорочно може неповољно одразити на производњу угља, снабдевање, али и рад ревитализованих термоенергетских капацитета.

око 130.000 кубика.

Нови јаловински годишњи рекорд од 40 милиона кубика чврсте масе остварен је током последњег радног дана у протеклој години. Захваљујући оваквом резултату на откривци, у наредном периоду отварају се могућности за повећање резерви откривеног угља на копу „Дрмно“, што је и основни предуслов за остварење изузетно високе производње угља у овој години.

Када је реч о производњи угља, протекла година је за рударе била мање напорна. Билансирана је производња од само 7.865.000 тона угља, јер један термоенергетски блок у Термоелектрани „Костолац Б“ није радио скоро целе прошле године због планиране ревитализације. Производња угља је у прошлој години остварена и премашена за око 39.000 тона угља. Што се тиче планова за 2013. годину, пред рударима копа „Дрмно“ је година великих изазова. Требало би да ископају 40 милиона кубика чврсте масе и ископају 9,7 милиона тона угља у тешким техничко-технолошким условима за рад и уз озбиљна финансијска ограничења.

Иначе, производни процес на ПК „Дрмно“ у јануару одвијао се без већих проблема. Термоелектранама се дневно испоручивало у просеку око 27.000 тона угља, што је у складу са дневним потребама производње електричне енергије, а јаловинским системима дневно се ископавало у просеку више од 100.000 кубика чврсте масе.

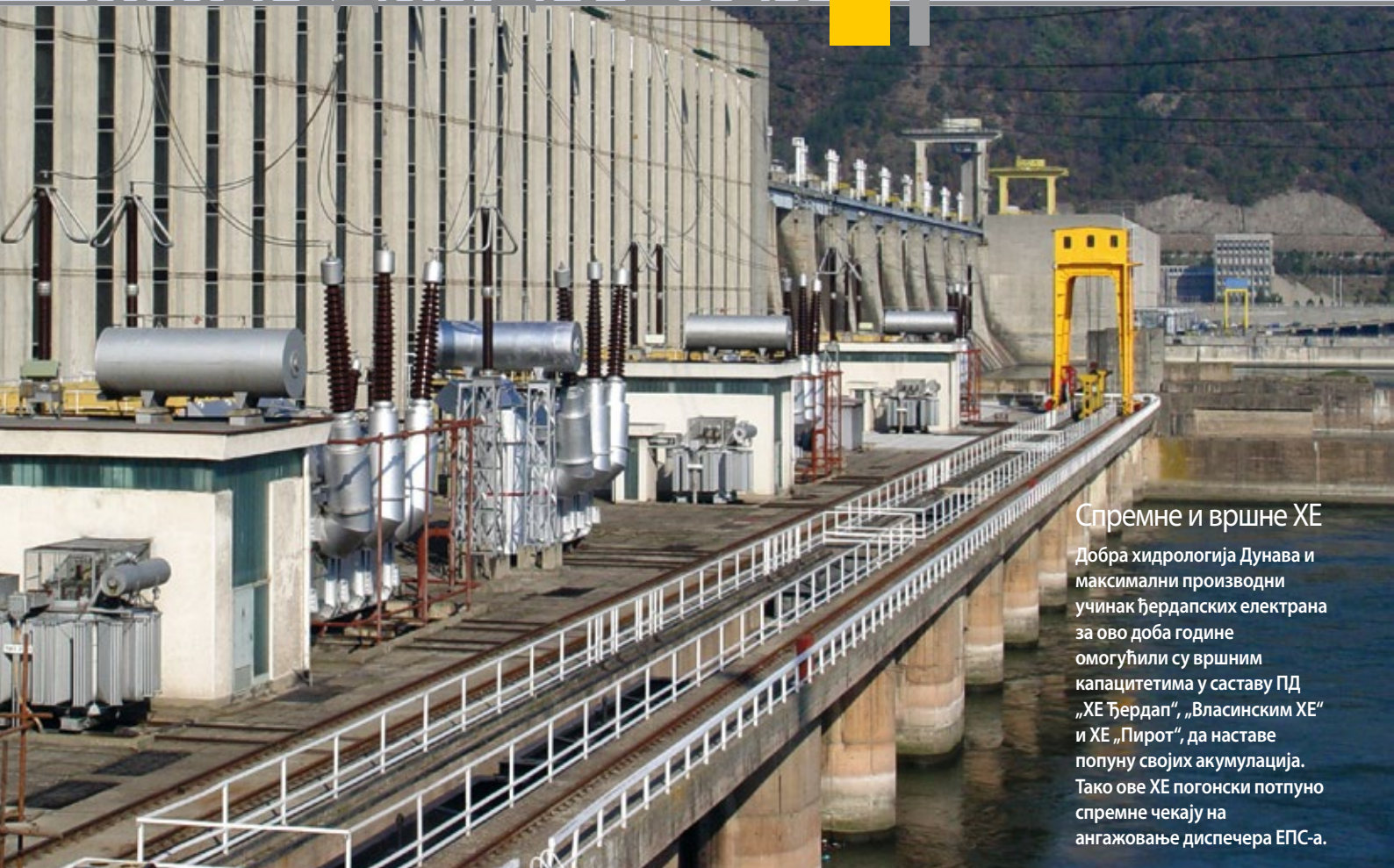
С. СРЕЂКОВИЋ

Бројке

209.811.699 тона угља ископано за протекле 142 године рударења на подручју Костолачког угљеног басена
121.992.138 тона угља ископано од 1987. године, када је почео са радом ПК „Дрмно“

Рад на ПК „Дрмно“ у зимским условима

Спремне и вршне ХЕ

Добра хидрологија Дунава и максимални производни учинак ђердапских електрана за ово доба године омогућили су вршним капацитетима у саставу ПД „ХЕ Ђердап“, „Власинским ХЕ“ и ХЕ „Пирот“, да наставе попуну својих акумулација. Тако ове ХЕ погонски потпуно спремне чекају на ангажовање диспечера ЕПС-а.

Успешан старт дунавских ХЕ

За разлику од прошле године, када због дуготрајних суша наша ХЕ „Ђердап 1“ није реализовала годишњи план производње, почетком ове године обе дунавске ХЕ, „Ђердап 1“ и „Ђердап 2“, бележе изузетно добру дневну производњу, већу од планиране за више од 50 одсто. Посебно радује добра производња ХЕ „Ђердап 1“, чије планске обавезе чине чак 80 одсто годишњег плана производње ПД „ХЕ Ђердап“. У јануару је, максимално користећи неочекивано добре дотоке Дунава за ово доба године од око 6.000 кубних метара воде у секунди, ХЕ „Ђердап 1“ дневно произвела и до 18 милиона kWh електричне енергије. Захваљујући томе, надмашила је такозвани динамички план за прву половину јануара за 54 одсто, јер је уместо планираних 165, произвела чак 254 милиона kWh електричне енергије.

- Електрана је дочекала нову годину погонски потпуно спремна - каже Љубиша Јокић, директор „Ђердапа 1“. - У предвиђеним роковима успешно су обављени сви ремонтни радови и за-

Максимално користећи повољне дојоке Дунава, дунавске ХЕ, „Ђердап 1“ и „Ђердап 2“, успешно су зајочеле реализацију годишње планске производње.

У ХЕ „Ђердап 1“ почела монтажа турбинске опреме А-4 у оквиру ревитализације

хвати планско-превентивног одржавања пет агрегата (А-4 је у ревитализацији) и остале пратеће и помоћне опреме, укључујући и бродску преводницу. Резултат је висока погонска спремност. Тако је омогућено максимално искоришћење хидроенергетског потенцијала велике реке са изузетно повољним дотоцима за ово доба године од око 6.000 кубних метара воде у секунди. У односу на доток Дунава у протеклој, изузетно сушној години, то је више за чак 1.600 кубика у секунди.

Како истиче Небојша Пауновић, млади хидролог велике хидроелектране, прошлогодишњи просечан доток Дунава од свега 4.400 кубика воде у секунди био је за 1.100 кубика мањи од просечног дотока и уједно четврти најмањи доток велике реке у четири деценије рада ХЕ „Ђердап 1“.

Према прогнозама Миодрага Савића, шефа Диспечерске службе, и Милоша Мартиновића, самосталног диспечера енергетичара, повољни дотоци Дунава од око 6.000 кубика у секунди наставиће се до краја јануара. Захваљујући томе обе дунавске хидроелектране одржаће високу дневну производњу за ово доба године, ХЕ „Ђердапа 1“ око 17, а ХЕ „Ђердап 2“ око пет милиона киловат-сати електричне енергије.

Тако добра производња истовремено наговештава још једну успешну производну годину друге дунавске ХЕ, „Ђер-

дапа 2". И ова електрана је у нову годину ушла погонски потпуно спремна, са свих 10 агрегата, укупне инсталисане снаге 270 MW. Резултат је дневни производни учинак од око пет милиона kWh електричне енергије и остварени полумесечни биланс од 75, уместо планирана 53 милиона киловата. То је и наговештај да би ХЕ „Ђердап 2“, једини проточни капацитет у Србији који је прошле године остварио и надмашио план производње, могао и ове године да понови или чак надмаши производни успех из прошле године.

У разговору са директором „Ђердапа 1“ Љубишом Јокићем сазнајемо да су радници ове електране започели крајем децембра монтажу турбинске опреме новог А-4 и да се овде мало празновало. Ради се у две смене интезивно на три позиције. У турбинском шахту агрегата одвија се монтажа усмерног апарата, тачније горњег и доњег прстена. Истовремено, на монтажном блоку обавља се монтажа радног кола турбине и турбинског блока, који чине турбински склопац, регулациони прстен, те два серво-мотора. У ремонтној бази ради се АКЗ лопатица усмерног апарата.

- Знатно раније током протекле године обављен је већи број ревитализационих захвата - истиче Јокић. - Између осталог, завршена је антикорозивна заштита проточних органа, обављени санациони радови на облози радног кола, на вођицама предтурбинског затварача, санација ротора и уградња нових полова, формиран је потпуно нови статор главног генератора... По приспећу већег дела турбинске опреме из Русије, због чега касни ревитализација, наставак радова обавља се по плану. У

Радови на ревитализацији агрегат А-4

„Гребен“ у приправности

Према Плану одбране од леда, који је недавно усвојила Мешовита српско-румунска комисија за Ђердап, наша страна је ангажовала ледоломац „Гребен“ и ставила га у стање приправности. Брод је усидрен на ХЕ „Ђердап 1“ и по потреби интервенисаће у сектору Ђердапске клисури. Његов основни задатак биће да разбија ледене чепове у клисури, првенствено у казанима и код Соколовца, недалеко од Голупца, како би се спречило нагомилавање ледених санти, односно стварање ледених баријера, које би могле да изазову поплаве у узводном приобаљу.

потпуности се одржава планирана динамика са радом у две смене, с тим да је предвиђено да се у случају потребе уведе и трећа, како би се предупредило било какво закашњење.

Уз максимално залагање, уважавајући стечена искуства и већ обављен добар део ревитализационих радова и захвата, наш саговорник изражава оптимистичке прогнозе да ће монтажа новог А-4 бити окончана до 15. априла. Тако би по истеку једномесечних примопредајних испитивања, 16. маја, на Дан наше највеће хидроелектране, овај агрегат, са увећаном снагом од 10 одсто, требало да буде укључен на електроенергетски систем Србије. Даљи наставак ревитализације, по укључењу А-4 на електроенергетску мрежу ЕПС-а, према садашњем плану, требало би да уследи 1. септембра.

-У ревитализацију ће А-5, али само ако сва опрема буде благовремена допремљена на Ђердап - каже Љубиша Јокић. - Ово се не односи само на нове делове, пре свега турбинске опреме чија је израда у току или при крају, већ и на демонтране делове опреме са А-4, који су отпремљени у Русију на рехабилитацију и ревитализацију, а који ће бити уграђени у нови А-5. Ако партнер из Русије, „Силовије машини“, уједно и носилац пројекта ревитализације, ову обавезу реализује на време или раније, могуће је да ревитализација грећег по реду агрегата (А-5) на ХЕ „Ђердап 1“ почне и раније.

Иначе, уз ревитализационе радове, овде се обављају и припреме за велики, шестомесечни ремонт бродске преводнице чији почетак је, у договору са румунским партнером, планиран за 8. април. Током овог ремонта, уз замену дрвене грађе на доњим вратима и ремонта електро-хидрауличког погона, биће детаљније сагледан обим неопходних ревитализационих радова хидромеханичке опреме ове јединствене саобраћајнице и саставног дела ХЕПС „Ђердап 1“.

Ч. ДРАГИШИЋ

Спреман за зиму: ледоломац „Гребен“

Ревитализација агрегата Х4 у ПД „Дринско-Лимске ХЕ“

Све шече према плану

Послови на ревитализацији агрегата Х4 у ХЕ „Бајина Башта“ одвијају се према динамичком плану. Демонтажни радови су завршени, а сви крупни делови који треба да се рехабилитују транспортовани су у фабрике у Немачкој и Аустрији где се већ ради на њиховој репарацији и ревитализацији. Реч је о вратилу, турбинском поклопцу, лопатицама турбине, главчини и рукама ротора, серво-моторима спроводног апарата. Почетком фебруара очекује се њихово допремање на градилиште.

На самом градилишту у току су неопходни, додатни радови на реконструисаном делу сифона и турбинском шахту. За обраду је ангажована специјална машина фирме „Металок“ из Енглеске, која је склопљена и инсталирана на лицу места.

С обзиром на то да је после демонтаже агрегата Х4 констатована његова нагнутост, слично као и приликом ревитализације претходна три агрегата, и овога пута ангажована је фирма „Металок“, како би се проблем санирао. Помоћу специјалног алата, који је већ инсталиран, обрађује се горњи прстен где налаже турбински поклопац, као и доњи прстен и досед прирубнице конуса сифона на који налаже лопатице спроводног апарата. Целокупна обрада на тим површинама ради се да би се машина довела у строго вертикалан положај, односно да се основа агрегата доведе на нулту вредност. Тиме ће се добити равномерно оптерећење на

Демонтажа комплетне опреме агрегата изведена је врло ефикасно захваљујући искуству из претходних фаза.

Без кварова и застоја

Потребни нови стручни кадрови

Како би хидроелектране ПД имале и даље осигурану будућност, неопходни су нови стручни кадрови, јер досадашњи у већем броју одлазе у пензију. Како истиче Читаковић, потребно је што пре примити нове раднике, инжењере који познају савремене технологије и трендове, јер ће од тога у великој мери зависити спремност капацитета.

- У сваком тренутку морамо да будемо технички спремни за све изазове које природа и технологија стављају пред нас - каже Читаковић. - Делови електрана и постројења се све више модернизују, па је нужно и подмлађивање кадрова у што краћем року, јер да би се добио квалитетан инжењер у пракси мора да прође бар четири до пет година.

носећем лежају и турбинском поклопцу, смањити се вибрације агрегата и губици, а добиће се већа сигурност у раду.

Пре ангажовања „Металока“, на спирали је урађена комплетна антикорозивна заштита, а сада се припрема платформа за пакетирање статора генератора, јер је кућиште статора већ намонтирано.

- Ревитализација агрегата Х4 тече добро. Све што је урађено у току четврте фазе, од турбине до генератора, изводи се према динамичком плану - истиче Мијодраг Читаковић, директор ПД „Дринско-Лимске ХЕ“. - Демонтажа комплетне опреме агрегата Х4 изведена је врло ефикасно захваљујући искуству које је стечено у претходним фазама, поузданом раду кранова и дизалица, али и због тога што су израђени додатни алати за демонтажу.

Преостаје да се сагледа реализација израде блок-трансформатора снаге 112 МВА, који се ради у „СГБ“ у Немачкој. Према потврдама стручњака из те фабрике, трансформатор ће бити урађен на време. Подизвођачи, Институт „Михајло Пупин“ који ради опрему за управљање, као и „Елнос“ из Бањалуке који монтира опрему разводне технике, такође изводе радове према плану.

У протеклом периоду радници хидроелектрана у саставу Привредног друштва „Дринско-Лимске ХЕ“ појачано су ангажовани на одржавању спољних објеката и приступних путева ка хидроелектранама, како би се одржала максимална погонска спремност.

- Због адекватне припреме за рад у зимским условима, до сада је све протекло без проблема. Опрема и агрегати у овим условима радили су добро и нисмо имали кварова који би изазвали застоје на главној опреми и у производњи, мада хидролошки услови и даље нису повољни - наглашава Читаковић.

Када је реч о ХЕ „Зворник“, у току су завршне активности на припреми за отварање друге коверте понуђача за ревитализацију ове електране. Радови на низводном анексу десне обале изводе се веома активно. Значајни послови су већ урађени током претходна три месеца.

- Иако смо ушли у зиму, активно се изводе на градилишту, поштујући технологију и прописе, па очекујемо да ће анекс бити урађен према плану - каже Читаковић. - У „Лимским ХЕ“ ради се на документацији за изградњу РХЕ „Бистрица“, као и на припреми документације за ревитализацију ХЕ „Бистрица“ и ХЕ „Потпећ“.

Ј. ПЕТКОВИЋ

Додатна помоћ у послу су нови алати за демонтажу

рије "домаћинства" уручено је скоро 235.000 упозорења пред искључење, а "вирманцима" више од 40.000 упозорења. Већина је платила део дуга и прибегла закључивању споразума о намирењу дуговања, али је са мреже ипак искључено више од 45.000 домаћинстава и скоро 6.000 "вирманаца". Милашиновић указује и на значај доброг планирања и фокусирања на циљне групе при оваквим акцијама, јер је прошле године искључено мање купаца него 2011, али је ефекат био бољи.

Од купаца из категорије "домаћинства" у 2012. години наплаћено је 100,34 одсто фактурисане електричне енергије, а од "вирманаца" 98,21 одсто. И поред релативно задовољавајућих резултата, дуговања купаца "Електросрбија" порасла су прошле године за око 1,5 милијарди динара. Укупан дуг износи 16,7 милијарди динара, од чега "домаћинства" дугују 6,8 милијарди, а "вирманци" готово 10 милијарди динара. Зоран Милашиновић наглашава да ће проблем наплате дуговања од великих дужника из привреде, међу којима су јавна предузећа, би-

Расту дугови привреде

Првих пет месеци 2012. године за "Електросрбију" обележено је изузетно ниским процентом наплате фактурисане електричне енергије, мањим од 90 одсто, али изрека "по јутру се дан познаје" срећом не важи увек. Тако је година завршена са наплатом од 99,24 одсто, што је најбољи резултат у последњих 10 година. И поред тога, "Електросрбија" је од пет дистрибутивних привредних друштава у ЕПС-у тек на трећем месту, али Зоран Милашиновић, директор Дирекције за трговину, подсећа да ово ПД већ низ година одржава континуитет наплате, без већих падова, тако да нема ни много "резерви" за нагле скокове.

- Прошле године смо са наплатом од 99,21 одсто били убедљиво најбољи, а сада смо и тај проценат надмашили. Иако може и мора боље, делимично смо задовољни, посебно ако се има у виду да смо за прва четири месеца имали велики подбачај. Разлози су били изузетно јака зима, завејаност многих предела и повећана потрошња. Тако смо у прва четири месеца имали наплату од само 89,66 одсто, али у мају већ 108,74 одсто. И потом у наредних седам месеци улагали смо изузетне напоре да бисмо наплату довели на релативно задовољавајући ниво и тиме омогућили функционисање ПД - истиче Зоран Милашиновић.

Прошле године купцима из катего-

Прошла година завршена са најлашом њошраживања од 99,24 одсто, што је највише у њоследњих 10 година.

Кључни њроблем њовећање најлаше од великих дужника из категорије "вирманаца"

Проблем – велики системи

- Међу стотину највећих дужника четвртина су друштвена предузећа у реструктурисању, петнаестак је у стечају и исто толико је општинских јавних предузећа – истиче Милашиновић. - У случају оних у реструктурисању, до новца не можемо да дођемо ни утуживањем, јер су у том статусу заштићени од принудне наплате. С обзиром на то да је реч углавном о великим системима, од којих неки и даље запошљавају знатан број грађана, у многим случајевима смо и под притиском да им не прекидамо испоруку, а слично је и са ЈП која обављају послове од општег интереса.

ти управо највећи изазов у 2013. години, али и да је решење овог проблема веома комплексно.

- Код купаца из категорије "домаћинства" нема много резерви за побољшање наплате и зато се, уз задржавање тог нивоа, морамо фокусирати на наплату потраживања од "вирманаца", код којих је и заробљено највише новца. Забрињава чињеница да њихова дуговања и даље расту, тако да наш примарни циљ мора бити да у предстојећем периоду од њих успемо да наплаћујемо бар текућу потрошњу. Уосталом, није ни етички да обустављамо испоруку електричне енергије домаћинствима за 10.000 - 15.000 динара дуга, а с друге стране имамо предузећа која дугују више милиона динара. Међутим, решавање овог проблема повезано је са бројним проблемима - каже Милашиновић.

На почетку 2013. године "Електросрбија" се суочава, као и остали дистрибутери, са новином да купци на 110 kV од 1. јануара могу да бирају снабдевача, а и ако се одлуче да то буде ЕПС, приход се не убира на нивоу ПД-а. На подручју "Електросрбије" је пет таквих предузећа и с обзиром на то да су били велики купци и углавном добре платише, њихов "одлазак" ће се одразити и на наплату у наредном периоду.

Р. ВЕСКОВИЋ

Казне за неовлашћену потрошњу електричне енергије у ПД „Југоисток“

Крађа се не праши

Процесуирано око 3.500 случајева неовлашћене потрошње електричне енергије, а само за крађу поднето је више од 1.000 кривичних пријава

Тања Петковић

Крађа електричне енергије и било која врста неовлашћене потрошње су кривична дела која озбиљно нарушавају не само пословање било ког дистрибутивног привредног друштва, већ и стабилност електроенергетског система поготово у зимском периоду, када због оптерећења без напајања остају и савесни купци који не нарушавају исправност мерења утрошене електричне енергије разним противзаконитим радњама. Да се техничким службама Привредног друштва „Југоисток“ у сузбијању таквих кривичних дела свесрдно придружују и правне службе показују и подаци да су откривени починиоци дела неовлашћене потрошње електричне енергије благовремено процесуирани у надлежним правосудним институцијама.

Директорка Дирекције за правне и опште послове и људске ресурсе у ПД „Југоисток“ Тања Петковић подвлачи да је само у години за нама на територији коју покрива „Југоисток“ процесуирано око 3.440 случајева. Од тога, наводи, поднете су 1.032 кривичне пријаве за кривично дело крађе електричне енергије, а због самовласног прикључења након обуставе испоруке електричне енергије још 2.408 кривичних пријава. У току 2012. године, према њеним речима, особама које су извршиле кривична дела крађе електричне енергије изречене су кривичне санкције као што су новчана казна до 80.000 динара, условна осуда, рад у јавном интересу од 60 до 80 часова, као и казна затвора до пет месеци.

У зимским месецима посебно је изражена појава неовлашћеног преузимања електричне енергије која додатно оптерећује електроенергетски систем, стварајући истовремено велике материјалне губитке и неплаћене прекиде у напајању купаца - истиче директорка Петковић. - Огромна већина купаца електричне енергије савесно и у складу са законом преузима електричну енергију, а са друге стране мањи број, коришћењем низа недозвољених средстава, свесно и са намером директно утиче на мерне уређаје тако да преузета електрична енергија не бива измерена или се мери у знатно мањој количини од стварно преузете.

Она указује да овакво понашање, зависно од конкретног случаја, има обележје једног или више кривичних дела из Кривичног законика Републике Србије и то крађе, тешке крађе, скидања и повреде службеног печата и жига и самовлашћа.

У складу са Законом, својим овлашћењима и обавезама и утврђеним стањем на лицу места, против особа за које постоје основане сумње да су извршила нека од наведених кривичних дела ПД подноси надлежним државним органи-

Апел савеснима

- Посебно апелујемо на савесне купце електричне енергије да пријаве сваки случај неовлашћене потрошње који им је познат, јер нам је и досадашња сарадња била драгоцену и управо захваљујући томе су многи починиоци крађе откривени - наводи директорка Петковић. - Сузбијањем противправног понашања и крађе електричне енергије стварају се услови да се и у критичним, зимским месецима обезбеде услови за квалитетно снабдевање електричном енергијом.

ма кривичне пријаве, чиме се иницирају поступци у којима се утврђује кривична одговорност починиоца - каже Тања Петковић.

Неовлашћено преузимање електричне енергије нарочито је изражено у зимским месецима, када се користи за загревање просторија, што додатно оптерећује електроенергетски систем. Троши се немилице, а најчешће трпе управо купци који савесно, са уредним мерењем, троше електричну енергију и своје новчане обавезе уредно измирују.

Штета нанета неовлашћеном потрошњом обрачунава се на посебан начин, што је регулисано Законом о енергетици и Уредбом о условима испоруке електричне енергије, тако да је погрешно схватање купаца код којих се електрична енергија троши, а не мери, да овакво понашање може да прође без последица и да се неизмени, а ипак преузета електрична енергија неће наплатити. Купци, поготово онај мањи број који електричну енергију троши незаконито, морају да буду свесни казних одредби Кривичног законика Републике Србије. Последице су кривична одговорност и одговорности за материјалну штету од којих "Југоисток", како директорка Петковић напомиње, неће одустајати у свим откривеним случајевима неовлашћене потрошње.

О. МАНИЋ

Екипе монтера „Југоистока“ на терену

Проблеми, изазови и достигнућа у Дирекцији за снабдевање електричном енергијом у ПД ЕДБ

Најлаша први задатак

На ранг листи дистрибутивних ПД ЕПС-а према остварењу наплатног задатка „Електродистрибуција Београд“ је 2012. године била у самом врху. ЕДБ је успела да наплату издатих месечних фактура оствари 100 одсто и да је надмаши за 0,74 индексна поена. Како одржати висок ниво наплате и које се активности предузимају за смањење комерцијалних и техничких губитака на мрежи нека су од питања о којима смо разговарали са Браниславом Вујанцем, директором Дирекције за снабдевање електричном енергијом у ПД ЕДБ.

■ **Које се све мере предузимају за одржавање тренда високог степена наплате испоручене електричне енергије?**

У већини дистрибутивних ПД наплата је у 2012. години била боља од планиране и кумулативно остварење је, такође, изузетно добро. Када је реч о ЕДБ-у, на врху смо листе. Добре резултате постижемо низом мера, од редовног читавања до слања „белих“ и „црвених“ опомена. Колико год је „сеча“ непопуларна, ова мера је и даље најефикаснија. На тим задацима свакодневно је упуслено тридесетак екипа. Због великог броја налога, монтерима наше дирекције здушно помажу колеге из осталих дирекција ЕДБ. Будући да ни то није довољно, ангажовали смо и колеге из „Електрокосмета“ и раднике фирме „24. септембар“ из Ужица.

■ **Ко су, заправо, највећи дужници?**

Дуг за струју Београђана је 17 милијарди динара. Од тога 10 милијарди дугује привреда, а седам милијарди динара домаћинства. Десет одсто од укупног

*Дуг за струју
17 милијарди динара.*

*„Сеча“ и даље једина
ефикасна мера*

Бранислав Вујанац

Замена тек следи

■ **Неовлашћена потрошња умањује приходе, па је велики задатак и смањење губитака. Које активности се предузимају?**

Губици су у оквиру задатих, али нажалост нису мали. Реч је о 12 процената и циљ је даље смањење. Протекле године урађено је око 20.000 записника о неовлашћеној потрошњи, и то за 1.490 домаћинства и 518 вирманаца, и по том основу фактурисали смо 46 MWh или 361 милион динара. На губитке утиче и старост мерних уређаја и радимо на замени мерне инфраструктуре. За то су неопходна велика средства и већи број људи. У току прошле године ЕДБ је набавио 13.500 бројила, а наша лабораторија баждари око 20.000 бројила годишње. Ипак, то је недовољно, јер је за 500.000 бројила истекао рок овере! Очекујемо да ће велика набавка бројила, коју је ЕПС планирао добрим делом решити питање веће замене мерних уређаја.

броја потрошача, којих у Београду има око 840.000, прави чак 90 одсто целокупног дуга. Има домаћинства која дугују и више од милион динара. То су дужници који не дозвољавају искључење и за које не постоје технички предуслови да бисмо их искључили. Рецимо, зато што се са истог вода нападају и нека друга домаћинства која не дугују или су кабловски прикључци негде у дворишту. Наше екипе немају овлашћење да улазе у туђе поседе, а полиција може да реагује тек онда када се напад на монтере већ догодио. У категорији вирмана највише дугују предузећа у реструктурисању, где се најчешће иде на отпуст дуга, али пошто немају производњу и не приходују, нови дуг убрзо нарасте. Нема резултата од искључења предузећа попут „Минела“, или Машинске индустрије у Раковици. И ту практично нема решења, док год привреда не стане на здраве ноге и предузећа не почну да стварају доходак од којег ће моћи да плаћају рачуне. Велики дужници су и институције културе, попут Позоришта на Теразијама, Југословенског драмског и Атељеа 212. После краћег искључења ове јесени, било је уплата, али недовољних за потпуно измирење дуга. Међу дужницима су и спортска друштва и хале, а рекордери су фудбалски клубови – од нижеразредних па до Звезде и Партизана.

■ **У ЕПС-у се тежи уједначавању динамике читавања потрошње у свим дистрибутивним ПД. Колико је ЕДБ на том плану постигла?**

За сада смо период читавања двоструко смањили, са 15 на осам дана. За то је било неопходно обезбедити појачање у људству, па смо ангажовали групу радника преко омладинске задруге. Набавили смо и 200 псиона, скупих уређаја за читавање потрошње. Крајњи циљ је да читавање за домаћинства скратимо на пет, а за вирмане на три дана. То подразумева додатно ангажовање омладинаца и још рационалнију употребу псиона.

■ **Да ли је читавање тачно и квалитетно, јер је то значајно и за смањење губитака?**

Број неочитаних купаца је мали, а грешке су на нивоу статистичких. У књигама „рапорта“ читачи уредно извештавају о свим уоченим неправилностима. Тако на пример, када приметите да је нови објект прикључен на нашу мрежу, а нема га у читачком ходу, пишу рапорт, према којем онда на терен излазе монтери ТУМ-а и Службе контроле.

ТАЊА ЗОРАНОВИЋ

Искључења бесправно прикључених потрошача

Наплата потраживања посредством приватних извршитеља у ПД „Електровојводина“

Од маја 2012. године, када је почела пуна примена члана 252. Закона о извршењу и обезбеђењу, којим је ПД „Електровојводина“ стекла статус извршног повериоца, који своја потраживања принудним путем може да наплаћује искључиво посредством приватних извршитеља приватним извршитељима предато је у рад 10.249 предмета са укупним потраживањем од око 250 милиона динара - каже Сениша Адамовић, помоћник директора извршне функције за пословни систем у управи ПД.

Према досадашњим показатељима и извештајима из свих седам огранака „Електровојводине“ и по основу поднетих предлога за принудно извршење уз

шном дужнику, као што су адреса, имовно стање, примања, а на све се обрачунава ПДВ. По овом основу је ПД „Електровојводина“ до сада исплатила приватним извршитељима укупно 46 милиона динара. Треба напоменути да је било ангажовано свих девет приватних извршитеља са територије седишта „Електровојводине“.

Како истиче Адамовић, из изнетих података и других анализа урађених по појединим огранцима, као и према подацима појединих приватних извршитеља, првенствено се уочава да је наметнутом законском обавезом „Електровојводина“ да своја ненаплаћена потраживања може принудно наплаћивати искључиво на описани начин у старту наметнута фи-

нансијска обавеза за ПД, јер је плаћање трошкова приватном извршитељу основни услов његовог даљег поступања. Ово у старту ствара утисак да се много финансијских средстава улаже да би се наплаћила доспела потраживања и уз њих рефинансира уложена новчана средства у поступцима принудних извршења. Како каже Адамовић, то је и тачно, али је у складу са пословном политиком ПД да ниједно потраживање не сме да остане неутужено и застарело. С друге стране, а с обзиром на принципе рационалног коришћења средстава, потребно је ажурирати базе података о купцима. У поступцима принудне наплате приватни извршитељи наишли су на бројне примере на-

Нико не може остати неутужен

Од почетка њене примене Закона о извршењу и обезбеђењу извршитељима предато 10.249 предмета са укупним потраживањима већим од 250 милиона динара.

■ Сениша Адамовић

помоћ приватних извршитеља, укупно је наплаћено више од 31 милион динара.

- Треба истаћи и да је самим ангажовањем приватних извршитеља, што је законом прописана обавеза, ПД „Електровојводина“ у обавези да покрије трошкове израде закључка о извршењу. То је суштински идентично судској такси и „Електровојводина“ је у обавези да унапред издвоји средства за трошкове доставе, уз припадајући порез на додатну вредност - истиче Адамовић. - Поред тих трошкова, чија уплата је услов да би приватни извршитељ уопште узео предмет у рад, у самој фази спровођења извршења настају и други трошкови. То су трошкови рада ван седишта приватног извршитеља, употребе сопственог возила, прибављања података од званичних државних органа о извр-

■ Неопходно ажурирати базе података купаца

пуштених или урушених објеката и умрлих особа, потрошача. Било би потребно, како указује наш саговорник, утврдити висину дуваног износа који се може отписати, како би се избегло принудно извршење у предметима у којима се оно објективно не може спровести или је његово спровођење крајње нерационално са аспекта трошкова који се не могу повратити. То захтева и ангажовање других функција ПД на реализацији овог посла.

- С обзиром на то да су у најави измене Закона о извршењу и обезбеђењу, којима ће се мењати и одредбе везане за надлежности и рад приватних извршитеља, можемо констатовати да је овај правни институт у нашој земљи још у „повољу“ и да предстоје године његовог усавршавања - сматра Адамовић. **М. ЧОЛИЋ**

Мањи намећи за велике њиханће

Немачка влада одлучила је да од 2014. покрене механизам исплате накнада немачкој индустрији због повећања цена електричне енергије. То повећање се очекује наредних година због веће производње из обновљивих извора енергије и обавезе куповине квота за емисије угљен-диоксида у Европској унији. Мера је, како је објавила агенција АФП, а преноси портал „Еурактив“, донета како би се очувала конкурентност немачке индустрије на међународном тржишту и спречило измештање производње. Берлин ће делимично надокнадити трошкове за електричну енергију предузећима у секторима који су највећи потрошачи.

- Исплата прве надокнаде предузећима у износу од 350 милиона евра планирана је за почетак 2014. године - саопштило је немачко Министарство економије. - Накнада ће се исплаћивати предузећима у секторима који су велики потрошачи струје, попут хемијске индустрије и индустрије челика и папира, а у којима је запослено 830.000 особа у Немачкој.

Та мера, коју је одобрила Европска комисија за одређене секторе индустрије, неће утицати на цену струје за домаћинства.

- Желимо да оснажимо конкурентност наше индустрије на међународном плану и да сачувамо радна места у Немачкој - навео је Филип Реслер, немачки министар економије. - Та помоћ треба да спречи да се производња измести ван Европ-

*Исплата прве надокнаде
предузећима у износу од 350
милиона евра планирана је
за почетак 2014. године.*

*Мера неће утицати
на цену струје за
домаћинства*

Аукције замењују доделе

Систем трговине емисијама гасова са ефектом стаклене баште, пре свега угљен-диоксидом, који је ЕУ успоставила 2005, прошириће се у 2013. на петрохемију и индустрије алуминијума и амонијака, као и на још неке врсте гасова. Тим системом је за сада обухваћено око 11.000 електрана и фабрика у 30 земаља (27 чланица ЕУ и Норвешка, Лихтенштајн и Исланд). Обухваћене су електране, нафтне рафинерије, челичане, цементаре, фабрике стакла или папира, циглане и друга постројења. У оквиру тог система великим индустријским постројењима одобрава се испуштање одређене количине угљен-диоксида, а предузећа која не искористе додељене количине, могу их продавати онима којима недостају. Предузећа за сада не плаћају квоте које им ЕУ додељује, а од 2013. систем аукција преко којих ће се давати квоте постепено ће заменити бесплатну доделу квота. У 2013. години у ЕУ ће бити издато 2.04 милијарди дозвола за емисије гасова.

ске уније у земље са блажим прописима о заштити животне средине. Измештање не би било добро ни за раднике у Немачкој ни за животну средину уопште.

У оквиру напора за мања оптерећења за немачка предузећа, неке компаније су за разлику од домаћинстава изузете од плаћања таксе за развој обновљивих извора енергије. Европски комесар за енергетику Гинтер Етингер оштро је у августу прошле године критиковао Немачку због високих цена струје за домаћинства. Како је истакао Етингер, разлог за скупу струју у Немачкој су порези које потрошачи плаћају за финансирање производње из обновљивих извора.

Немачка је, иначе, друга у ЕУ по висини цена струје за домаћинства, иза Данске. У другом полугодишту 2011. године, просечна цена струје за немачке потрошаче износила је 25,3 евра за киловат-час и била је међу највишима у Европи, тик иза Данске са 29,3 евра. Просечна цена струје у ЕУ износила је 18,4 евра за 100 киловат-часова.

Компанија „Ватенфал Европа“, четврти произвођач електричне енергије у Немачкој, процењује да ће се цена струје у Немачкој до 2020. повећати за 30 одсто у односу на садашњу. Разлог за то је планирано повећање производње струје из обновљивих извора енергије након одлуке немачких власти да затворе нуклеарне централе до 2022. године и неопходна улагања у преносну мрежу коју такав прелазак намеће.

ИЗВОР: АФП

Берлин њврдо љроѡив нуклеарне енерѡије, Кинези у ѡѡѡери за немачким нуклеарним "ноу хау", Москва ѡридогаје ѡемѡо, ѡроизводи и ѡродаје реакѡоре.

Свеѡи ће иѡак живеѡи с нуклеарно ѡроизведеном сѡрујом

И аѡоми и

■ Ни Кина се не одриче нуклеарки : НЕ „Санмен“ у изградњи

Сваки Немац прикопчан на мрежу плаћа „умлаге“ – додатак на цену потрошеног киловата намењен дотирању тзв. зелене енергије, без обзира на количину „зелено“ добијене струје. Октобра 2012. године енергоснабдевачи најавили су да ће се „зелено“ оптерећење немачких грађана повећати ове године за 47 одсто. Прерачунато, то значи да ће 2013. просечно немачко домаћинство да плати 250 евра субвенција произвођачима „зелене“ струје. Или на нивоу целе Немачке, то је 20 милијарди евра током годину дана.

Свака идеологија кошта, па и идеологија „зеленог“. Рапидно увећавање цене струје немачком грађанину је доспели рачун за идеологију немачке „зелене визије“. Свет наоколо не доводи у питање „визију“. Она више није само немачка „зелена визија“. Међутим, ни једна од земаља које следе начелно опредељење није „окренула прекидач“ нагло као Немачка. А Берлин је то учинио под политичким притиском актера идеологизације проблема животне средине.

Реч је одлуци владе канцеларке Ангеле Меркел да се у прелазном периоду преласка на обновљиве изворе одрекне ослонца на нуклеарну енергију. Одлука је донета под притиском изнутра инициране хистерије и страха од „европске Фукушима“ и тиче се избацивања из производног строја немачких затечених атомских централа – 15 година пре претходно важећег рока.

Одрицањем од атом-киловата „повучен је ороз“ и почело брже упумпавање пара у „зелену алтернативу“. Инвеститорима (немачким федералним државама, компанијама и предузимљивим појединцима), улагање у то ново постало је безризично, а са становишта добити високопрофитно, с обзиром на утврђену обавезу мреже да преузме све „зелене“ киловате и обавезу исплате гарантоване дотације.

■ Лавиринт дилема

Отворено је питање субјекта финансијског оптерећења. Влада Ангеле Меркел избегла је ризик да бреме допадне немачким извозно оријентисаним компанијама. Влада је за незахвалну улогу потписника крајњег рачуна одабрала грађанина.

Високи трошкови нису све што је последица немачке журбе. Пред Немцима је и цео лавиринт дилема техничке природе. Али посматрано са стране, искрсава питање сврсисходности њиховог „на врат на нос“ искључивања нуклеарки. Од девет држава немачких суседа, једино Данска, Аустрија и Луксембург не производе атомску струју. Француска је сва на А-централама. Белгији је сваки други киловат из таквих извора. Пољска ће потрошити 12 милијарди евра да би себи изградила прву нуклеарну електрану. Чешка прикупља понуде за доградњу једне пореклом совјетске НЕ, а Словачка приводи крају радове на сопственој А-електрани. Русија гради А-централу у срцу ЕУ, у Калињинграду. Белорусија бира место за

једну „атомку“ негде уз западну границу. Да ли је Немачка безбеднија ако епицентар евентуалне хаварије не буде на њеној територији, већ негде у суседству?

Гледано са стране, Немци су први пут, стиче се утисак, били конфузни уместо рационални. Њихово журно отписивање нуклеарног енергетског потенцијала пратиле су Русија и Кина, свака из својих разлога. Кина је блиско следила немачку дебату и није скривала неразумевање Пекинга за брзо донете одлуке Берлина. Одлука о нуклеарним електранама „многo више има везе с гласовима, него са реалним предностима или недостацима нуклеарне енергије“, оценио је немачко одлучивање др Лиу Чангсин, заменик генералног секретара Кинеског нуклеарног удружења.

■ Кина жели немачки „ноу хау“

Ксу Јуминг, заменик другог генералног секретара Удружења Кине за нуклеарну енергију, позвао је пре две године немачке атомске стручњаке да дођу и раде у Кини. Немачки експерти имају висок стручни углед, а може им се догодити да у својој земљи ускоро буду без посла, цитиран је Ксу Јуминг.

Немачка „конфузија“ уочена је у Пекингу као добра прилика да Кина себи прибави немачко Немцима наоко сувишно, а Кини потребно знање у развоју и баратању нуклеарном енергијом.

У Кини енергетика је област са специјалним задатком. Потребне земље за

„зелена“ енергија

■ Убрзане инвестиције у „зелену енергију“ у Немачкој: ветро парк „Синтфелд“

енергијом до 2020. године процењене су већим у односу на тренутне за 150 одсто. Кина је други по величини потрошач нафте на свету, а биће ускоро и први потрошач струје на планети, с обзиром на то да јој је до 2030. из године у годину потребно по четири одсто струје више.

И Кина је, такође, привржена развоју алтернативних извора. Њене прве турбине-ветрењаче намештене су још 1996, у ужој Монголији. Данас таквим торњевима готово да се не зна број. Неколико плантажа ветрењача је у погону, а већ има 445 поља одабраних за нове. Када буду готове, повезаће се у један јединствени национални прстен „струје од ветра“.

Ипак, Пекинг ни уз најбољу вољу не запажа могућности да се, уз све то чиме располаже, Кина уопште икада одрекне и нуклеарно добијене струје. Влада, напротив, настоји да повећава капацитет и из тих разлога инвестира „у нуклеарно“, чак по девет милијарди евра годишње. У погону је 13 реактора, а додаће им се још 28 нових. Продукција атомски генерисане струје повећаће се до 2015. на 40 гигавата, са данашњих 10,8. И на 80 гигавата годишње од 2020. и даље. Дакле, стручњаци, изволите.

■ Руски извоз реактора

И Русија је пратила немачко премишљање и одлуку против даљег ослонца на нуклеарно добијену струју. Русија је утемељивач употребе атома у енергетске сврхе. Прва је земља која је изградила и

пустила у погон једну атомску централу од 5 MW у Обнинску 1954. године експериментално и прва која је седам година касније 1963/64. покренула још два реактора, промовишући комерцијалну производњу атомски добијене струје. Русија је у тој промоцији и данас.

Уз гас, нафту и оружје, Москва је сврстала и нуклеарну индустрију, рекавши да је то четврто поље руског извозног изазова свету. Том приликом образован је „Росатом“, задужен да обједини дословно све што је и до тада дејствовало у цивилном и војном сектору руске нуклеарне индустрије (планирање и истраживања, производњу реактора, нуклеарних киловата, безбедност...) – и крочи у ринг, чији су шампиони „Арева“ (Француска), „Сименс“ (Немачка), „Тошиба“ (Јапан), „Вестингхаус електрик“ (Тошиба, САД) и „Денералелектрик-Хитачи“.

Русију је немачки антинуклеарни процес занимао из два разлога. Прво, као изненада искрсла могућност да Немачкој понуди киловате произведене сагоревањем (руског) гаса, у партнерству с фирмама у Немачкој. И друго, да по могућству спречи ширење антинуклеарне хистерије и ван граница Немачке. „Германизација“ светске дебате о нуклеарној енергији угрозила би перспективу извоза руских реактора.

После деценија устезања пред нуклеаркама, подстакнутог разумљивим зазирањем од катастрофе поводом Чернобилја (година осамдесетих) – страх од „ну-

клеарног“ почео је да узмиче. Потиснут је потребама света за струјом, а на другој страни и у међувремену развијеним безбеднијим нуклеарним технологијама. Русија је предњачила у примени.

После Чернобилја уследила је и Фукушима. У јавности је било прашине поводом оба случаја, али ни Чернобил ни Фукушима, сваки инцидент са сопственим стручним објашњењем узрока хаварије, нису поткопали уверљивост аргумента о генералној безбедности ослонца на нуклеарну струју и о нуклеарној струји као разумном, макар и само прелазном излазу. Разлог је евидентан: „Од тренутка када изјутра звонили будилник, људска рука спонтано посеже према неком од прекидача. Сматра се, клик и готово – засветлеће. Али до када ће то бити тек тако?“, објаснио је тај разлог у једној прилици амерички „Бостон глоуб“.

Америци ће 2030. године бити потребно 45 одсто више електричне енергије. Руска потрошња киловата расте 50 одсто брже него што се планирало. То је разлог.

Проблем повећане понуде нерешив је без изградње нових нуклеарних електрана, сматрају Руси. Москва очекује да „Росатом“ од ове године испоручује по два реактора годишње, а удео његове нуклеарно произведене електрике код куће требало би до 2030. да нарасте на скоро трећину укупне руске производње. Са Немачком или без ње, атом-киловат предодређен је за преживљавање.

ПЕТАР ПОПОВИЋ

Гас „џоџ џриџиском“ инџереса

Гинџер Еџинџер, евроџски комесар за енерџиџику, оџенио је џрег Евроџским џарламенџом да је „Јужни џок“ фанџомски џроџекатџ чије неодрџеносџи доводе земље учеснице у џодреџен џоложај у џреџоворима са „Гасџромом“.

Владимир Пуџин заџањен чињениџом да се нове реџулаџиве ЕУ џримењују реџроакџивно

Гинџер Еџинџер

И зградња гасовода „Јужни ток“, уз присуство председника Руске Федерације Владимира Путина, званично је почела у црноморском граду Анапа, 7. децембра прошле године. Очекује се да руски председник у јануару озваничи почетак радова и на деоници кроз нашу земљу. Код нас је све припремљено и одвија се у предвиђеним оквирима. Међутим, нека догађања, нарочито у последња два-три месеца, не иду на руку руским гасоводним аранжманима.

„Јужни ток“, извесно је, значајно ремети неке раније енергетске планове и стратегију Запада. Тим пре што главни конкурент „Јужном току“, гасовод „Набуко“, све више „улази у маглу“. Најновија званична информација гласи да ће почетак градње пројекта гасовода Западни Набуко (Nabucco West), (скраћена верзија првобитног пројекта „Набуко“), по ко зна који пут од 2009. године, бити одложен. И то наводно за најмање шест месеци. Бугари су под притиском ЕУ и САД прихватили да и тај гасовод прође кроз њихову територију. Бугарски министар привреде, енергије и туризма Делјан Добрев изјавио је ових дана да је Бугарска спремна за почетак градње, али да је проблем што нема гаса за овај гасовод, углавном због кашњења у развоју друге фазе азербејџанског гасног поља „Шах Дениз“. Очито је да „Набуко“ не може више да конкурише „Јужном току“, а ЕУ, уз издашну подршку САД, никако не жели прекомерну зависност од руског гаса. Сасвим су видљива настојања да се

на разне начине „Јужном току“ ставља „клип у точкове“.

Наводи се, на пример, да „Гаспром“ још није ни наручио цеви за гасовод, нити је организовао полагање цеви. Званичници ЕУ истичу да коначна рута гасовода још није поднета Бриселу, одакле финално одобрење неће бити дато за још најмање годину дана!

■ Еџинџерове оштре опаске

На састанку Сталног партнерског савета ЕУ и Русије, који је недавно одржан у Никозији, ситуација је још више заоштрена. Прецизније, још уочи тог састанка Гинџер Еџинџер, европски комесар за енергетџику, оџенио је пред Европским парламентом да је „Јужни ток“ фанџомски проџекат чије неодрџености доводе земље учеснице у подрџен положај у преговорима са „Гаспромом“.

- Нико не зна хоће ли гасовод транспортовати 50 или 60 милијарди кубика гаса годишње. Или хоће ли Хрватска, Италија или Грчка бити крај гасовода - напоменуо је Еџинџер.

Комесар је, такође, позвао посланике да „науче своје владе већем ауторитету и храбрости“ у преговорима са „Гаспромом“.

- Владе прво воде билатералне преговоре, а онда дођу код нас и траже да их заштитимо - коментарисао је Еџинџер недавна потписивања финалних инвестиционих уговора са чланицама пројекта „Јужни ток“ и додао да је став Европске комисије да без договора о финансирању, до-

зволама или финалној рути не може бити потписан финални инвестициони уговор.

За Владимира Путина главна тема разговора били су прописи ЕУ о енергетском тржишту, чији је циљ да се подстакне конкуренција, а које је Москва описала као дискриминаторске према руској државној компанији „Гаспром“.

Европски званичници упозорили су да ће према европским прописима „Гаспром“ морати да дозволи другим произвођачима гаса приступ будућем гасоводу „Јужни ток“. „Трећи енергетски пакет“ ЕУ забрањује произвођачима да имају влашнштво над транзитним постројењима, као што су гасоводи. „Гаспром“ је, такође, под истрагом ЕУ како би се утврдило да ли је прекршио прописе о конкуренцији тиме што је везао цене гаса са ценама нафте, што се иначе ради већ дужи низ година.

■ Пуџинова љутња

Русија није вољна да „трећим странама“ дозволи приступ својим гасоводима, а посебно не „Јужном току“. Пуџин је на конференцији за новинаре крајем децембра, после разговора са председником Европске комисије Жозеом Мануелом Барозом и председником Европског савета Херманом Ван Ромпејем у Бриселу, рекао да ЕУ води погрешну енергетску политику и да није усагласио ставове о ценама енергената на састанку са лидерима европског блока. Европска комисија сматра да Русија треба да учини компромисе у погледу градње новог гасовода, док је Москва незадовољна по-

кушајима ЕУ да либерализује тржиште енергената и примора државне гиганте као што је „Гаспром“ да продају своју инфраструктуру, како овакве компаније не би истовремено контролисале енергенте и дистрибутивне мреже.

- Наравно да ЕУ има право да донесе какве хоће одлуке, али ми смо запањени чињеницом да се ова одлука примењује ретроактивно - рекао је Путин коментаришући регулативе које су примењене и на постојеће гасоводе.

Постоје извесне несугласице и у оквиру ЕУ. На пример, литванска гасна компанија „Lietuvos Dujos“ жалила се Бриселу због закона којим се смањује ослонац те земље на увоз природног гаса гасоводом из Русије. Закон ће, наима, приморати ову компанију, чији је трећински власник руски „Гаспром“, да део потреба подмирује увозом течног природног гаса преко терминала за LNG (утечњени природни гас). У притужби Европској комисији наводи се да законске мере везане за LNG терминал представљају насиље над ЕУ законом и да ће озбиљно ограничити и пореметити конкуренцију!

Како је објавио часопис „Московско

време“, одлазећа литванска влада подржала је одредбу према којој дистрибутери природног гаса морају најмање 25 одсто гаса да купују преко LNG терминала, како би осујетила намеру „Гаспрома“ да задржи своје клијенте.

Очигледно је настојање да се клип у тачкове „Јужном току“ ставља и инсистирањем на градњи и коришћењу постојећих и нових LNG терминала, где ће утечњени природни гас стизати танкерима, исто као нафта.

■ „Претња“ гасом из шкриљаца

И процењене велике количине гаса, који може да се добије из уљних шкриљаца на више локација у свету, могу представљати неповољну околност по план руског гаса. Енергетски консултант и доскорашњи саветник Европске комисије за енергију Андре Мек Килоп процењује да ће цене природног гаса осетно опати, почевши од 2013. године, захваљујући проналасцима огромних резерви гасних шкриљаца за 100 до 150 година глобалне потрошње на садашњем нивоу.

Канадска провинција Алберта има, у још недовољно испитаним налазиш

■ Владимир Путин

ма у шкриљцима, вероватно највеће резерве гаса на свету - толико велике да, на пример, могу да задовоље укупне потребе САД за овим енергентом у наредних 130 година!

И у Европи се све више рачуна на овако добијени гас. Румунски премијер Виктор Виорел Понта понудио је америчкој мултинационалној компанији „Шеврон“ обнављање преговора о истраживању и производњи гаса из шкриљаца у тој земљи, јер како је навео, Румунија увози руски гас по цени од 450 долара за 1.000 кубних метара, док Пољска плаћа амерички гас из шкриљаца вишеструко мање.

Извесно је да ће све ово имати утицај на цену руског гаса.

У информацији коју преноси Ројтерс - из једног извора руске компаније наводи се да ће „Гаспром“ у 2013. години смањити европским купцима цене гаса на око 370 долара за 1.000 кубика, са овогодишњих, у просеку, изнад 400 долара. Неименовани извор ово прилагођавање цена из „Гаспром“ дугорочних уговора ценама на спот-тржишту гаса објашњава притисцима од стране увозника руског гаса у Европи и појачаном конкуренцијом на том тржишту.

Тиери Брос, аналитичар француске банке „Сосиете Женерал“ сматра да би „Гаспром“ могао да издржи минималну цену гаса за Европу са нултом маржом од 160 долара за 1.000 кубика, што, како је рекао, значи да има простора за додатна снижења.

Нема сумње да ЕУ не може без руског гаса, али је извесно да ће ту бити још доста спорења са руском страном око правила игре, као и да ће „Гаспромова“ ценовна формула морати да се мења у правцу снижења цена гаса. А где ћемо ми бити у целој тој причи? И у плусу и у минусу. И за нас ће морати да се примени исти аршин и да се цена руског гаса смањује, а с друге стране смањиће се и приходи од транзита гаса „Јужним током“ преко наше земље. Што би се рекло, ту смо негде између штете и вајде.

ДРАГАН ОБРАДОВИЋ

■ „Јужни ток“ - сукоб стратегија

Пала тражња

РИМ - Потражња за електричном енергијом у Италији у 2012. години опала је за 2,8 одсто у односу на исти прошлогодишњи период - са 334,6 TWh на 325, 3 TWh. Према прелиминарним подацима „Терне“, компаније за пренос електричне енергије, потражња у 2012. години опала је за 3,1 одсто, јер је 2012. имала један радни дан више него 2011. година. Ово је уједно и други највећи пад потражње од 2000. године, након што је од 2009. потражња опала за 5,7 одсто. Највећа промена примећена је у Сардинији и на северозападу Италије (Лигурија, Пијемонт и региони Ваље д'Аоста), где је потражња пала за 10,3 и 7,7 одсто. У 2012. години 86,8 одсто укупне потражње било је покривено домаћом производњом, од чега је 62,2 одсто термоелектрична производња, 13,3 одсто хидро, 1,6 одсто геотермална, четири одсто ветро и 5,6 соларна производња. Преосталих 13,2 одсто је покривено увозом.

ИЗВОР: ПЛАТС

Кинези граде нову НЕ

ПЕКИНГ - У Кини је почела изградња прве нуклеарне електране након што је званични Пекинг укинуо мораторијум на изградњу тих постројења, као реакцију на инцидент у јапанској нуклеарки "Фукушима", саопштила је компанија „Хуаненг Шандунг Шидао Беј нуклеар пауер“ задужена за изградњу електране.

Постројење у граду Жунгченг на источној обали Кине биће, према плановима ове компаније, пуштено у рад до краја 2017. године. Ова нуклеарка вредна три милијарде јуана, односно 475 милиона долара, имаће инсталисану снагу од 200 мегавата. Одлука Пекинга да настави са изградњом нуклеарних електрана је у супротности са ставовима других земаља попут Јапана и Немачке, које планирају да смање број нуклеарки или потпуно угасе тај сектор. Кина је највећи светски потрошач електричне енергије, а нуклеарна енергија представља кључни елемент званичних напора те земље да смањи све већу потражњу фосилних горива.

ИЗВОР: АГЕНЦИЈА АП

Француска НЕ у Британији

ЛОНДОН - Британски OFGEM, Канцеларија за тржишта гаса и електричне енергије, одобрила је градњу нуклеарног реактора нове генерације коју су француске компаније EdF и „Арева“ предложиле у Великој Британији. Две фирме такве реакторе намеравају да уграде у трећи блок нуклеарке „Хинкли поинт“. То је пројекат вредан најмање 22 милијарде долара, а требало би да буде изграђен блок снаге 3,3 GW и то до 2020. године.

ИЗВОР: АГЕНЦИЈА UPI

Еколози задовољни

КАРСОН СИТИ - Ветроелектрана „Spring Valley“, у власништву „Pattern Energy“ у Елуу, у Невади, снаге 151,8 MW, прва је ветроелектрана изграђена на федералној земљи под програмом Одељења САД за унутрашњост. Процес планирања овог пројекта почео је још 2006, а Канцеларија за управљање земљиштем дозволу је дала годину дана касније.

Градња је започела у августу 2011, а у јуну прошле године је завршена. Овај пројекат има 66 „Сименсових“ ветроагрегата и није само први на јавној површини, већ је и прва ветроелектрана у Невади. Током планирања сарађивано је са свим битним еколошким групама. Модификовани су електрични водови да би се смањило ризик за птице, те напредни радар за заштиту птица и шишмиша, као и неке друге иновације. Ојачана је и економија локалне заједнице, пошто се отворило 13 сталних радних места и 240 радних места током изградње. У наредних 20 година локална заједница би кроз порезе требало да добије више од 20 милиона долара.

ИЗВОР: RENEWABLE ENERGY WORLD

Цена после процене

ПРАГ - Чешка група ЧЕЗ је међу прелиминарним понуђачима за две електране у земљи, Кладни и Злин, које је швајцарска компанија „Алпик“ ставила на продају. Продаја може бити вредна од 400 до 500 милиона евра (односно од 533,9 до 667,4 милиона долара). Од пет компанија највећу индикативну понуду поднела је чешка енергетска компанија ЕПХ. Обе електране имају електричну снагу од 529 MW и топлотну снагу од 1,072 MW.

Портпарол ЧЕЗ-а Ладислав Криж потврдио је понуду, али је одбио да коментарише цену, рекавши да би цена прилично могла да се разликује кад прође кроз компанијске податке. Међу понуђачима су и „Carbounion Bohemia“ и инвестиционе групе „Penta“ и „Carpaterra“.

ИЗВОР: HOSPODARSKE NOVINY

Масдар - „зелени град“

АБУ ДАБИ - Земље Блиског истока као што су Уједињени Арапски Емирати и Саудијска Арабија све више развијају примену обновљивих извора како би смањиле емисије и домаћу потрошњу нафте. У УАЕ биће уложено чак 22 милијарде долара у обновљиве изворе, како би се из њих до 2020. године покрило седам одсто потреба за електричном енергијом. Велики део тог новца улаже се и у пројекат „Масдар“, односно изградњу првог енергетски независног града без штетних емисија, а Абу Даби је 2009. године одабран за седиште Међународне агенције за обновљиве изворе енергије.

Саудијска Арабија намерава да привуче чак 109 милијарди долара улагања у производњу електричне енергије из Сунца. Тако би укупна снага соларних постројења до 2032. године требало да буде чак 41 GW. Иначе, укупна снага саудијских фотонапонских електрана износи 3 MW, што је више него у северноафричким земљама - Египту, Мароку, Тунису и Алжиру.

ИЗВОР: RENEWABLE ENERGY WORLD

Енергија из мора

ЕДИНБУРГ - Британска компанија „Скотринјуваблс Тидал Пауер“ прикупила је у иностранству више од 12 милиона долара за развој технологије производње струје из енергије плиме и осеке. Након што је шкотска влада у августу 2012. године овој фирми доделила два милиона долара, сада су и банке из Швајцарске, Норвешке и Француске дале свој прилог. Новац ће се користити за реализацију пројекта градње система снаге два MW који би требало да буде завршен 2014. године. Шкотска је основала посебан фонд са 164 милиона долара који би омогућио већи улазак приватних инвеститора у сектор обновљивих извора. Шкотска има један од најамбициознијих програма за производњу енергије из обновљивих извора на свету, а план је да се до 2020. године сва енергија која се троши у Шкотској производи из обновљивих извора.

ИЗВОР: АГЕНЦИЈА UPI

Скупља струја

СЕУЛ - Јужна Кореја је од половине јануара подигла цене струје у просеку за четири одсто, настављајући напоре да смањи потражњу енергије и помогне државном снабдевачу да смањи трошкове. Према изјави Министарства економије, цене струје порашће за 4,4 одсто за индустријске кориснике, два одсто за домаћинства, а 3,5 одсто за образовне установе. Повећање је пројектовано да подигне просечну годишњу стопу инфлације за 0,04 одсто. Годишња потрошачка инфлација у Јужној Кореји износила је 1,4 одсто у децембру прошле године. Према извору из енергетске компаније Кореје, која је правила трошкове, КЕПКО је иницијално тражио повећање тарифа за четири одсто. Влада широм земље спроводи кампање за штедњу струје, а ове зиме је појачала напоре како би избегла рестрикције због хладније зиме и недостатка нуклеарне енергије.

ИЗВОР: РОЈТЕРС

Република Српска

Рекорд "Угљевику"

Са прошлогодишњих произведених 1.837.054 мегават-часова електричне енергије Рудник и термоелектрана „Угљевик“ премашили су резултате забележене 2011. године и остварили рекордну производњу струје за 27 година рада. ТЕ "Угљевик" је протекле године била стуб сигурности електроенергетског система Републике Српске са учешћем од око 35 одсто у укупној производњи струје.

Учешће од чак 52 одсто, са произведених 179,96 гигават-часова, забележено је у септембру. Рудник у Угљевику је лане пребацио план производње произведши 2.027.415 тона угља и 9.937.936 метара кубних отворивке. Извршни директор за техничка питања Милутин Тасовац истиче да су овако добри производни резултати последица инвестиционих улагања из претходних година.

Хрватска

Ничу соларне електране

Са завршетком пробног рада, прва соларна електрана снаге једног мегавата, смештена у истарском Канфанару, снабдеваће енергијом 3.500 домаћинстава. Реч је о највећој соларној електрани у Хрватској из које ће годишње "излазити" 1,2 милиона киловат-сати електричне енергије и то преко 4.256 инсталисаних фотонапонских модула на 21.000 квадратних метара.

Компанија "Петроков", која је у овај објекат уложила два милиона евра, планира да већ у марту почне градњу још једне соларне електране у Канфанару једнаке величине и снаге и да за тај посао издвоји 1,5 милиона евра, док је трећи овакав објекат, такође снаге једног мегавата, предвиђен у Илоку.

Иначе, Хрватска електропривреда планира да до 2016. у изградњу нових и ревитализацију постојећих објеката уложи више од 3,5 милијарди евра. У ревитализацију изграђених биће уложено око 280 милиона, док се вредност нове изградње процењује на више од 3,3 милијарде евра. План је да та улагања ХЕП финансира са сопствених око 1,6 милијарди евра, још око 1,2 милијарде било би обезбеђено из кредита, а преостала средства требало би да буду обезбеђена из будуће добити и кроз заједничка улагања с партнерима.

Македонија

Упола јефтиније од Словенаца

После грађана Србије, који киловат-сат плаћају готово упола јефтиније него потрошачи у већини земаља региона, најјефтинији киловат-сат имају становници Македоније, у којој kWh кошта 0,069 евра. У Црној Гори, према истраживању агенције Анадолија, он стаје 0,077, у БиХ 0,082, а у Албанији 0,091 евра.

Грађани Хрватске, према последњим подацима Еуростата, струју плаћају 0,11, док је просек у земљама чланицама ЕУ 0,1275 евра по kWh. Киловат-сат грађани Бугарске плаћају 0,070, Румуније 0,079, Турске 0,105 и Словеније 0,119 евра.

Бугарска

Прерада радиоактивної отпада

У нуклеарној електрани „Козлодуж“ почиње са радом погон за прераду теч-ног радиоактивног отпада. Отварање је недавно одобрило бугарско државно предузеће за збрињавање радиоактивног отпада СЕ-РАВ. Реч је о постројењу саграђеном у складу са најновијом технологијом и сигурносним стандардима, а изградњу су надгледали руски стручњаци из предузећа Атомстројекспорт.

У овом погону названом Дунав биће збринут радиоактивни отпад који ће настати разградњом четири стара совјетска реактора у електрани.

У Бугарској је одржан и референдум о изградњи друге нуклеарне електране. Бугари су изгласали градњу НЕ „Белене“, али због мале излазности резултат није обавезујући. Тако се питање ове НЕ сели у парламент.

Словенија

Гаранције за зајам

Европска инвестициона банка и словеначка влада потписале су споразум о гаранцијама за зајам од 440 милиона евра те финансијске институције за Термоелектрану „Шостањ 6“. Реализацију пројекта прате критике због утицаја електране на угаљ на животну средину, али и због корупције и конфликта интереса. Истраге о нерегуларностима воде и европска Канцеларија за борбу против корупције и провера, као и словеначке власти.

ЕИБ је већ одобрио иницијално 110 милиона евра за нови блок термоелектране на северу Словеније, а новим споразумом одблокирана је друга транша о којој су се две стране договориле раније у децембру. Реализација зајма уследиће након коначног одобравања у ЕИБ-у, а потом треба да је потврди словеначки парламент.

■ Албанија

Турци купили ХЕ

Турска компанија „Курум Интернешенел“ постала је власник четири хидроелектране у Албанији, по цени од 109,5 милиона евра. Турски инвеститор купио је ХЕ „Бистрица 1“, „Бистрица 2“, „Улза“ и „Шкопет“, укупне инсталисане снаге 80 мегавата, чија просечна годишња производња износи од 400 до 450 милиона киловат-часова електричне енергије.

Албанска влада почела је пре две године с продајом око 1.280 објеката у власништву државе, укључујући и то и мале ХЕ, војне објекте, као и мањинске пакете акција у некадашњим државним предузећима која су у међувремену приватизована. Продаја државне имовине треба да повећа буџетске приходе, смањи спољни дуг и оживљавање привреде.

Црна Гора

Тржиште једини кријеријум

Цена струје мора да буде тржишна категорија и на њу не смеју да утичу политички, непроизводни, нетехнички и други фактори. Најугроженијим домаћинствима ће у плаћању рачуна и даље помагати држава - рекао је недавно црногорски министар економије Владимир Каварић.

Домаћинства у Црној Гори су, иначе, последњег месеца прошле године потрошила 124.631.492 kWh или 35 одсто више него у новембру. Подгоричка домаћинства су, према подацима из ЕПЦГ, у просеку трошила 3241 MWh дневно, што је 15 одсто више у односу на дневну потрошњу у приморским општинама и 27 процената изнад потрошње која је у децембру бележена код потрошача на северу земље. Тако је и просечан децембарски рачун домаћинстава за 29 одсто већи у односу на новембарски и износи 45,51 евра са урачунатом таксом на тарифно бројило. Најмања просечна потрошња од 24 евра је на Жабљаку, а највећа у Подгорици, где се у просеку потрошило енергије за 58 евра.

■ Грчка

Протест купаца

Незадовољни изјавом Артура Зервоса, директора компаније „Паблик Пауер Корпорешн“, о повећању цене електричне енергије, Грци су протестовали испред ове компаније у центру Атине. Зервос је потврдио повећање цене струје које ће се кретати од 14 до 49 одсто, зависно од нивоа потрошње и догодиће се у року од шест месеци, до почетка јула 2013. године.

То је Атина прихватила у преговорима са својим кредиторима, мада је повећање струје било прихваћено као обавеза Грчке још при првом спасилачком пакету у мају 2010. године, али влада је пропустила да спроведе меру. Предлог ГПК биће достављен регулатору за енергетику, који ће затим предлог усмерити ка Министарству енергетике Грчке.

БИОСКОП

Од 22. фебруара до 3. марта - 41. ФЕСТ

Четири домаће премијере

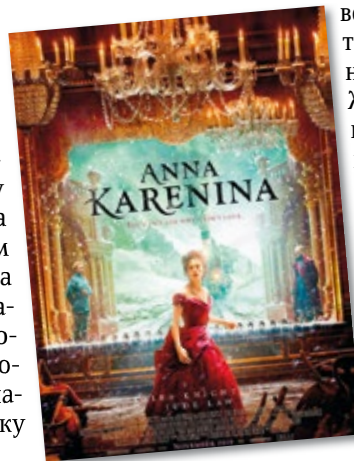

Прослављени амерички глумац Мајкл Медсен отвориће 41. Међународни филмски фестивал у Београду, ФЕСТ и биће почасни гост Story ФЕСТ Party, забаве поводом отварања фестивала.

Овогодишњи ФЕСТ обележиће богат програм кога карактеришу највећа светска редитељска и глумачка имена и тренутно најактуелнији наслови, међу којима су и озбиљни кандидати за овогодишњег Оскара. Фестивал ће, као што је то већ традиција, отворити филм на-

грађен Златном палмом „Љубав“ Михаела Ханекеа, који је истовремено и кандидат за Оскара у више категорија, између осталих и за најбољи филм и режију. Нови филм Горана Марковића „Фалсификатор“ затвориће 41. ФЕСТ, што ће уједно бити и светска премијера овог остварења.

У оквиру познатих ФЕСТ-ових програмских целина наћи ће се 75 премијерних филмова. У програму „Фест представља“ налазе се четири домаћа дугометражна филма и једна копродукција. Поред „Фалсификатора“ Горана Марковића на затварању Фестивала, на програму ће се након америчке премијере на Санденс фестивалу наћи и „Кругови“ Срдана Голубовића, затим дебитантски филм „Љубав долази касније“ Хаџи-Александра Ђуровића, као и филм „Најлепша је земља моја“ у копродукцији Немачке, Србије и Хрватске. Међу домаћим премијерама је и документарца, филм „Албертов пут“ Предрага Бамбића, о Алберту Мајеру идејном конструктору Панафлекс камера, пореклом из Перлеза у Банату, који ће имати светску премијеру на ФЕСТ-у.

„Ана Карењина“

Дуго најављивана и са нестрпљењем дочекивана најновија екранизација чувеног Толстојевог романа „Ана Карењина“ коначно је стигла и у наше биоскопе.

Вечну причу која моћно истражује способност за љубав која узбуђује људско срце, док расветљава раскошно друштво какво је било царска Русија, на велико платно донео је британски редитељ Џо Рајт. Радња се дешава 1874. године. Живахна и лепа Ана Карењина (Кира Најтли) има све оно на чему би јој позавиделе жене тог доба. Она је Карењина (Џад Лоу) жена, високог владиног чиновника коме је родила сина, а њен положај у друштву Санкт Петербурга не може бити виши. Она ће отпутовати у Москву кад добије писмо од свог брата Облонског (Мејџу Макфадан), у коме моли Ану да

дође и помогне му да спаси његов брак са Доли (Кели Мекдоналд). На том путу Ана ће упознати грофицу Вронски (Оливија Вилијамс), коју ће на железничкој станици дочекати син, заносни коњички официр Вронски (Ерон Тејлор-Џонсон). Кад Ану упознају с Вронским, међу њима ће одмах севнути варница коју ни он ни она неће моћи да игноришу. Јурећи за истинском срећом Ана Карењина ће променити не само свој, већ и животе своје родбине, пријатеља и околине.

На новој 130-минутној филмованој верзији романа, написаног пре више од 130 година, радила је читава плејада британских звезда, укључујући и сценаристу Тома Стопарда и композитора Дарија Маријанелија. Филм је сниман крајем 2011. и почетком 2012. у Великој Британији и Русији.

Филм „Ана Карењина“ номинован је за Оскара 2013. године и то у четири категорије: најбољи костим, најбоља оригинална музика, најбољи сниматељ, најбоља сценографија.

КОНЦЕРТ

Јубилеј „Дневника једне љубави“

Позната певачица препознатљивог гласа, Јосипа Лисац, одржаће концерт 14. фебруара, на Дан заљубљених у Сава центру у Београду, на којем ће обележити и 40 година од изласка култног албума „Дневник једне љубави“.

- Нису важне године, а није важно ни време, само је важна љубав – изјавила је Јосипа Лисац, која ће 14. фебруара прославити и свој рођендан.

„Дневник једне љубави“ је међу првим концептуалним албумима југословенске поп и рок музике, а прве године након изласка продат је у 25.000 примерака, заслуживши титулу „Златне плоче“ издавачке куће „Југотон“. И овај концерт, као и сви већи наступи Јосипе Лисац током последње две деценије, биће посвећен Карлу Метикошу.

ИЗЛОЖБА

„Тајни животи београдске периферије“

У Салону Музеја савремене уметности у току је занимљива изложба провокативног наслова „Тајни живот београдске периферије“, познатог уметника Љубомира Шимунића. Изложба обухвата филмове и фотографије аутора настале у периоду од 1973. до 2012. године. То је тематска ретроспектива на којој су представљени изабрани експериментални осмомилетарски филмови, полароиди и црно-беле фотографије Љубомира Шимунића, који су темом или садржајем оријентисани према еротичности. Декларисани еротоман и војаер, следбеник сексуалне револуције шездесетих, Шимунић је, као ниједан други домаћи уметник развијао еротски дискурс у уметности дово-

дећи га на саму границу легитимне еротске културе. Синтагма „тајни живот београдске периферије“ није само алузија на тзв. „забрањена уживања“, већ и објава конституције посве личног, естетски рафинираног, еротског света који позива на ослобађање потиснутог либида и сексуалну еманципацију.

Кустос изложбе Дејан Сретеновић рекао је да Шимунић спада у онај ред аутора који су ненаметљиво присутни на београдској уметничкој сцени у последњих 40 и више година, најпре као стваралац експерименталних филмова, а потом и фотограф.

На изложби, која траје до 24. фебруара, посетиоци ће моћи да погледају фотографије ретко или никада излагане, као и полароиде и филмове из циклуса „Тајни живот београдске периферије“, „Београд дању и ноћу“, „Прљави снови“ и „Породични албум“.

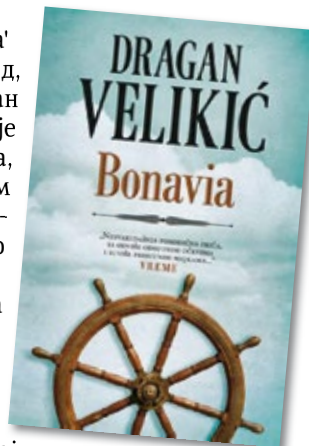
КЊИГА

„Бонавиа“

Нови роман Драгана Великића „Бонавиа“ нас упознаје са животним причама неколико јунака који су међусобно повезани пријатељским, родбинским или љубавним везама. Повезује их и заједнички простор на којем живе, Балкан и Средња Европа, градови, дневнополитички догађаји, а раздваја „Велика бара“, океан преко кога се бежи у нове животе и нове идентитете.

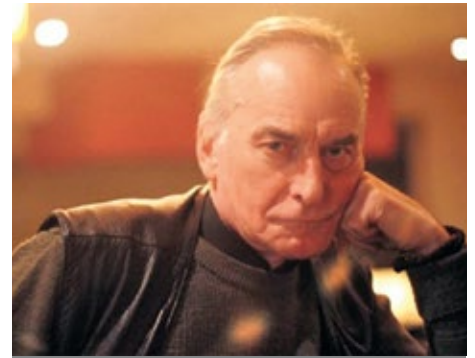
„Бонавиа“ је добра, универзално комуникативна књига, чији је наслов посвећен истоименоме, славном ричеком хотелу, а њен аутор још једном се заслужено потврђује као један од европски познатијих и превођенијих јужнословенских писаца, који ужива велики углед на Старом континенту - река је о роману књижевник Миљенко Јерговић.

„Бонавиа“ (што, узред, значи „срећан пут“) прича је о одласцима, о рату у којем нисмо учествовали, о последицама распада Југославије које се данас сви стиже, о судбинама оних који из-

лаз виде у одлуци да остану или побегну што даље од „родне груде“, „огњишта“, „дедовине“. Језички беспрекорно написан и, истовремено, најличнији роман једног од наших најпревођенијих савремених аутора, добитника највећих домаћих литерарних признања“, каже о књизи Срђан В. Тешин, књижевник. Док недељник „Време“ у критици о овом роману пише: „Несвакидашња породична прича, са одвише одсутним очевима и сувише присутним мајкама...“

Последњих месеци „Бонавиа“ је у самом врху на бестселер листама српских књижара.

ПОЗОРИШТЕ

„Константин: Знамење анђела“

Поводом 1.700 година од доношења Миланског едикта, Народно позориште из Ниша припрема представу „Константин: Знамење анђела“, по тексту аутора бестселера „Константиново раскршће“ Дејана Стојиљковића. Представа ће премијерно бити изведена 27. фебруара. Константина Великог игра Танасије Узновић, рођени Нишлија, док режију потписује Југ Радивојевић.

Радња драме почиње у пролеће 337. године у војном логору близу Никомидије, где се император припрема за поход на Персију. Тешко болестан и свестан да му се ближи крај, Константин се исповеда Сципиону, сину свог пријатеља из детињства. Он говори о младости проведеној у родном Наису, војном службовању под Диоклецијаном и Галеријем, пријатељству са солунским свецем Димитријем, као и смрти оца Констанција у Јорку.

Драма је замишљена тако да се смењују сцене из Никомидије са сценама из Константиновог живота, тако да ће публика имати прилику да прати преломне догађаје као што су битка код Милвијског моста, запажање крста на небу близу Рима, Први васељенски сабор, проглашење Миланског едикта, изградња Константинопоља...

Упоредо са историјском равни приче, биће представљен и Константин који пати и сумња, воли и грешити, „човек од крви и меса“, син, отац и супруг. Посебан део посвећен је његовој реформаторској делатности и преобраћењу у хришћанство, са освртом на историјске чињенице, али и хришћанска предања и легенде.

Представа је амбициозно, високобуџетно остварење какво је до сада ретко рађено, а Национални театар у Нишу је реализује у сарадњи са Народним позориштем из Београда. Након нишке, 4. марта биће одржана београдска премијера.

ЈЕЛЕНА КНЕЖЕВИЋ

Мање масћи, више здравља

Исхрана, повећане количине масти у крви, висок крвни притисак, шећерна болест, пушење, прекомерна тежина и године које имамо, уз нашу генетику, пол и стресни начин живота – сложени су део формуле чији је резултат атеросклероза. Професор др Лазар Лепшановић, наш познати стручњак из Новог Сада, годинама неуморно објашњава колико је здравље нације угрожено начином исхране и специфичностима наше кухиње.

Без масћи нема живота, али холестерол постојаје узрок атеросклерозе као се вредности повећају изнад нормале.

Некада промена исхране и дијета нису довољне, већ је потребно лечење лековима

Висок холестерол је најважнији фактор ризика за настанак атеросклерозе, оштећења крвних судова, а последица су обољења срца, обољења мождане и бубрежне циркулације и оштећења крвних судова у целини. Најважније сметње су оштећења срца и мозга.

– Погрешно је рећи да постоје две врсте холестерола, лош и добар, мада су се ти термини одомаћили. Треба знати да су масти хемијске материје, нерастворљиве у води, па тако холестерол и друге масти не могу да постоје у крви саме за себе, него се везују за одређену беланчевину. Обичном свету најпознатији су ЛДЛ „штетни“ и ХДЛ - „добар“ холестерол. Први преноси холестерол и друге липиде од јетре до ћелија, а ХДЛ, добар, учествује у повратку холестерола од ћелија организма ка јетри. Ако је већа кон-

центрација ХДЛ честица, већи је и повратак холестерола назад у јетру, што је добро, јер се он онда великим делом претвара у жучне киселине и елиминише из организма преко жучи и не нагомилава се на крвним судовима као онај други - каже наш саговорник.

Др Лепшановић истиче да без масти нема живота, али холестерол може да постане узрок болести.

– Опасност по здравље настаје када се повећавају количине холестерола у циркулацији. Могу се повећавати због примарног поремећаја метаболизма или због уноса велике количине масти у исхрани. Триглицериди се увећавају када је велики унос концентрованих угљених хидрата, тј. шећера - објашњава др Лепшановић.

Он каже како наша традиционална исхрана има неповољан утицај на неке хро-

ничне поремећаје и обољења, а нарочито на повишење крвних липида, холестерола и других масних материја. Када је холестерол веома висок, само корекција исхране није довољна. И сам професор Лепшановић признаје да је у младости јео свињску маст, али данас није више у његовом јеловнику, јер о мастима зна оно што некад није знао. Међутим, наглашава како су масти које уносимо храном различите – засићене, незасићене, полинезасићене, трансмасне киселине... Како ће нам здравље бити зависи и од тога које врсте масти уносимо у повећаној количини.

– Животињске масти садрже велике количине одређених засићених киселина које имају штетан ефекат. Обично пацијенти кажу „па ја не једем јаја, а имам високи холестерол“. Хolesterol који имамо у крви је само једним мањим делом резултат уноса холестерола храном, а дру-

гим делом се он синтетише тј. ствара у организму човека и то из одређених засићених масних киселина – објаснио је Лепшановић. - Већина људи ће рећи да не једе животињску маст, али не рачунају штетне масти из месних производа – салама или кобасица.

Наш саговорник каже да је промена начина исхране саставни део терапије, али да није довољна. Само код оних пацијената са мањим порастом или где су грешке у исхрани изражене, може се очекивати да ће исхраном, уз редовну физичку активност, нормализовати вредности холестерола. За велики број пацијената то ће бити довољно, али остаје један број пацијената са великим порастом холестерола, где се ради о тзв. примарном поремећају метаболизма.

– Ту се не може само од дијете очекивати велики ефекат у снижавању вредности, већ лекар мора да препише лекове који снижавају ниво холестерола, статине, а за снижавање триглицерида фибрате. Неки од ових лекова су скупи, али то није оправдање да се код нас пацијентима не дају ови лекови - сматра др Лепшановић.

П. О. П.

Шта су пожељне, а шта ризичне вредности холестерола и триглицерида

Вредности	Укупан холестерол	ЛДЛ	ХДЛ	Триглицериди
Пожељне	Испод 5,20	Испод 3	М. Изнад 1,30 Ж. Изнад 1,50	Испод 1,70
Граничне	5,20-6	3-4	1,30-1	1,70-2,30
Високоризичне	Изнад 6	Изнад 4	Испод 1	Изнад 2,30

Превенција најбољи лек

Ових зимских дана на кућне адресе грађана који имају више од 50 година и живе на подручју београдских општина Вождовац, Земун, Барајево и Сопот или у Новом Бечеју, Сечњу, Зрењанину, Нишу, Дољевцу, Крагујевцу, Тополи, Книћу, Пожеги, Косјерићу, Лесковцу и Власотинцу стићи ће позиви да се јаве својим лекарима ради једноставног прегледа којим се рак дебелог црева открива у најранијој фази. Неки домови здравља пацијенте ће позивати телефонским путем. Тако ће најзад почети дуго најављивани национални скрининг програм раног откривања рака дебелог црева, у који ће постепено бити укључени и сви остали грађани Србије.

Члана САНУ и хирурга професора др Зорана Кривокапића, из Прве хируршке клинике Клиничког центра Србије, који се годинама бави овим проблемом, прво питамо шта значи национални скрининг програм.

- То подразумева откривање тумора у фази болести када још нема никаквих симптома осим скривене крви у столицама, и то се утврђује једноставним и безболним тестом на тзв. окултно, односно скривено крвавање - објашњава наш саговорник.

Др Кривокапић са својим тимом сваке године уради између 170 и 200 операција карцинома ректума, а до сада су укупно урадили око 3.000 операција дебелог црева. Колико људи у Србији обо-

У Србији почео национални програм раног откривања овог тумора, од којег годишње код нас оболи 6.000 људи.

Позиви из дома здравља на једноставан и безболан тест стицаће на кућне адресе

лева од карцинома дебелог црева званичних података нажалост нема, али према бази података Друштва колопроктолога Србије, код нас од ове врсте тумора сваке године оболи више од 6.000 особа.

Овако велики број говори о размери проблема и учесталости карцинома дебелог црева, а до црне статистике доводи и то што се пацијенти касно јављају на операцију.

Може ли да се излечи сваки случај крцинома дебелог црева?

- Нажалост, не можемо да излечимо сваки случај тумора дебелог црева који се јави у поодмаклој фази болести. Међутим, ни ти болесници нису напуштени. Код неких болесника морамо да одстранимо и пет - шест органа или делова органа, да би им сачували живот и квалитет живота. Четрдесет одсто ових болесника има петогодишње преживљавање,

а пре 15 или 20 година овакви болесници су умирали после годину дана или нису били уопште оперисани - каже др Кривокапић. - Данас постоје неки нови лекови и имунолошка терапија који тим болесницима јако много значе. Они не могу да се излече, али смо им продужили живот две-три године. Као стандард увели смо и преоперативно зрачење: прво цитостатикима смањимо тумор, пацијент се лакше оперише, преживљавање је веће, а поновни настанак болести јавља се једва у два одсто случајева.

Према речима др Кривокапића одавно већ није актуелан хируршки приступ да хирург прво „отвори“ пацијента, па онда одлучује шта ће да ради:

- Данашња колоректална хирургија то не дозвољава. Савремени приступ подразумева да се направи план операције. Добра дијагностика је скоро 80 одсто нашег посла. Сада су нам на располагању преоперативно зрачење, преоперативна хемиотерапија и одређивање времена када ћемо пацијента оперисати. Трудимо се да од дијагнозе до операције не прође више од три недеље. Ако је потребно, укључујемо преоперативно зрачење, које траје 22 или 25 дана и после осам до десет недеља следи операција.

Да се врати нормалном животу, породици и послу оваквом пацијенту потребно је три до четири месеца, а др Кривокапић каже како је у Европи ово време далеко дуже - чак до седам месеци, јер се на операцију чека дуже.

Овај тумор подједнако погађа особе оба пола. Статистика каже да је више од 90 одсто оболелих старије од 50 година. Болест се, међутим, јавља и код млађих, чак и у раним тридесетим и четрдесетим годинама живота, када је најчешће реч о фамилијарном облику болести. Такође, закључује се да ова врста тумора много чешће погађа становнике богатих и развијених земаља, што се објашњава начином живота, исхране и стреса.

- Типични симптоми болести су крв у столицама, промена у ритму пражења црева, лажни позиви на нужду, а бол се јавља ретко, осим у случајевима када се тумор налази ниско и захвата анални отвор - набраја др Кривокапић.

Код раног стадијума потпуно излечење се постиже код више од 90 одсто пацијената. Пре две деценије поновно јављање тумора јављало се код 30 до 40 одсто пацијената, док тај проценат данас износи свега шест одсто.

П. О. П.

Зоран Кривокапић

Вештина борења

Хер Ханс Дидиер из неке немачке вароши одлучио је да иступи из окриља евангелистичке цркве и приступи православљу. Разлози за то су неважни или га нико није питао зашто. Ипак, сигурно је да је то учинио чиста срца и ума. На крштењу је добио име – Јован. Да је заиста искрен, брат Јован показао је још 19. јануара 2010. године, на Богојављање, кад је у леденој води Дунава, испод Куле Небојше, са још двадесет девојака и делија, пливао за Часни крст.

– И победио, дограбио га – каже инжењер Михајло Ристић. – Знам, јер сам био судија у чамцу. Поред оних плећатих цура и момака, а међу њима беша припадника жандармерије и специјалних антитерористичких јединица, стварно је било необично да он, онако сувоњав, најбрже исплива та 33 метра. Е, свака му част!

Пре тога, вели, били су на литургији у војничком храму Рождества Пресвете Богородице, у Цркви Ружици, где су добили благослов. Тако ће бити и ове године, а да ли ће и Јован учествовати, не зна се.

Прича је необична, али Јован Дидиер није ни први нити последњи „посрбљени Шваба“, бивало је тога онолико, и пре Георгија Вајферта и Ђорђа Грамберга. Па, ни то што је пливао за Часни крст није чудно. На мене је, заправо, неупоредиво јачи утисак оставило присуство инжењера Михајла Ристића, координатора за стандарде и прописе у Дирекцији за производњу ЕПС-а, у оном чамцу на сред Дунава! Откуд он тамо?!

Свако ђоднебље и свака нација имају неку сојсџвену борилачку вешџину, али су џоџово све увелико усџукнуле ђред исџочњачким.

Свебор је једна од најсџаријих: џоџиче с двора десџоџа Сџефана Лазаревића, код коџа су долазиле велможе из чџџаве Евроџе, нарочџџо из Француске, Немачке и Пољске, не би ли заслужиле да их он лично овенча џџџулом виџеза реда Змаја

Упознали смо се и, чини ми се, одмах спријатељили пре неколико дана, баш уочи Богојављања. Седели смо у његовој тесној канцеларији на петом спрату Дирекције, повише Трошарине, сркутали кафу и дуго причали о свему и свачему пре него што смо разговор навели на њега. Тако сам дознао да му је у свему – у животу, раду, труду и одговорности, највећи узор био његов деда Обрад Ристић, који се својевремено рашчуо широм краљевине као веома успешан узгајивач расних коња и бикова.

■ Врт са стазама које се рачвају

– Живот ти је препун изазова и сваки час се затекнеш на некаквом раскршћу, а који ћеш пут одабрати, на теби је – почео је филозофски. – Најгоре је ако се ослониш само на срећу. Ја сам одабрао пут учења и спорта!

С учењем је догурао до звања електроинжењера, а у спорту?

Преписујем из бележнице: прво се аматерски бавио гимнастиком, онда боксом под будним оком Томе Хладног, рвањем у „Железничару“, где му је тренер био Бане Мартиновић, наш прослављени олимпијац, па ватерполом у „Црвеној звезди“... редом, све док крајем шездесетих није открио карате, који се управо тих година представио збуњеном Западу, изронивши из мистичних дубина духа Далеког истока. Много доцније појавио се Брус Ли, који је својим филмовима из кунг фуа сигурно учинио највише на популаризацији борилачких вештина.

С каратеом је започео у клубу „Чукарчки“, који је водио Душан Маринковић. И већ 1976. године постао је самостални тренер у Карате клубу „Железник“, да би, по препоруци великог мајстора, професора др Владимира Јорге, 1981. основао Клуб борилачких спортова „Сремчица“. Поседује црни појас 7. дан (од девет могућих) и титулу сенсеи (учитељ).

Са КК „Чукарчки“ три пута је освајао прва места у Југославији, а каратисти КБС „Сремчица“ су за последње четири године под његовим вођством освојили чак 188 медаља, од којих 64 златне. Што у земљи, што на међународним надметањима у иностранству.

У КБС „Сремчица“ од 1994. године почео је, као инструктор, да води и кикбокс, а да то није била пука дангуба сведочи освојена титула светског шампиона у категорији до 67 килограма!

Коначно, 1998. године, Михајло Ристић „открио је“ и свебор (то је акроним од – српске борилачке вештине). Развија га од тада у свом КБС „Сремчица“, и Свебор савезу Србије, у којем је стратег и истакнути члан Извршног одбора.

■ Како победити себе

Признајем, био сам убеђен да је свебор најобичнија измишљотина настала у главама заслепљених: да није било Михајла и његове приче још бих живео с тим убеђењем.

– Свако поднебље, да не кажем свака нација, има неку сопствену борилачку вештину, али су готово све увелико устукнуле пред азијским, источњачким – каже Михајло. – А Свебор је једна од најстаријих: потиче с двора просвећеног деспота Стефана Лазаревића, код кога су долазиле велможе из читаве Европе, нарочито из Француске, Немачке и Пољске, не би ли заслужиле да их он лично овенча титулом витеза реда Змаја! И без роптања су пристајали да своје науковање започну као – шталски момци. Ето, томе смо се вратили пре двадесетак година. А да ли се ради о традицији, или не, одлучи сам.

Да није реч о најобичнијој макљажи у шареним средњовековним одорама уверио сам се кад ми је описао надметање које се одвија у више дисциплина. Пре свих, то је такмичење у традиционалним вештинама: борба на брвну, рвање „у кости“, надвлачење клипка, бацање балвана, бацање камена с рамена, обарање руку, надвлачење конопца, скок удаљ из места, скок преко пања, скок уназад...

– Ту су још и богојављенско пливање за Часни крст, затим борба с употребом оружја и оруђа, тотални свебор и специ-

јална борења као што су борба без борбе, или – побеђивање човекољубљем.

О том побеђивању човекољубљем размишљао сам кад сам дознао да у „Требнику“ Српске православне цркве постоји и – молитва за наше непријатеље! Зато Михајла нисам смарао захтевом да ми је описује, јер сам уверен да се све своди на ону непорециву истину да је боље изгубити битку, него част.

– Управо зато свебор има све више присталица, чак и ван Србије – вели Михајло. – Пре осам година овде је боравила екипа руске државне телевизије која је, у сарадњи с РТС-ом, снимила четири веома запажене репортаже: о Космету, о фрушкогорским манастирима, о Манастију, и о свебору! На представљању српских вештина борења били су и чланови

сам му и рекао и измамио осмех, али није било речи о томе. Напротив, није било „макљаже“!

– Електропривреда Србије, као национални бренд, већ двадесетак година бори се да оправда свој рад, труд и одговорност, али и вештину – рекао је Михајло. – ЕПС-ова вештина борења треба да буде приручник за практичан рад наших стручњака у погону, за примену у пројектима и документима предузећа и за предлоге за побољшање регулативе у целој Србији. Да омогући да се нематеријални капитал ЕПС-а у виду стечених вештина и вишегодишњег искуства запослених, као и спољних сарадника, сабере, сачува, побољша, имплементира унутар компаније и код наших пословних партнера.

■ Пливање за богојављенски крст - Михајло Ристић суди из чамца

ви клуба „Сремчица“, Катарина Љубинковић, Наташа Ускоковић, Зоран Димитријевић, Милић Филиповић и ја. А каква смо утисак оставили, најбоље сведочи податак да је ЦД с овом репортажом, који је објављен одмах после емитовања, истог тренутка распродат. Зато ме не чуди што су на Богојављење 2008. године за Часни крст плувала два представника Руске Федерације.

■ Практична примена

Онда ми је, избебуха, рекао да управо ради на – ЕПС-овој вештини борења! Помислио сам да ме завитлава, али он је био самртно озбиљан. Кроз главу су ми пролетеле слике разних техника борења или одбране којима би се користили електромонтери када истрчавају на терен да би „исекли струју“ великим дужницима, а зна се да тада има свега. То

Наводи ми затим које су то вештине: способност људи да користе информације које имају вредност у интеракцији са људским ресурсима за решавање сложених проблема, вештина прилагођавања променама, индивидуална способност да се овлада непознатим и способност да се делује. А те вештине класификују се као изричите, или прећутне.

– Као у Свебору, посебно би требало инсистирати на креативности, иновативности и стваралачком чину у свему, а све то уз прилагођавање индивидуалним способностима, личном таленту и могућностима.

После сам дуго размишљао о овоме што ми је испричао. Заиста, има ту нечег. А ако је до тога дошао преко борилачких вештина, одох и ја да се пријавим за неку.

МИЛОШ ЛАЗИЋ

Снимио МИЛОРАД ДРЧА

Црква Светих апостола Петра и Павла

Духовни завет кнеза Милоша

Смештена у живописни крајолик београдског Топчидера, на месту где је некада била густа шума, Црква Светих апостола Петра и Павла тихује, сећајући се прохујалих векова и поклањајући се сенима свог задужбинара кнеза Милоша. Овај знаменити српски владар био је познат по свом задужбинарству, подиравши бројне цркве, али му је од свих задужбина Топчидерска црква била најдража. Постоји предање које говори о томе који је био повод да кнез Милош подигне цркву у Топчидеру. Кнез Милош је, поштујући народну традицију, у знак захвалности Богу због тога што се, након супротстављања Карађорђу, спасио погубљења, одлучио да подигне задужбину управо на месту где је требало да буде погубљен. Тај свој духовни завет испунио је чим је ступио на власт.

Црква Светих апостола Петра и Павла грађена је између 1832. и 1834. године и све до 1863. године служила је као дворска капела кнеза Милоша Обреновића. Осим што представља најстарију сачувану београдску цркву из периода обновљене Србије, црква представља и важан споменик културе који сведочи о догађајима из времена стварања и организовања државног и црквеног живота у обновљеној Србији.

Топчидерска црква у Београду задужбина је кнеза Милоша која духовно уједињује културно-историјску, амбијенталну и природну целину Топчидер.

Најстарија сачувана београдска црква из периода обновљене Србије

Градња Топчидерске цркве започета је након изградње Милошевог конака 1830. године. У њој су учествовали познати немари тог времена Јања Михаиловић и Никола Ђорђевић, а све под надзором Томе Вучића Перишића. При изградњи своје задужбине кнез Милош је показао изузетну штедљивост која се првенствено огледала у коришћењу материјала. У употреби су биле надгробне плоче узете се једног старог гробља за које се претпоставља да се некада налазило у близини места на коме је подигнута црква. Те надгробне плоче, највероватније из 17. или 18. века, биле су без натписа и са извесном орнаментиком. Једна од тих плоча узидана је са се-

верне стране црквеног торња. Црква Св. апостола Петра и Павла је грађевина без кубета, са високим каменим торњем који се уздиже над западном фасадом храма и одликује се једноставношћу.

Унутрашњу декорацију цркве чини веома вредан иконостас. Први иконостас Топчидерске цркве израђен је између 1834. и 1837. године и у његовој изради учествовало је више иконописаца из 19. века. Међу њима се истичу Константин Лекић и Јања Молер, који је насликао 13 празничних, 13 апостолских и 9 престоних икона. Садашњи иконостас израдили су познати сликари Стева Тодоровић и Никола Марковић. Црква никада није живописана, мада је било покушаја да се то оствари. Црква је поседовала и три звона која су била лични дар кнеза Милоша. Два од та три звона су у Првом светском рату скинута и однета у Беч, како би била претопљена и искоришћена у ратне сврхе. Треће, најмање звоно сачувано је и представља старину велике вредности. Ово звоно је, заједно са црквом и Митрополитовим конаком, 1949. године стављено под заштиту државе. Црквена ризница броји неколико драгоцености, попут старих икона и вредних богослужбених књига.

Иза цркве сазидан је црквени конак у духу традиционалног српског народног градитељства (тип шумадијске куће бондручаре). Претпоставља се да је овај конак изграђен и пре саме цркве и Конака кнеза Милоша, а да је након изградње цркве само обновљен и преуређен. Значај овог црквеног конака је и у томе што је у њему 1835. године израђен предлог првог Устава Православне цркве у Кнежевини Србији.

Историја ове цркве бележи и врло занимљив догађај који се збио за Милошевог времена. У народу се дуго памтила једна богата свадба која се одиграла у још недовршеној цркви. Том приликом играло се коло, сељачко и господско. Приповеда се да је кнез Милош играо сељачко, док је његова жена, кнегиња Љубица, играла господско коло.

Почетком овог века, тачније 2002. године, Топчидерска црква постала је и центар духовног беседништва. Наиме, старшина храма, Владимир Замахажев, покренуо је културно-образовни пројекат духовног беседништва. Ова едукативна манифестација мотивише младе људе да развијају духовну мисао, а временом је добила и међународни карактер. Данас ова знаменита београдска црква употпуњује културно-историјску, амбијенталну и природну целину Топчидер, заједно са Милошевим Конаком, Топчидерским парком и другим значајним културно-историјским знамењима Београда.

АНА СТЕЉА

Девојчица у зачараној шуми

Исидора Секулић писала је новеле, путописе, студије и есеје, била је изванредан стилиста и преводилац, докторирала је у Берлину, била прва жена академик у Србији, први председник Удружења писаца Србије, оснивач југословенског ПЕН клуба, говорила је седам језика, изванредно познавала књижевност и уметност и много је путовала. „Хроника паланачког гробља”, „Сапутници” и „Писма из Норвешке” њена су најпознатија дела.

О њој би могли да се напишу томови књига, а весело-тужне анегдоте из њеног живота и данас би се ишчитавале са сетом.

Рођена је 1877. године у Мошорину, на обали Тисе, на само тридесетак километара од Новог Сада. Исидорин отац Данило, месни нотар, добио је место градског већника у Руми па су се преселили. Своју мезимицу васпитавао је за оно време неуобичајено: на њена дечја питања одговарао је стрпљиво, али и сложено, уверен да дечја памет може све да прихвати. Она је себе описивала као малену, кржљаву девојчицу с којом нико није хтео да се игра.

Баш кад се уписала у први разред опште пучке школе, мајку Љубицу покосила је туберкулоза. У школском дневнику пише да је Исидора била одлична у свим предметима и да је имала веома похвално владање. Њен отац је опет напредовао у служби и постао градски капетан, па се са Исидором и њеним две године млађим братом Димитријем преселио у Земун, у Улицу три голуба.

Отац ју је уписао и у грчку школу, да научи језик. Земун је тада био пун грчких трговаца који су довели и учитеље, па је Данило сматрао да та околност може бити од користи његовој радозналој и паметној кћерки. Један од учитеља био је ожењен Рускињом, па је Данило упутио Изу и на руски језик. Касније, сећала се с каквим уживањем је слушала професорку док јој описује далеки завичај и рецитије стихове Пушкина и Љермонтова. Кад је имала девет година, један очев пријатељ, желећи да му помогне, позвао је Исидору у Болоњу на годину дана. Она је пожелела да време искористи и научи италијански, а њен домаћин успео је да је упише у школу. После две недеље одговарала је на италијанском као и сва деца. С поносом је говорила да је у четрнаестој години знала пет језика. „Имала

сам ретку срећу да од првих дана будем бачена у свет науке и рада, што ће рећи да сам зарана упућена на саму себе. Због таквог, друкчијег мојег живота, деца ме нису схватала и ја нисам налазила додирне тачке с њима.“

Школски задаци нису јој задавали много бриге, све је било просто и лако. Али та одлика имала је лошу страну:

„Знала сам веома много и нехотице сам то показивала, није било могуће сакрити. Штрчала сам у својој средини и деца ме нису подносила. У школској торбици, долазећи кући, налазила сам подсмешљиве поруке, своје карикатуре, и све се сводило на то да забијам нос у књигу и да се правим важна. Ја нисам забијала нос у књигу, али су ми они око мене придавали важност коју сама себи ни-

*У четрнаестој години
знала пет језика.*

*У Универзитетској
библиотеци у Београду
постоји спомен-соба
Исидоре Секулић*

сам давала. Напротив, увлачила сам се у себе и бегала у последње редове, у најтамније углове... Можда сам баш због тога толико волела Леопардија, тог грбавца који је упркос свом личном јаду умео да у свету открије толико лепоте.“

Ђакомо Леопарди, који важи за једног од највећих песника италијанског романтизма, није био једина Исидорина лектира. Она је волела све.

„У библиотекама сам била као у зачараној шуми; књига је била моје опуштање, мој азил и путовање.“

После трећег разреда реалке, отац ју је послао у Вишу женску школу у Нови Сад, па у Сомбор, у тада чувену српску Препарандију, школу за будуће учитеље. Била је међу најбољима. Ту је објавила свој први рад, у „Школском листу”, у броју за март/април 1894. године, написала је чланак „Шта су Србину гусле?”. Међутим, њен први јавни литерарни покушај настао је много раније. „Српско народно позориште давало је неку драму или трагедију, не сећам се више. Износила сам своје утиске пред пријатељима у очевој кући и неко је то објавио у „Бранку“. Историјски и хронолошки, то би био почетак.“ А када је то тачно било, није ни важно.

Испите је положила с одличним оценама, па је лако у Пешти уписала Виши педагогијум математичко-физичке науке, како би постала професор. Студирала је три године и завршила с одличним успехом.

У Београду, у Универзитетској библиотеци, постоји спомен-соба Исидоре Секулић. Отворена је за свакога, дакле није ограђена дебелим свиленастим капаком закаченим за месингане стубиће. У њој су Исидорина библиотека, радио „космај”, зидни сат, секретер, свећњаци, стона лампа, слике домаћих уметника, стоцић, фотеља, писаћа машина, фотографије, много разгледница из музеја с репродукцијама уметничких дела и неке личне ситнице: наочаре, пасош, мастионица, перо за писање, нож за сечење хартије и више од хиљаду признаница и рачуна, али највише оних за претплату на стране часописе. Писма је уништила, сачувана су само она које је писала другима.

Умрла је 1958. године, а сахрањена је без говора и венаца, увијена само у бели чаршав.

М. ЛАЗИЋ

Варошица из укршћених речи

■ Центар града

*Ово мало место има јуно
великана, плодну земљу,
рудна бојајсџва, културни
живојш за пример,
али бољи живојш очекује
шек у будућности*

вом брату Славољубу. Временом је, веле, од целог имена остало само "Уб".

Смирени и радни, некако замишљени, Убљани кланцају кроз историју тихо и неприметно, као да их нема. Нити показују жељу за истицањем. Као древни мудраци који су се склонили у забит прашуме, на пусто острво или у пећину, избегавајући опсене модерног света који

у непрестаној животној трци заборавља на суштину.

Они који су склони истицању, изузетни, отишли су са Уба и никада му се нису вратили. Као, уосталом, и горостаси из већине малих места.

Славни Убљани овде су само рођени и живели док нису стасали за више школе и већа прегнућа. Међу њима су Брани-

Н и мањег места, ни мањег имена: Уб. Затурено у Србијици, окружено Обреновцем, Лајковцем, Валељом, Коцељевом и Владимирцима, у тамнавској равници, могло је, што се шире јавности тиче, бити сасвим утуљено да није укрштених речи: варошица у Србији, два слова. Тако вековима.

Пре ће бити да је река утицала на људе, но обратно. Старија је и стаменија, трона, тиха, тамнолика протиче неприметно, као да стоји оивичена смркнутих врбацама и жбуњем. Ту негде, поред ње, и време је застало, да предахне од журцања. Тамнаву је још антички писац Јораднес назвао *Flumen niger* (црна река), а насеље Уб, претпоставља се, добило је име од латинске речи „урб“, што значи - „место“. Према старословенској легенди, пак, Уб је настао у време владавине кнеза Коцеља, а име је добило по њего-

■ Хотел „Тамнава“

слав Петронијевић, Раша Плаовић, Божидар Кнежевић, Љубиша Јоцић, Александар Поповић, Војислав Танкосић, Ненад Ковачевић, Светомир Николајевић, Радосав Петровић, Српко Лештарић, Душан Савић, Драган Џајић ...

■ Неки од славних Убљана

Убљани су породица у којој се сви познају. Уб-варошица сјатио се углавном у две главне улице које настају, из правца Обреновца, од Аутобуске станице рачвајући се да би се поново састале на излазу, ка Ваљеву, код цркве која је обновљена новцем оног Џанета на Балкану познатог богаташа родом из једног убског села, за којег се помало завијено, модерним језиком, каже да је контроверзна личност.

У једној од те две улице је и Дом културе, тик уз гимназију. Дуго после Другог светског рата Уб је био знан углавном као родно место браће Бајић (родоначелника новокомпонованих народних песама) и фудбалера Драгана Џајића (који је последњег дана минуле године проглашен за почасног грађанина Уба), а све до пре тридесетак година крило се (потискивало) да су овде, у ове „две улице“, у овој варошици, стасали мудраци и уметници европског значаја. Јер већина њих била је неподобна за живота, па и, зависно од политичких околности, подуго и по смрти.

Данас у парку у центру Уба стоје споменици изгнулима у првом и другом рату, па бисте народних хероја из Другог светског рата, али од пре двадесетак година и Раше Плаовића, Бране Петронијевића и Боже Кнежевића, да би недавно поново били размештени ради обнове центра града.

Бранислав Петронијевић (1875-1954), филозоф, родом са Уба, студирао је у Бечу и Лајпцигу, професорао у Београду на Високој школи и Универзитету, био је члан САНУ, а Божидар Кнежевић (1862-1905), такође филозоф, био је предавач на Високој школи.

Кнежевић је остао без оца кад му је било годину дана. Паулина Лебл Албала пише да му је отац био мек и благ човек, али му се, нагнана тешким приликама, мајка преудала за простог и суровог човека. Пошто је са њим добила петоро деце, можда је објашњиво што није била нежна према сину из првог брака и што га није штитила. Често је после школе дечко морао да чува ледени очухов дућан, док овај у кафани пије. Тако се дешавало да се смрзавао и да су га носили кући и открављивали. Гимназију и Велику школу свршио је у Београду, издржавајући се као слуга и подучавајући. У кући где је послуживао добијао је само супу, па у школи није смео да ради гимнастику, да не изгуби и оно мало снаге. И

Младен Петрић, шеф пословнице Уб Велики послови нас тек чекају

Младен Петрић, шеф пословнице Уб, Огранка ЕД Ваљево, ПД „Електросрбија“ Краљево, рођен је 1958. године, гимназију је завршио у Ваљеву, а Електротехнички факултет у Београду. Ожењен је Љиљаном, са којом има Дуњу (1985), завршила ФМУ - флаутиста, Милана (1989) и Круну (1991), студенте. Од 1984. радио је на пројекту ТЕ „Колубара Б“ у Каленићу код Уба, а од 1995. године до данас запослен је у ЕД Ваљево на месту шефа пословнице Уб.

Ова пословница има 21 запосленог, одржава мрежу ниског и средњег напона на подручју 28 села и варошице Уб за потребе више од 11.000 купаца. Половина територије је равничарска, а остатак је брдско подручје.

- Наплата рачуна за струју непрестана је борба. Оно на шта ми не можемо да утичемо је општа немаштина, али резултати би били знатно бољи када бисмо имали свакодневно већи број екипа на терену и када би судови брзо реаговали на пријаве против оних који на било који начин угрожавају наш рад - каже Петрић. - Са локалном самоуправом добро сарађујемо, а ускоро нас очекују велики изазови и обимни радови на ауто-путу Београд - Јужни Јадран и изградњи површинског копа Радљево. Биће неопходно изградити нове електроенергетске објекте и изместити постојеће. Ове инвестиције подстакле су и планове СО Уб за изградњу индустријске зоне са неопходном пратећом инфраструктуром.

Како истиче Петрић, имајући у виду инвестиције и ослањајући се на Студију развоја електроенергетског система "Електросрбије" до 2025. године, верује да ће поузданост напајања и снабдевање електричном енергијом бити решени изградњом ТС 110kV на локацији ТС 35/10kV „Уб 2“.

поред свега успева да буде одличан студент и самоуко научи енглески. Написао је значајна филозофска дела, а за живота га је само Скерлић уважавао, па се од њега и примерено опростио текстом у Српском књижевном гласнику.

■ Раши Плаовићу у част

Светомир Николајевић (1844. година, Радуша - 1922. година, Београд) био је српски писац и политичар, професор Велике школе, члан Српске краљевске академије, премијер Србије, градоначелник Београда и министар унутрашњих послова. Један је од оснивача Радикалне странке, Друштва Светог Саве и масонске ложе „Побратим“. Најмлађи ме-

■ Главна улица

ђу поменутиим знаменитим Убљанима је наш савременик, Српко Лештарић (1949. година, Врело) који се сматра ирачким Вуком Караџићем, јер је забележио многе ирачке народне приче које су се преносиле само усмено, с колена на колена. Немогуће је на овом месту посветити довољно пажње свим значајним Убљанима, али ево бар још двојице.

Радомир Раша Плаовић, великан српске глумачке сцене (1899. Година, Уб - 1977. година, Београд), био је пре свега позоришни глумац, али је снимио и неколико филмова. Био је професор на Факултету драмских уметности у Београду, а његово име данас носе сцена Народног позоришта у Београду, Аматерско позориште у Убу, као и награда намењена најбољем позоришном глумцу у Србији, која се додељује сваке године.

Позориштарац је и Александар Аца Поповић (1929. Уб - 1996. Београд), један

Летња башта ловачког дома

же ако је прави човек на челу. И радник и сељак могао је да заради и живи лепо. Све, бре, имамо... И угаљ и руднике неметала, и Тамнаву у којој свака пољопривредна култура успева, али слаба вајда од свега тога, јер нема способних људи.

Убљани много више очекују од ископавања угља са њиховог подручја, у будућности. Надају се „праведнијој расподели прихода“, тим пре што трпе последице загађења животне околине. Поред пољопривреде и рударства, Уб би могао много боље да живи и од грађевинарства, које овде има дугу традицију, јер лежи на налазиштима камена, кварца и беле глине.

Ускоро, у марту ове године, требало би да почне изградња дела Коридора 11

Градски стадион

Зграда библиотеке

од најзначајнијих српских драмских писаца. Није ни чудо што је Плаовићу посвећен „Repassage Fest“, јединствени позоришни фестивал аматерских позоришта бивше СФРЈ. Основан је 2007, а на последњем, крајем новембра прошле године, победили су Словенци, представом „Вилењак са западне стране“ ансамбла „Лошки одер“ из Шкофје Локе. Осим Аматерског позоришта Абрашевић/Плаовић, што се културе тиче, Убљани имају Балетски студио, фолклорни ансамбл, градски оркестар, ликовну галерију, трибину на којој гостују најзанимљивији људи из области политике, уметности, културе, јавног живота... Имају и Убске вечери које се одржавају сваког лета од јула до августа. Концерти духовне музике одржавају се у порти Храма Спаситеља, а позоришне представе за одрасле, као и дечије, музички концерти, књижевне вечери, балет и фолклор збивају се на платоу испред Дома културе, док је у галерији „Свети Лука“ обавезна бар једна изложба.

Могоа бих наставити са навођењем културних манифестација, али онда не би преостало места за било шта друго што би допринело овом крокију Уба. Мада у другим областима живота баш и нема разлога за толику дику. Тако сам бар закључио из разговара са Убљанима на аутобуској станици и случајним прола-

зницима на улици. А све се може сажети у изјаву сељака из Врховине, који није желео да му се објави име:

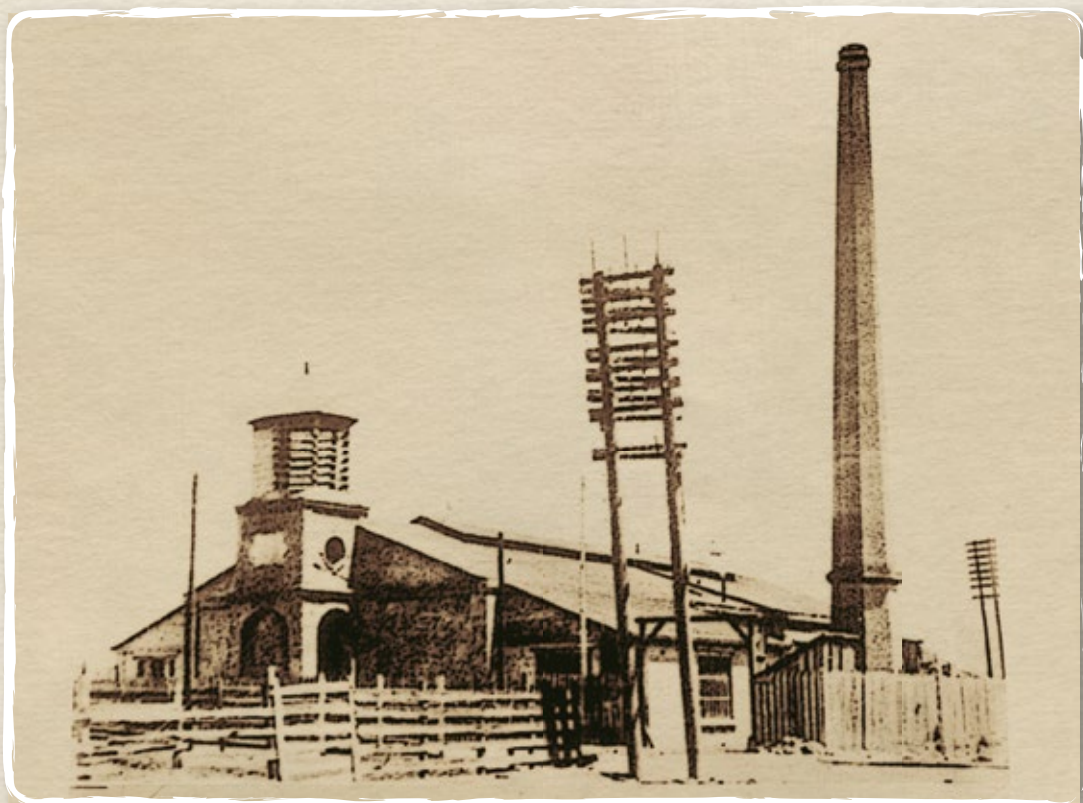
- Е, да су само Тито и Фаља живи, нико нам други не би био потребан. О Титу све знаш, а Мирослав Селаковић Фаља био је наш најбољи председник општине. Пре 30 и кусур година направио је школу, хотел, базен, предузећа, земљорадничку задругу... Легенда је био и доказао да се све мо-

од Обреновца до Уба. Предуговор је потписан пред саму Нову годину. А шта аутопут значи за сваку општину не треба наглашавати. Крајем прошле године, такође, у Убу је уведен бесплатан интернет за све становнике, у оквиру акције „Србија без граница“. Следеће је Ваљево, а очекује се да ове године још 10 општина добије бесплатан интернет.

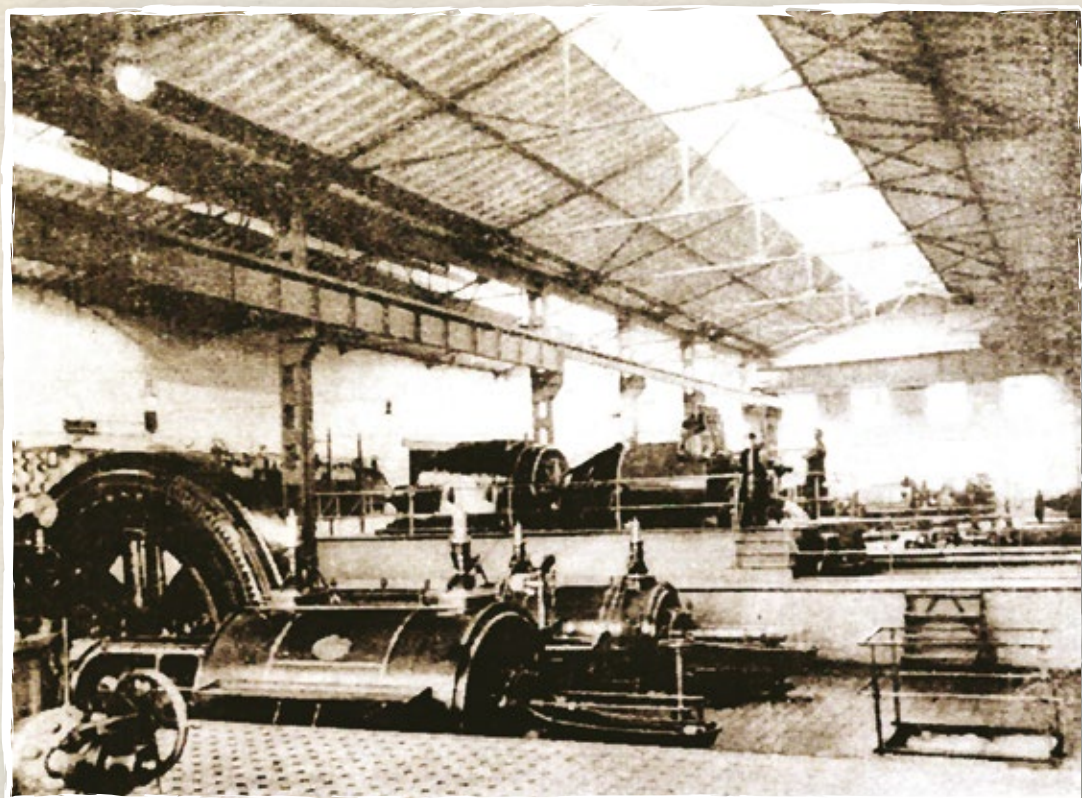
СЛОБОДАН СТОЈИЋЕВИЋ

Храм вазнесења Господњег

Термоелектрана на Дорђолу у Београду (1893)
прва је јавна електроцентра у Србији

Машинска хала београдске термоелектране

kwh